Yeni

MUHİT

Sene 2

Resimli Aylık Aile Mecmuası

№ 14, Kânunuevel 1929

NUSHASI 50 KR.

Müvezzilerden Elbise kalıbını isteyiniz.

Ruhun Gıdası

HIS MASTER'S VOICE

SAHİBİNİN SESİ

Çiçeksiz nasıl Bahar olmazsa Musikisiz
e Hayatın neşe ve saadeti olmaz!

SON GELEN YENİ PLAKLAR

PİYANO

Troïka — *Çaykovski*
Prelude — *Chopin*
Sonat — *Grieg*

KEMAN

İmprovisation — *Bloch*
12 yaşındaki meşhur kemaniste yahudi Menahin
La fille — *Grieg*

ORKESTRA

Oriental, Andalouse

SENFONİ ORKESTRA

Prelude — *Liszt*

OPERA

Faust— Karmen— La Bohème— Ayda— Travyata- Rigoletto — Palyaço

ALATURKA PLAKLAR

Mızrabı bırak
Belkis hanım
Vals (alaturka)
Nevim hanım
Acem dağları
Nebile hanım
Gitti de gelmeyi verdi
Münir Nurettin
Neyzen Tevfik— Muhlis Sabahettin — Tanburi Refik— Udi Neşhet beylerin en son eserleri.

Hanki Plakı istersin?

— Hankisi olursa olsun. İş görürken musiki dinledikce hiç yorulduğumu hissetmiyorum; hele bilhassa gramofon ve plaklar **Sahibinin Sesi** *markalı olursa, insan tercih etmekte şaşırıyor. Her biri, biri birinden güzel.*

SAADET!

Ancak evinize iyi bir gramofon almanızla kabildir. Pürüzsüz ve tabii bir ses veren bir Makine, aile hayatınız içinde ve en kederli zamanınızda size neş'e, saadet veren vasıtadır. Sıhatınız için gıdanıza nasıl ehemmiyet veriyorsanız neşe ve saadetiniz için de alacağınız Makineye öyle ehemmiyet vermeniz lâzımdır.

Bütün Dünyanın tesli ettiği hakikatı kabul etmezmisi iz?

SAHİBİNİN SESİ

Gramofon ve Plaklarının şöhretini cihan tastik etmiştir.

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 2 | Kânunuevel, 1929 | № 14

ODUNCU!..

Eski günlerin acıklı hatıralarından

MEHMET EMİN

Temmuz 1315

Köylüler Şibin Kara Hisarı kasabasında kurulan pazara dört yandan akın akın geliyorlardı; uzaktan sarımtrak, enli çizgiler gibi görünen yollar kadın, erkek, çocuk, ihtiyar yolcularla yer yer beneklenmişti. Bunların kimi kağnısıyla kereste, kimi eşeğiyle odun taşıyordu; kimi dagarcık ve heybesiyle yarma, bulgur, kimi de bakraç ve lengeriyle yoğurt ve kaymak getiriyordu. Kucaklarında yeni doğmuş oğlak ve kuzular, ellerinde besili tavuk ve yumurta bulunan küçük kız ve oğlan çocukları bunların arasında görülüyordu. Saray, yıllardan beri fil hortumu ile köyleri yiyip bitiriyordu. Vatanın dert ve ihtiyaçları yüz üstü bırakılmış, yalnız saraya ve onun gözdelerine, dalkavuklarına, hafiyelerine verilecek para düşünülüyordu. Ve bunun için vergiler günden güne ağırlaştırılıyordu.

Köylüler vergilerinin bir kaç katını bir kaç yere veriyorlardı: elleri kırbaçlı, ağızları küfürlü jandarmalara, tahsildarlara; Allahsız ve vicdansız âşar mültezimlerine ve köy muhtarlarına!... Köylülerden koçansız alınan vergiler bir kaç kere toplanıldığı gibi asker ve gurbete giderek bir daha dönmeyen gaipler için de vergiler alınıyordu. Mal mêmurlariyle köy ağaları ortak olmuşlardı; bunlar, köylülerin bu tükenmez ve ardı alınmaz vergi borçları için kapatma usulü ile dul kadınların bağ ve bahçelerinden yetimlerin keçilerine, altlardaki yatak ve yorganlarından sırtlardaki gömleklere varıncaya kadar sattırıyorlar ve aralarında bölüşüyorlardı. Lâkin bu, yine köylülerin vergi borçlarına elvermiyordu; zavallılar para edecek neleri varsa pazara getirip satıyorlar, kendileri de arpa ve saman unundan yapılmış kara, kuru bir ekmeği doğradıkları katık çorbasiyle yaşayorlar ve bâzı günler bunları da bulamıyarak dağlardan topladıkları ot haşlamalariyle kendilerini açlıktan ve ölümden kurtarmıya savaşıyorlardı.

Bir Pazar günü idi; ben de kasabaya gitmek üzere yola çıkmıştım. Yolda bu köylülere göz gezdirerek yürüyordum. Baktım: önümde, sırtında odun yüklü, orta yaşlı bir köylü, çarıksız ayaklarını bozuk yolun çentik taşları üstünde Alocara abasından bir yırtık şalvar var: delikleri, etleri dökülmüş kemiklerini gösteriyor. Arkasından, cüssesi kendisinden ufak bir köylünün verdiği bir eski mintan var: iri gövdesini ve uzun kollarını örtmüyor. Saçı sakalına karışmış heybetli yüzünün şakaklarındaki kemikler, içeriye çöken, derileri sarkan avurtlarının üstünde dışarıya fırlamış; bu kemiklerin arasından siyah alevler ve siyah kıvılcımlar saçan iki göz,

bebeklerinin etrafında fıldır fıldır dönüyor; yanık bağrını esneten ciğerleri, içinden gelen bir hava ile şişip kabarmış, demirci ocaklarının körükleri gibi soluyor. Belli ki bu köylü de, ruhunun içinde, bir cehennem taşıyor.

Yanına yaklaştım, selam verdim:

— Nerelisin hemşerim? dedim. Yürümesine aralık vermeksizin yan gözle yüzüme baktı:

— Alocaralıyım... dedi.

— Köyün buraya kaç saat?... dedim.

— Sekiz saat... dedi.

— Yükünü kaça satacaksın? dedim.

— İki kuruşa, dedi.

— Ne alacaksın? dedim.

— Tuz alacağım, dedi.

— Haftada bir kere mi geliyorsun? dedim.

— Nasıl bir kere?... Köylünün avara günü olur mu? Sonra kapıya can alacak Azrail gibi dayananlara, *para, para* diye yakalardan tutup sürükleyenlere ne dimeli? İki günde bir kasabaya odun getiririz, zalim ellerin demirden parmakları içinde mekik olmuşuz; altı ay yaz, bu yollarda işte böyle gelip gideriz, dedi.

— Peki, siz ekip biçmiyor musunuz? Tarlanız, toprağınız yok mu? dedim.

— Ne öküz kaldı ne toprak! dedi.

— Her vakit böyle odunculuk mu ediyorsunuz? dedim.

— Yazın böyle odunculuk ederiz; kışın da *Canik* kıyılarına eneriz, iş bulursak çalışırız, bulmazsak *dileniriz*!... dedi.

— Niçin böyle oldunuz? dedim.

— İki yüzden: memlekette haksızlık ve bakımsızlık var! dedi. Durdu, başını çevirdi; bütün acılariyle, iztiraplariyle bakıyormuş gibi gözlerini yüzüme dikti; kin ve isyan dolu bir sesle, korkunç ve dehşetli bir tavurla:

— Nideceksin, efendi, dinelmez dirlik, çıkmaz can; kötü günlerimizi sayıyoruz. Tanrı sahibimizi gönder! dedi. Gök gürültüsü gibi gürleyen bu korkunç sesin önünde sarsıldım; Türk köylüsünün tevekkül ve tahammülüne dair ötedenberi içime yığılmmış olan zan ve kanaatlerimin bir yıldırım darbesi altında bir eski yapı gibi yıkıldığını duydum.

Bu ses bana onun esir ve mazlum hayatından ve bu hayatı kendisine hazırlayan saltanat hükûmetinden memnun olmadığını, onun bu eski hayatı değiştirmek, yerine şerefli bir hayat getirmek, bu hükûmeti yıkmak, yerine kendi hükûmetini, halk hükûmetini kurmak istediğini bildirdi.

Ben bu köylünün bana söylemis olduğu bir kaç sözünden, ruhunda sakladığı esrarı öğrendim. Bu paçavralara bürünmüş gövdenin içinde büyük ve asîl bir ruh gördüm. Onun yanık derisinin altında bir *adsız* kahraman buldum. Onu, yıktıkları eski dünyanın harabeleri üzerinde *"Ne efendi ne esir!"* diye haykıran, insaniyetin hürriyet, müsavat ve uhuvvet kanunlarını ilan eden devlere ve ilâhlara benzettim.

Anadolu Manzaraları:

Bir Köprüden Geçtim ki...

I

Bir köprüden geçtim ki çatlak kaburgaları
Tahta beşikler gibi her adımda ağlıyor.
Bir tarafta yayılmış köyün dinç boğaları,
Bir tarafta ekinler henüz başak bağlıyor,

Rüzgâr eser, söğütler kenarda secde kılar,
Dalıp dalıp giderek hüzünlü uykulara,
Üzerinden geçerler yorgun argın kağnılar,
Korkunç şekiller iner sürüklenen sulara

Yakar güneş köylerin bodur saçaklarını
Seller açar köprünün temelinde oyuklar.
Akan suya sarkıtıp çıplak bacaklarını
Gölgelerle eğlenir çakır gözlü çocuklar.

EMİN RECEP

Büyük Türk İnkîlabından

Büyük bir Sahife

Cumhuriyet Nasıl İylan Olundu?

RUŞEN EŞREF

Bu mevzu bundan yedi yıl önce, 28 Teşrinievel 1923 Pazar günü akşamı nerede idi? Çan Kayanın, şimdi yeri düz bir bahçe olan bir tepeciğinde, bir katlı küçük bir yazlık evin, yarısı salon, yarısı da yemek odası olarak kullanılır geniş bir medhalinde.... Köşk tâmir görmekte olduğundan Gazi bu küçük dairede otururdu. O daire şimdi yoktur, yandı, fakat yerinde Türkiyenin unutmıyacağı bir arifenin hatırasını bıraktıktan sonra... O akşam tayyare cemiyeti reisi Rize mebusu Fuat beyle birlikte Gazi Hazretlerini ziyarete gitmiştik. Bizi lûtfen yemeğe alıkoydu... Sofrada, etrafında İsmet Paşa, Kâzım Paşa, Ali Fethi bey, kolordusundan mezun olarak gelmiş Kemalettin Sami Paşanın yanına geçti. Benim yerim de lacivert esvablı çetin yüzlü sivil bir zatın yanında idi. Bu zat, Halit Paşa imiş. Adını çok duymuştum, kendini ilk defa görüyordum. Duruşundan, kaşlarının çatıklığından asabî mizaçlı olduğu belli idi. Konuşmıyordu. Kemalettin Sami Paşa ise genç bir şetaretle bazı hatıralar anlatıyordu. Büyük hız hamlelerinden önce ekseriya, o kendine has bir susma ve dinleme devri geçiren Gazi, içi kaynar bir zâhiri sükûn ile zırhlı idi. Söz, icra vekilleri heyeti buhranına intikal etti. Görülüyordu ki kurulan hükûmet makinesi bir sedde dayanmış, daha ilerisine aşamıyor. Bunun halli için herkes bir çare düşünüyordu. O çarenin adını

Foto: Febüs

Büyük Rehber ve Reisi Cumhurumuz

Büyük Rehberin Çankayadaki köşkleri

yemekten sonra açıktan açığa ilkin O söyledi:

—Yarın Cumhuriyet ilân edeceğiz! dedi. Bu kararı, sofrasında bulunanların hepsi memnuniyetle tasvip ve kabul etti. O zamana kadar hiç konuşmamış olan yanımdaki zat birdenbire keskin, kısa cümlelerle bu kararı alkışladı, hattâ Gazi hazretlerinin yarınki içtimaa dair orada bulunanlara verdiği vazife ve tâlimatı, nokta şaşmaz bir intizamla tatbik edebilmek için yazmak temennisinde bulundu. Herkese birer küçük kâğıt getirdi. Gazi hazretleri, yapılacak şeyi üç veya dört madde halinde yazdırdı. Saat on bire doğru herkese müsaade verdi. Derin bir sessizlik içinde yanından çıkıldı, yalnız İsmet Paşa orada kaldı. Oradakilerin hepsi biliyordu ki yarın Türkiyede bir mebde' olacaktır. Çünkü Onun olgun düşüncelerden ve ergin muhakemelerden sonra verdiği kararda, gösterdiği hız ve iradede tabiatin büyük hadiselerinde görülen mehabet ve isabet vardır.

Ankara Halk fırkası binası

Ertesi sabah, bir pazartesi sabahı saat dokuz buçuk raddelerinde eski meclis binasının bahçesinde, odalarında, koridorlarında mebuslar küçük küçük gruplar halinde toplanmışlar, ağır vatan endişelerinin, muğlaklığı halledilmemiş bir vuzuhsuzluğun ruhlara ve yüzlere verdiği üzgünlükle yavaş yavaş konuşuyorlardı. Ortada, bir nevi' gamlı donukluk vardı. Karşıki millet bahçesinde sabah karanlığından beri bekleşen halk da önlerindeki binanın için için kaynayan bağrından çıkacak kararı merakla bekleyordu. Bu tutuk hava içinde saat ona doğru meclisin zili uzun uzun çalındı. Ali Fethi Bey fırka grupu içtimaı açtı. Bir an içinde sıralar doldu, bir kısım da ayakta kaldı. Ve bir kaç an içinde meclis çalkantılı, çağıltılı bir deniz hali aldı. Hatipler ve dinleyenler coşkunluktan, endişeden, samimilikten yükselen seslerle konuşuyorlardı. Fakat hatırlayorum ki herkes kendi düşüncelerini, temennilerini söyledikten ve bir toplanmadan bir toplanmaya gidip onu da bunu da dinledikten sonra: acaba O, niçin bir şey söylemiyor, niçin meclise gelmiyor? Niçin düşüncesini bildirmiyor? O nu da dinleyelim, diyordu. Koridorda, sıralarda, kürsüde beliren arzu bu idi. Öğle tâtiline doğru Kemalettin Sami Paşanın verdiği bir takrir bu arzuyu rey haline koydu. Öğleden sonraki içtimaın başında O, kürsüye çıktı, herkesin sessizliği içinde söze başladı. Fi-

Millet Meclisi

kirlerini bir saat kadar daha çalışıp düşündükten sonra bildirebileceğini söyledi. Ve bir saat sonra ruhları sarsan, onları vuzuha doğru götüren ve buhranı halleden sözlerini maverai bir sesin minkaşı ile dimağlara nakşeder gibi kısa, açık söyledi. Tekliflerini bildirdi. Onlar birer madde haline konuldu. Karışık ve çalkantılı cereyanlar bir istikamet almıştı. Mevzu ortaya konmuştu. Bir devir birkaç saate kadar tarihin içine giriyordu. Yeni bir isimle bir devir, yakın Şark topraklarında hilkatten beri ilk defadır tecelli edecek yeni bir mâna, Türkiye için yeni bir devlet sistemi, Türk inkılabının yeni bir tekemmül safhası bir kaç saate kadar bir kanun, maddi bir hakikat halinde bu salonun içinden çıkıp yüz bir pare top sesi arasında memleketin bütün ufuklarına bu gece ilân edilecekti. Müzakere, müspet neticesine doğru ilerileyordu.

Recep Bey (Kütahya) ikna' edici sözlerle vaziyete sarahat verdi. Hamdullah Suphi Bey esasen var olan bir vaziyetin açıkça ifadesi demek olacak Cumhuriyetin bir an evel tekarrür ettirilmesini ateşin cümlelerle istedi.

Cephe ve Lozan muzafferi İsmet Paşanın gayet açık ve mukni' nutku yeni bir kazanç hamlesi oldu. Abdurahman Şeref Bey, son kızıllıkları pençerelerden içeri vuran akşam saatinde kürsüye geldi. Orada ihtiyar bir ses aleti halinde yumrularak yavaş ve humurtulu konuşmağa başladı. Vaktiyle mebuslardan çoğunun hocası olmuş bu pîrifaninin artık geniş odayı doldurmayan sesinin neler anlattığını dinlemek için herkes onun etrafında top olmuştu. Artık bu dünyada hiç bir menfaati kalmamış eski adamın adem eşiğine ayak bastığı bir günde, vedaının son nasihatlarını söyleyen — yakında susacak— bir sesle, mazinin eşiğinden atiyi görüp sevinen ve mutmain olan ihtiyarın bir tarih muallimi takriri ile söylediği şeyler o kadar müessirdi ki...

Ankara istasyonu

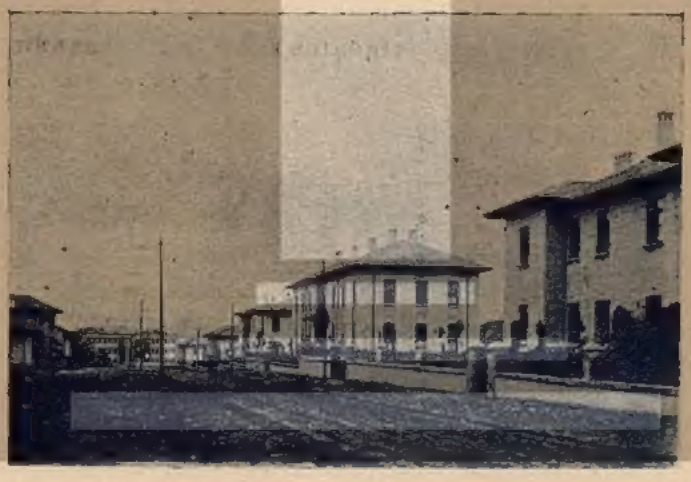

Ankara — Yenişehir

Divanı Muhasebat binası

Bu sahneden sonra alenî meclis celsesine geçildi. Gündüzden beri bahçelerde bekleşenlerin çoğu samîler localarını hınca hınç doldurdu. Çorum mebusu İsmet Bey riyaset mekamına geçerek celseyi açtı. Kanunu esasî encümeninin hazırladığı maddelere gelince müzakeresine geçildi. Her mad-

TÜSTAV

Baş Vekâlet ve Maliye Vekâleti

dede söz alan hatiplerin ifadeleri coşkunluğu artırıyordu. Millî şair Mehmet Emin beyin ateşli sözleri bütün meclisi bu yeni tecella ve başlangıç huzurunda ayağa kalkmağa dâvet eden gür bir nida oldu.

Birinci meclisin boyasız tavanı ile petrol lambalarının yerine tavanı yeni boyanmış ve ortaya asılı gümüş avizesinde daha bütün parlaklığını bulamıyan hafif elektrik ışığından ibaret farkı bulunan aynı salonda o ilk kuruluş ve kurtuluş günlerinin mehabetine müsavi bir cuşış ve bir azametle saat sekiz buçukta Cumhuriyet kararı verildi. Cumhur reisi intihabı tâyiniesami ile olmak kararlaşması üzerine kitabet yerinden isimleri okudum. Ve rey kutusunda 158 defa Gazi Mustafa Kemal adını saydık. Gazi Mustafa Kemal ittifakı ara ile ilk Türk Reisicumhuru olmuştu. Dakikalarca süren ve samîlerin dahi iştirak ettiği bir alkış ve *yaşa!* tufanı arasında kürsüye geldi. Verilen kararın millete ne kadar faydalı olduğuna dair kısa beyanatta bulundu, arkadaşlarının, kendi şahsı hakkında gösterdiği iytimada teşekkür etti ve Türk Cumhuriyetinin her işte muvaffak olacağına dair söz verdi.

Abdurrahman Şeref Bey o akşam Meclisten çıkarken bana demişti ki:

"Bu günkü celseyi yazmalı!" Bunu kendisinin tarihçi kalemi ve gözü ile pek iyi yapabileceğini söyledim. "Elim titreyor, gözüm yoruluyor! Yazılmalı, kaybolmasın!" dedi. Yalnız o günü değil, bütün millî hareketin her safhasını Gazinin çelik ifadesi, asırların okuyup dersler alacağı bir vuzuh ve vüsuk ile yazıp tespit etti. Bunları düşünüyordum ve hatıralarım devam ediyordu. O akşam Gazi, tebrikleri kabul ettikten sonra gündüz Büyük Millet Meclisi reisi olarak girmiş olduğu bu binadan, bütün vatanî gayret ve gayelerinin teşrif tecel ligâhı olan bu millet evinden Cumhuriyeti kurmuş ve Reisicumhur olarak çıkmıştı. Şimdiki meclis binasının yanında muhafız taburu askerleri öbek öbek şenlik ateşleri yakmışlar, neş'eden silâh atıyorlardı. Kendisini Çan-Kayada da şilâh sesleri ile karşıladılar. Şehirden, uzak uzak davul sesleri ve top sesleri geliyordu. İlk Reisicumhur eski asırları yıkıp bu yeni asrı açan bir dev işini başardıktan sonra kadîm Roma Cumhuriyetinin faziletini hatırlatır bir sadelikle küçük evine girdi.

"Milliyet" refikimizden

* * *

Büyük Türk İnkîlabı

Cumhuriyetimizin nasıl ilan edildiğini izah eden Ruşen Eşref beyin bu mekalesi dolayısiyle mecmuamızda tefrika edilmekte olan Ahmet Cevat beyin (Büyük Türk İnkîlabına Dair) serlavhalı tarihi tetkîklerinin devamı gelecek nushaya tehir edilmiştir.

Geçen nushadan devam

Allah kem gözden saklasın, araları fevkalâde iyi idi.

Sadiye hanım —üstünü kirletiyor— baha nesi ile Rıfkıyı mutbağa girmekten menetmesine rağmen onlar daima buluşuyorlar ve saatlerce baş başa yarenlik ediyorlardı.

Hanımın onların arasına fitne ve fesat sokmak için sarfettiği gayretler şimdiye kadar boşa gitmişti.

Sadiye hanım bir yerde Rıfkının bir münasebetsizlik ettiğini gördüğü, yahut bir misafir yanında konuşacak lakırdı bulamadığı vakît: «Babası bu çocuğu berbat edecek... Çok fazla şımartıyor. O kadar yalvarıyorum, dinlemiyor.» diye uzun şikâyetlere girişirdi.

Mâmafi müderris Celil Bey çocuğuna iycabında sert ve şiddetli bir ders veremeyecek zaif babalardan değildi. Netekim bugün ona kuvetli bir göz dağı vermek, hattâ hafifce kulağını çekmek âdeta vacip olmuştu.

Çocuk sıçraya sıçraya gelirken Celil bey çehresine sert bir mâna vermeğe hazırlanıyor, kaşlarını çatıyordu. Yalnız çocuk onun yanına gelince —efendisine kavuşmuş sevimli bir fino gibi— öyle sevinçle çırpınmağa başladı ki Celil bey politikayı değiştirmeğe mecbur oldu. Bu, bir dereceye kadar da doğru idi. Çocukta bir suç işlerken yakalanmış insanların hali yoktu. Demek ki yaptığı şeyin fena olduğunu bilmiyordu.

Celil bey dargın bir sesle:

— Burada işin ne? diye sordu.

— Hiç babacığım. Annem yene sokağa gitmiş. Kapıyı çaldım çaldım açılmadı. Paramla simit aldım, yedim. Sonra buradaki arkaşlarla oynamağa geldim.

— Sen bu çocukları nereden tanıyorsun?

— Sokakta kaldığım vakît hep buraya geliyorum babacığım.

— Ya!...

Celil bey arasıra çocuğun ağzından işittiği küfürlerin, külhanbey tâbirlerinin nereden geldiğini şimdi anlayordu. Demek şimdiye kadar haksız yere mektebin günahın girmiş!... Asıl kabahat sokak çocuklarında, daha doğrusu Rıfkıyı ikide bir sokakta bırakan anasında imiş.

Celil bey kendi kendine:

— Ah bu kadın, dedi, yaşı şöyle böyle kırkı buluyor. Aklı ne zaman başına gelecek..

Çocukta kat'iyen kabahat olmamasına rağmen Celil bey onu azarlamağa başladı.

— Bak Rıfkı... Böyle viyranelerde, toz toprak içinde arsız dilenci çocukları ile oynamak sana yakışır mı? Bir daha görmeyeyim... Yoksa külahları değiştiririz...

Çocuk mâsum bir tavurla sordu:

— Öyle ise annem sokakta bıraktığı zaman nereye gideyim?

Gel de bu suale cevap bul ver...

Celil bey bir iki kere yutkundu:

— İşte böyle... külahları değiştiririz ha... diye tekrar etti.

Evet, bu kadın yaşlandıkca adam olacağına büsbütün zır deli oluyordu.

Müderris, gece misafirler savulduktan sonra karısıyla bir çıngar çıkarmağa azmetti. Ama bu fırtınanın dalgası aşağı yukarı yirmi otuz gün mutbaktan çekilmeyecekmiş... Ne ehemiyeti var. Çocuğun selameti için kat'iyen böyle bir kavgaya ihtiyaç vardır.

2

Celil Bey tencerelerini ocağa vurmuş, elinde bir kitapla, mutfak kapısının önünde oturuyordu.

Rıfkı bahçede kiremit parçalariyle çamurdan bir fırın yapmakla meşguldü.

Akşam yaklaşmıya, kapının üstündeki çardaktan tatlı bir serinlik inmeğe başlamıştı.

Kimyaker en sevdiği yerde, mutfağında bulunuyordu. Yanında en sevdiği insan, oğlu Rıfkı vardı. Böyle olduğu halde adamcağız bir türlü neş'elenmiyor, okuduğu şeylerin bir satırı bile zihnine girmiyordu.

Evet, bu gece misafirler savulduktan sonra Sadiye hanımla bir parti kavga vardı. Bu fırtınanın sarsıntısı kim bilir kaç gün devam edecekti?

Ne çare ki çocuğun selameti namına bu fedakârlığı mutlaka göze almıya mecburdu.

Celil Bey pek korkak ve sinirsiz bir adam değildi. Pek binde bir olmakla beraber ara sıra damarı tuttuğu zaman oldukça korkunç bir adam bile olurdu.

Böyle zamanlarda Sadiye hanım ona pek karşı koymıya cesaret edemez, kısa bir zaman için bir köşeye sinerdi.

Daha doğrusu istenirse Celil Bey kızmaktan, bağırıp çağırmaktan hafif bir sinir zevki de duyardı.

Ancak Sadiye hanımın da, kendine mahsus bir çarpışma usulü vardı. Köşesinde mazlum bir tavur, bükük bir boyun ile kocasının yatışmasını bekledikten sonra mukabil taarüza geçer ve yerine, zamanına göre kâh göz yaşları, kâh ayılıp bayılmalar, kâh durmadan söylenmeler, kâh pençere çerçevelerine, kuyu bileziklerine binip intihar oyunları oynamakla adamcağızı günlerce, haftalarca, hattâ aylarca yiyip bitirirdi. Bunun içindir ki Celil Bey bağırıp çağırmıya başlıyacağı zaman gayri ihtiyari bu gelecek günleri düşünür, yağmur yemiş lodos dalgaları gibi birdenbire hızı ve şiddeti sönerdi. Bu sefer bu fırtınadan kaçınmıya çare yoktu.

Kimyaker, kitabını dizlerinin üstüne bırakmış, ocakta kaynayan tencereleri unutmuş, hayatını düşünüyordu:

Her günkü gaileler, hay huylar arasında farkına varmıyordu ama bu ne gülünç, ne boş ve kepaze bir hayattı.

Ölünceye kadar doğduğu yere yapışık kalan midyeler gibi kırk beş senedir burada, bu evde —sözüm ona— yaşıyordu. Bereket versin mahalleyi baştan başa silip süpüren iki büyük yangın iki defa etrafındaki dekoru değiştirmişti. Anasını hiç bilmezdi. Babasını yalnız bir dayak vesilesiyle hatırlardı:

Kendini bir duvar üstünde bağırıyor, kara sakallı bir adam değnekle bacaklarına, kaba etlerine vuruyor görürdü. Demek bu vakıa olmasaydı babasını da tanımamış olacak, gözünde bu kadarcık bir şefkat hatırası da kalmıyacaktı. Onu Hafız hanım ismindeki büyük teyzesi büyütmüştü.

Bu kadın sahiden hafız mıydı? Biraz dalgın olduğuna bakılırsa öyle olduğuna hükûm etmek lâzım gelirdi. Fakat bunun Ayşe, Fatma kabilinden alelade bir isim olması da mümkündü.

Celil bey otuz seneye yakın bir zaman bu büyük teyze ile baş başa yaşadığı halde bunu bir kere merak edip kendinden sormadığına şimdi hayret ediyordu.

Hafız hanım insanları hiç sevmez, mahallede kimse ile konuşmazdı. Onun telkîni altında çocuk da öyle yetişmişti. Yaz kış başında *"Maşallah"* lı bir arakiye, arkasında bir pamuklu hırka, ayaklarında lapçinlerle teyzesine yapışık gibi yaşar, bütün zamanını ya mutfakta, ya çardağın altında, ya sokak yüzündeki küçük kış odasında geçirirdi.

Hafız hanım, Celili frenklerin *Culte des morts* dedikleri *ölülere hürmet* esaslarına göre terbiye etmişti.

Kadıncağızın dirilerden kimse ile alış verişi olmadığı için Celile yalnız ailenin ölülerinden bahsederdi. Esasen bir insanın ölmeden evel, onun nazarında, az çok bir ehemiyet almasına, insan sırasına geçmesine imkân yoktu.

Hafız hanım için ölmek bir mektepten diploma almak, yahut bir mêmuriyete tâyin edilmek nev'inden bir imtiyazdı. Celil, ailenin ölülerinden Hacı Malik efendiyi, Zülkadir paşayı, Nâsıra yengeyi, Felek bacıyı ve daha başkalarını bütün şekil ve şemailleri, huyları, vak'alariyle tanır, Haci Malik efendinin Mekkeden dönerken nasıl soyulduğunu, Felek bacının zelzelede hamamdan nasıl çıplak çıktığını tekrar tekrar anlattırarak güler, Zülkadir paşanın Moskoflardan gördüğü eza ve cefaya ağlardı.

Celil bey el'an bu insanları vaktiyle bir yerde görmüş gibi, çehreleriyle tanır, konuşurken: *Bizim Felek bacıya benziyen bir arap karısı, Nâsıra yenge gibi şişman bir kadın,* yolunda teşpihler sarfederdi. Bâzılarının söylediği gibi ebedî hayat *"Hatırai eslafta"* yaşamak demekse bu Hacı Malik efendiler, Felek bacılar, ebedî hayattan kâfi derecede nasip almış bahtiyarlardı. Nitekim şimdide, Celil beyin himmetiyle aynı hayatı küçük Rıfkının hatırasında yaşamakta devam edip gidiyorlardı.

(Bitmedi)

"Gazi" nin Karşısında Gençlik

Dünün karanlıklara giden mesafesinde
Bir münzevi ruhuyla yaşamaktan kurtulduk:
Talie yol gösteren bir varlığın sesinde
Maveradan beklenen gizli ilhamı bulduk.

Yüce bir tarih çarpar onun çelik göğsünde,
Damarlarında kaynar bir ırkın iradesi.
Bir ilah ki, yurduma ölüm saçan bir günde
Mucizeler yarattı zulme haykıran sesi.

İlk ateşi ruhunun alevlerinden aldı,
Fırlattı o karanlık Şarkın ufuklarına.
Şimşekler yükselirken göğe, sisler alçaldı;
Açıldı semalardan altın bir yol (yarın) a.

Arkamızda fırtına, önümüzde tufanlar,
O yoldan geçiyoruz maziyi çiğniyerek.
Varsın inildesinler tarihe saplananlar
Ciğerlerini keskin dişleriyle yiyerek.

KÂZIM SEVİNÇ

FOLKLOR NEDİR?

Geçen nushadan devam — *Yusuf Akçura Beyin bir Konferansı*

Demek oluyor ki Beyler, etnografi ye etnologi nazarında, *Folklor* etnografinin bir şubesinden ibarettir.

Etnografi, halkları öğrenip tasvir etmek için, onların maddi ve mânevi harslerine taalluk eden her nevi' malzemeyi, hem ok yayıyle kamış kargıyı, el değirmeniyle kara sapanı toplar; hem de destanlarını ve masallarını toplar; ancak bu ikinci nevi' malzeme ile meşgul olan kısmı, sonradan *Folklor* adını alarak bir az muhtariyet kazanmıştır. Ne etnografi, ne de Folklor birer *ilim (science)* değildir; ancak asıl ilme, etnologi ye malzeme toplayan hadimlerdir.

Folklorcılar ise, kendi bilgilerinin etnografiden tamâmen müstakil olduğunu söylerler. Mecmuanızda tercemesi basılmış olan *Hoffmun-Kraye* nin tetkîkat kadrosunda sırf maddi harsa, yâni etnografi sahasına ait tetkik mevzuları vardır: Halk san'atları, dokumacılık, çömlekcilik.. Yahut halk kıyafetleri gibi. Bu takdir de Folklar, etnografiyi kendi hududu dahiline almak ve ona muhtariyet dahi vermemek istiyor, demektir. Orta yolu tâkip eden folklorcular ise, etnografinin kendi bilgilerine yaptığını aynen iade ederek, etnografiyi, folklorun bir kısmı, maddi harsin tetkîkine münhasır bir kısmı telakki ederler.

İşte Beyler, böylece filologi, etnologi, etnografi, kablettarih arkeologi ve folklor adlarını taşıyan bilgilerin *aralarındaki hudutların pek kat'i bir surette çizilmiş olmadığı görülüyor.* Nasıl diyeyim, bir zamanlar, Osmanlı imparatorluğu devrinde Trablus Garbın Cenup, Anadolunun Şark hudutları gibi bir şey. Bunun içindir ki sözümün başında, folklor hakkında bildiklerimi, zihnimde pişirip kotaramadım, demistim. Bir ilmin mevzuunu açık anlayıp, mevzuunun hududunu iyice çizemiyorum, o ilmi iyi bilmiyorum, demektir.

Şimdi şu karısıklıktan zihnimde az çok sarih olarak kalanları söyleyeyim: Bir kısım Alaman âlimleri klasik tarihi tam mebdeinden tetkîk için, Yunan ve Romalıların müesseselerini, lisanî âbidat vasıtasıyle taharriye başlamışlar ve bu taharri esnasında tecrübelerle edindikleri usülleri diğer kavimlerin de menşe'lerini aramakta tatbîk etmişler; bu suretle Klasik, Cermen, Slav, Roman, Türk... v.s.. *filologi* leri teessüs etmiş; yâni Yunanlıların, Cermenlerin... v.s. destanları, hırafeleri, masalları... v.s. tetkîk edilmek yolu açılmış. Bu filologi mektebine muvazi olarak bir takım âlimler de (galiba ekserisi çok müstemlike sahibi İngilizlerden olacak) elyevm iptidaî hars seviyesinde bulunan kavim ve kabilelerin yaşayış tarzlarını, iytikat ve âdetlerini, lisan ve edebiyatlarını (yâni yazılı olmıyan hırafe, destan, masal... v.s.. lerini) toplayıp tasnif etmiye kalkışmışlar. Bunlar da kendi meşgul oldukları işe *etnografi* namını vermişler. Bugün yaşayan iptidaî kavimlerin mânevi harslerine mûtealiik malzeme ile bugün medeni sayılan kavimlerin iptidaî hayatlarındaki mânevi harslarına mûteallik malzeme birbirine benzer. Nitekim maddî harslarına taalluk edenler de biri diğerine müşabihtir. Sonradan XIX uncu asrın ortasına doğru, elyevm iptidaî halinde bulunan kavimlerin mânevi harslarına mûteallik malzemenin her ikisiyle meşgul olmak üzere bir bilgi şubesi, evelkinden ayrılarak başlı başına teşekkül etmek istemiş ve buna, bu şubeyi müstakilen tesis etmek isteyenler, *Folklor* adını vermişler.

Etnografi, bu suretle yalnız maddî harsların malzemesini toplamıya mêmur edilmek istenilmiş. Bu, böyle ise, denilebilir ki bilhassa Klasik medeniyetin maddî hars âbidelerini toplayıp tetkîk etmekle teşekkül eden ve sonradan diğer medeniyetlere de teşmil edilen *Arkeologi* nin gayrimedenî kavimlerin veya kavmi tabakaların eserleri ile uğraşan şekli *Etnografi*; bilhassa Klasik medeniyetin mânevi hars âbidelerini toplayıp tetkîk etmekle teşekkül ve sonra diğer medentyetlere teşmil edilen filologinin gayrimedenî kavimlerin veya kavmî tabakaların mânevi eserleri ile uğraşan şekli ise *Folklor* dur. Etnologiye gelince, etnografi ve folklor malzemesinden bir ilim tedvinine çalışan *terkibî* mesai neticeleridir.

Beyler, zihnimde az çok sarih olarak tebellûr eden bu târiflerin tam doğru olduğunu iddia edemiyorum; çünki böyle bir dâvada bulunacak kadar mâlumatım yok. Onun için dediklerimin tenkît olunarak, benim ve dinleyenlerin tenvir edilmemizi, bilenlerden ve hussusiyle halk bilgisi dernegi âzası arkadaşlarımızın ihtisas ve mâlumatlarından bekliyorum... *(Bitmedi)*

Mektup Zarfları!

Postamızın takdire şayan bir hareketi

MEKTUP !..

İster iş adamı olunuz, ister ticaret hayatından uzak yaşayan bir fikir adamı, ister mektepli bir genç olunuz, ister yaşını başını almış bir mütekait, ister kadın olunuz, ister erkek, velhasıl neci ve kim olursanız olunuz, bir postacının getirdiği *Mektup* karşısında mutlaka bir heyecan, bir arzu ve iştiyak his edersiniz ve elleriniz sabırsızlıkla postacının uzattığı zarfa uzanır. Bu heyecan, bu arzu ve bu sabırsızlık, insanlara meçhulün ve ümidin verdiği merak zevki ve cazibesidir.

Kapalı bir zarf!.. Acaba içinde ne var? Keder mi, sevinç mi? Ne olursa olsun, bu kapalı zarf parmaklar arasında evela evrilir, çevrilir. Göz, bütün dikkat hassasını o anda aynı noktaya çevirmiştir: zarfın üstüne.

Adrese bakarız: acaba adres hakîkaten bizim adresimiz mi? Postanenin vurduğu damgaya bakarız: Nereden geliyor?

Mektep hocaları, sınıfta ders verirken bilirler ki talebe bütün ders saati içinde baştan sona kadar ders ile alâkadar değillerdir ve olamazlar. Onların ancak beş veya on dakîkalık bir dikkat anları olur. Usta bir hoca işte bu beş on dakîkalık dikkat anında vereceği dersi hazırlanmış bir şekilde telkîn edendir.

Tıpkı bunun gibi eline postacının getirdiği zarfı alan bir insan yalnız gözünü değil, bütün his ve fikrini, bütün dımağ ve mevcudiyetini, başka hiç bir şeyle meşgul olmadan zarfın üstüne dikmiştir. Bu anda ve onun üstüm üstünde olan heyecanı ile okuyacağı yazı ve kelimelerin fikrine, dımağına, hissine yapacağı tesîr elbette büyük ve ehemiyetlidir.

İşte bu *Psikolojik* tesîri düşünen Postalar umum müdürü Fahri Beyefendi, ilmin idareye tatbikî noktasından yapılan bir çok iyi işlerin en iyilerinden birini yapmıştır.

Geçen gün postacı elime bir mektup zarfı verdi: *Falan* yerde, *Filan* işi yapan *Feşmekân* efendi... Bu bendim. Kendi adresimi zarfın üzerinde okuyup kendime ait olduğunu anladıktan sonra zarfı açacak değilmiyim? Hayır, açmadım. Neden mi? Çünkü zarfın üstünde ve boş kalan bir yerinde başka bir yazıya gözlerim takılmıştı: Sakın içki içme! Rakı zehirdir...

Bu cümle benim o andaki haleti ruhiyem üzerinde çok mühim tesîrler bıraktı.

İçkînin fena olduğunu, sıhata muzır olduğunu bir çok kitaplarda, ilmî makalelerde okumuştum. Fakat bunların hiç biri benim üzerimde, elimde tuttuğum bu zarf üstünde yazılı cümle kadar müessir değildi. Bunun da psikolojik tesîrini, neden böyle olduğunu yukarda iyzah ettim.

O gün akşama kadar hep bu mektup ve zarf üzerindeki yazı ile meşgul oldum. Ertesi günü İstanbul posta baş müdürü Hüsnü Beyefendiye gittim. Kendisinden zarf üzerinde okuduğum irşat edici cümle hakkında iyzahat rica ettim.

Aldığım mâlumat beni bir kat fazla sevindirdi. Ben evela bu *"Rakı Zehirdir"* cümlesini içki aleyhinde çalışan *Yeşil Hilal* cemiyetinin bir teşebbüsü neticesi sanmıştım. Halbuki öyle değilmiş.

Postalar umum müdürlüğünün inisyatifi ile yapılmış bir teşebbüsmüş ve bu irşatkâr cümleler sade içki hakkında da değilmiş. Telefonla verilen bir emir üzerine önüme bir çok lastik möhürler sıralandı. Bunların üzerindeki yazıları okuyorum: *Tayare büyük bir kuvettir, Kaçakcılık hiyanettir, Güneş hayattır, Maarife yardım et, Sıtmanın ilâcı kinindir, Çocuğunu gürbüz yetiştirmesini öğren, Parayı saklama, işlet, Hilali Ahmere yardım et... Kooperatifler yapınız!* ve bunun gibi bir çok içtimai ve iktisadi nasihatlar...

Bütün bunlar her postanede ayrı ayrı bütün mektuplara mêmurun vaktinin müsadesi nisbetinde lastik damgalarla vuruluyormuş. Bir zarfın insana verdiği heyecan nekadar büyük ise bu heyecanın tesîri altında okunan bu yazıların tesiri de o kadar kuvetlidir. Yalnız bir noktaya işaret edemeden geçemiyeceğim; haber aldığıma göre içki inhisar idaresi postamızın bu güzel teşebbüsünün içki aleyhinde olan kısmına itiraz etmiş ve bunun neticesi artık zarfların üstüne: *Rakı Zehirdir!* ibaresi yazılamıyormuş. İçki inhisarı ticcari mahiyette bir müessisedir. Kendi menfaatını düşünebilir. Fakat hiç bir vakit halkı, sıhhat için zehir olan içkiye sevke kendini salahiyettar göremez.

Bugünkü nesil içki içiyor diye yarınki nesli de bu zararlı yola sevketmek istemek belki ispirtocuların kasalarını doldurur, fakat temiz yetişecek bir neslin de içtimai, ahlaki, sıhhî hayatında rahneler açar. Memleket menfaatı ispirto inhisarının para menfaatından elbette ki üstündür.

Bu ihtibarladırki hükûmelin mektup zarfları üzerindeki intibahkâr teşebbüsünü alkışlarken rakının zehir olduğunu halktan gizlemek isteyen inhisarın teşebbüsünü hiç doğru bulmadım.

K. Ş.

Shakespeare - Şekspir

HAYATI ve ESERLERİ

Şhakespeare, bir çok iddialara rağmen hiç şuphesiz hem realistlerin hem de romantik edebiyatının babasıdır.

Fransada ilk defa Shakespeare den bahseden (*Voltaire*) dir. *Voltaire* bu büyük şairin bazı parçalarını, bilhassa *Hamlet* i kısmen terceme etti. *Hamlet* i tam olarak ilk defa 1769 senesinde *(Ducis)* terceme etti. O zamandanberi *Shakespeare* dünyada büsbütün yeni bir devri edebînin babası addediliyor; bu devri edebiyede Romantizme deniliyor.

Shakespeare in ihtirasatı beşeriyeyi, seciyeleri, halâtı ruhiyeyi tasvir hususundaki fevkalâde kudreti bir tarafa bırakılırsa, yalnız yaptığı edebî inkılap ve kendisinden sonra yetiştirmiş olduğu mukallitleri ve muakkıpleri itibariyle dünyanın en büyük edibi addedilmeğe lâyıktır. Almanyada *(Klopstock, Goethe,* ve *Schiller)* den başlayarak yetişmiş pek büyük muharrirler, Fransada *(Victor Hugo, Alfred de Musset, Casimir de la Vigny)* başta olmak üzre yirmiyi mütecaviz şair, İtalyada *(Alfieri, Manz Gavarni)* Rusyada *(Poushkine, Lermantoff)*, İngilterede *(Milton, Lord Bayron, Shalley)*, nihayet kısmen *(Henrik İbsen)* —ilk eserleri itibariyle— tamâmen Shakespeare in evlatlarıdır. Fakat bunlardan hiç birisi Shakespeare i aşmak şöyle dursun, ona yaklaşamamıştır bile. Yalnız bunlardan Gothee eski Yunan trajedisini taklit ederek yavaş yavaş romantizmin tesirinden kurtulmuş ve Shakespeareden başka bir mecraya gitmek üzre ayrı bir edebî nevi' yaratmıştır.

Bizim memlekette *Namık Kemal* ve *Aptülhak Hâmit*, Shakespeare in açmış olduğu bu Romantik nev'i edebînin mukallitleridir.

Fransada Voltaire ve Hugo dan sonra «Shakespeare» i en iyi tahlil etmiş olan edebiyat münekkitleri (H. Taine, Darmesteter ve Maeterlinck) dir. Bunlardan bir kısmı, meselâ Darmesteter, Shakespeare in sanayii lafziye tarafına, istearelerine, hayalindeki kuvete kıymet vermişlerdir. Onlara göre Shakespeare in büyüklüğü buradadır. Halkuki Taine nazarında Shakespeare i dünyanın en büyük san'atkârı yapan onun dekoru, ziyneti değildir. Bütün mücevherlerinden tecrit edilse yine Shakespeare, mevzularındaki terkibî kudreti ve insan karakterlerine, ihtiraslarına nüfuzdaki muvaffakıyetiyle en büyük san'atkâr addedilmelidir.

Maeterlinck, Shakespeare i büsbütün başka bir gözle görmüştür. O, Shakeare in trajedilerinde hâkim olan (fatalité) yi, yâni mukadderatı, gayrı meş'urun bizim üzerimizdeki hâkimiyeti şeklinde telekki etmektedir. Ona göre sihirbaz *Hecate*'in kehanetleri, *Hamlet* in gözüne görünen (fantome) ve hayalet (Spectre), Lady Macbeth in kulağına gelen sesler ve Shakespeare in bütün diğer eserlerindeki fevkalbeşer dinî bir mukadder kuvetin alâmeti, remzi gibi gözüken şeyler Maeterlinck nazarında Shakespeare in kahramanlarında göstermek istediği gayrı meş'ur bir kuvetin cereyanıdır. Bunun içindir ki Maeterlinck, Shakespeare in bazı eserlerini Fransızcaya terceme ettiği zaman onlara bu noktai nazardan bir ilave yapmıştı.

Almanyada Shakespeare i tam ve manzum olarak terceme eden Schiller dir. Fransada Alfred de Vigny (Venedik taciri) ile (Othello) yu manzum olarak terceme etmiştir. Diğer eserleri altışar, yedişer defa terceme ve tabedilmiştir.

Eserleri

Shakespeare in eserlerini 4 kısma ayırabiliriz:

1— Sırf ihtiras ve karakter tasvirine ait trajedilerdir ki, en yüksek eserleri bu zümreye dahildir:

(Hamlet, Macbeth, Othello, Kral Lear, Atinalı Timon, Coriolan, Romeo ve Juliet) bunların en meşhurlarıdır.

2— Komediler: (Venedik taciri, Windsor'un neş'eli sütnineleri. Hiç için büyük gürültü. Her iyi olan şey iyi biter, v.s.)

3— Tarihî eserler: Julius Cesar, Antoine ve Kléopatre, Richard VII, Henri V, Henri VIII, v.s.)

4— Efsanevi mevzular ve féerique tiyatrolar: (Bir yaz gecesi rüyası, on ikinci gece, v.s.)

Shakespeare, eserlerinde, Komedi ve Trajedi olsun, daima zeki, beşuş ve müstehzi bir lisan kullanır. Kahramanları ölümü istihkar eder, ecel sahnede dolaşırken onlar bir ziyafet sofrasında gibi konuşurlar ve bu, Shahespeare'e mahsus olan bir üsluptur. O, kelime oyunları ye espriler yapmaktan, dilenciye hakimane söz soyletmekten hoşlanır. Onun eserlerinde bazan nazariyeci bir filozof ve sandalcı bir hakim olur.

Birinci kısım eserlerinden hangisinin en mükemmel olduğu mes'elesi hâla edebiyat münekkitleri arasında münakaşa edilmektedir. Darmesteter ve Maeterlinck'e nazaran Shakespeare'in yüksek eseri (Macbeth) dir. Voltaire ve Goethe'ye nazaran en yüksek eser (Hamlet) dir. Son zamanda bir çok münekkitler (Kral Lear) i diğerlerine tercih etmeğe başladılar.

Sureti umumiyede Shakespeare bir çoklarının iddeasına rağmen Realist ve objektivisttir. Onun eserlerinde, kahramanlar olduğu gibi yaşarlar. Filhakîka o klasisizmi kurmuştur. Klasiklerin meşhur (üç vahdet) kaidesini yıkarak onun yerine zamanda, mekânda ve mevzuda vahdetsizliği ikame etmiştir. Bir perdenin içinde memleket değiştiği pek vakîdir.

Bütün cinayetleri, intiharları ve katil vak'alarını âdeta kastî olarak sahnenin ortasında yapar. Hasılı, Shakespeare, kendisini tiyatro adabı kavaidinden münezzeh addetmiştir. Onda edebî nezaket de yoktur. Edebiyatımızda ancak müstesna ahvalde mâzur görülen küfür ve kelimatı tahkiriye, Shakespeare'in eserlerinde istenildiğinden fazladır. Hattâ, İngilizler, bundan dolayı mekteplerde ve aileler arasında okunulacak Shakespeare metinlerini bir takım telhislerle ayrıca tab ettirmişler. Shakespeare, zamanında müstâmel bir çok garip kelime ve cinaslara da temas etmiştir. Bu yüzden Shakespear'in eserleri daima yarımşar sahife şerhler ve haşiyelerle tab edilir ve İngilizler bile onun eserlerini hakkîyle anlayabilmek için yüksek bir terbiyei edebiye almak mecburiyetindedirler.

Shakespeare, dünyada en çok kelime kullanmış olan şairdir. Lisancılar, bilâhere, kamusu tespit için onun eserlerini bir hazîne gibi kullanmışlardır. Ve bu hususta, o, bütün eserlerinde fevkalâde az kelime kullanmakla iftihar eden Racine'in (Antipode)u dur.

Shakespeare, realist ve objektivisttir ve bütün bu söylediklerimiz de onu tastik eder. O, hakîkati tahrif etmemek için hayatı sahneye sığdırmıya çalışmamış, belki sahneyi hayat kadar genişletmiştir. O, nazarî tiyatro kaidelerini kırarak, onun yerine vak'aların sürüklediği bir akışı ikame etmiştir. O, ca'lî, hattâ gayrı samimî bir tiyatro nezaketi yerine en kaba küfürlerden en hissi sahnelere kadar hayatın bütün teferruatını olduğu gibi sahneye sokmayı tercih etmiştir, binaenaleyh, o, bir çok iddealara rağmen realistlerin babasıdır.

Shakespeare, ta Yunanı kadimden beri gelen ve Aristo'nun bir eserinde tespit etmiş olduğu tiyatro kavaidini, bir çocuk oyuncağını kırar gibi tahrip etmesi ve ediplerin gözü önüne geniş bir lirizm ve tabiat ufkunu açması iytibariyle romantik edebiyatın da babası addedilir. Fakat Shakespeare'e intisap daiyesinde bulunan romantikler ondan şu noktada tamâmiyle ayrılmaktadırlar ki, Shakespeare kahramanlarının içine girerek asla kendi kendisini tasvir etmediği ve ya kahramanlarını kendi arzusuna göre seyrü hareket eden birer karagöz haline getirmediği halde romantikler daima bu hataya düşmüştür.

Shakespeare romantiklerin babasıdır dedik. Goethe müstesna olmak üzre romantiklerin hiç birisi babalarına lâyık birer evlat olamamışlardır ve denebilir ki başta Hugo olmak üzre bütün romantikler, Shakespeare'in dehasını ve ruhu beşeri tenvir eden gözlerindeki şerareyi değil, yalnız dekorunu ve eserinin neticesini görmüşlerdir.

Şüphesiz ki onu en eyi anlayan (Goethe) ve (Dostoïewesky) dir...

(Bitmedi)

HÜRMET BORCU

MAHMUT YESARİ

Erkeğinin ümitsiz sefaletini paylaşan kadın hürmete lâyıktır.

Kapıdan içeri girerken, sevincinden gözlerinin içi gülüyordu. Şapkasını alan odacı Hasan ağa bile farkında olmuştu; teklifsiz bir tavurla yılışık yılışık sordu:

— Sıtkı bey, bu sabah yüzün gülüyor? Keyfin yerinde... maşallah...

Sıtkı bey, ellerini oğuşturuyordu:

—Öyle, Hasan ağa, öyle.. bugün değme keyfime.

Kapıya yakın oturan evrak mukayyidi Hüsnü efendi hemen kulak kabartmıştı:

—Hayrola, Sıtkı bey, havadisin tazesi sende galiba.

Hüsnü efendinin alaylı sesini duyan öbür kâtipler, başlarını kaldırarak alâka ve merakla baktılar. Her kafadan bir ses çıkıyordu:

— Aylardan beri devlethaneye postu seren, dızdığının dızdığı tanrı misafirleri, lütfen Bursaya teşrif mi buyurdular?

— Zeyrekteki hisseli dükkân gediğine müşteri çıkmış olmalı?.

— Sarman yine yavruladı mı yoksa?

Mümeyiz Şükrü bey, gözlüğünü masanın üzerine bırakarak mânalı mânalı gülümsedi:

— Bu sene yapılacak zamlar için mevsuk bir yerden mâlumat mı aldınız?

Sıtkı bey, bunların hiç birine cevap vermiyor, dudaklarındaki esrarengiz tebessümü muhafaza ediyordu. Ağır ağır yerine oturdu, çekmesini çekti, kâğıtlarını çıkardı, kalemlerini düzeltmiye başladı.

Arkadaşları ısrarı artırmışlardı:

— Dün akşam kalemden çıkarken yüzünden düşen bin parça olurdu.

— Umumun neşeleneceği bir şeyse, Allahaşkına üzme de çabuk söyle...

— Piyano çıktı, desen, daha çekilmesine on, on beş gün var.

Sıtkı beyin, titreyerek kalemlerini düzeltişinden tereddüt geçirdiği belli idi. Bir ara yutkundu, durdu, söyliyecek gibi oldu. Fakat tam o sırada içeriye müdür girmişti. Kalem efendileri, başlarını kâğıtların üzerine eydiler ve Sıtkı beyi bir an için unuttular...

Öğle tâtiline kadar onu rahat bırakmışlardı. Saat on ikiye gelmeden Sıtkı bey, hazırlanmıya başlamıştı. Kâtiplerden birine su getiren odacı Hasan ağa, hayretle baktı.

— Bugün, yemeği dairede yemiyecek misin, Sıtkı bey?

— Hayır, Hasan ağa, eve gideceğim..

Sıtkı beyin yanında oturan İhsan efendi, takıldı:

— Gündüzleri de mi eve hesap veriliyor? Artık... bu kadarı da fazla, efendim; insanın karısı ise karısı... bu derece tahakküm olur mu?

Sıtkı bey, hiç işitmemiş gibiydi. Mümeyize yaklaştı, bir iki kelime fısıldadıktan sonra şapkasını giyip çıktı. İhsan efendi, masa komşularına, yavaş sesle anlatıyordu:

— Ne görülmüş, ne duyulmuş tur. Akşam, kalemden çıkar çıkmaz doğru eve.. ne olur, be Allahın kulu, bir gün de şeytanın ayağını kır, iki üç ahbapla bir kahvede, bir gazinoda otur, konuş... haydi eğlentiye filan gitmesin, sefahat yapmasın, bunu anladık, fakat insan, bir değişiklik olsun diye gezer, tozar.

Diğerleri de İhsan efendiyi tastik ediyordu:

— Paradan kaçınıyor sanmıştık, kaç kere ikram ettik, hiç oralı olmadı.

— Hayır, azizim, senin anlıyacağın, karısından dehşetli korkuyor... Miskinlik, başka nedir?

Onlar hararetli hararetli konuşurlarken, mümeyiz Şükrü bey dalgın dalgın dinleyordu. Öğleden sonra akşam tâtiline kadar gözlerini Sıtkı beyden ayırmadı. Akşam, kalem dağılırken, mümeyiz Şükrü bey odacı ile Sıtkı beye küçük bir pusula gönderdi. Bunda: «*Sizinle bu akşam bir kaç dakika muhakkak konuşmak isterim*» diyordu. Sıtkı bey, yarı kalkarak:

— Baş üstüne! der gibi başını eğmişti. Mümeyiz Şükrü beyi temkinli, vakur hali için pek severdi. Araları da pek iyi idi. Sıtkı bey paydosta, dairenin dış avlusunda mümeyiz Şükrü beyi bekledi:

— Bir emriniz mi var, beyefendi?

Şükrü bey, Sıtkı beyin koluna girmişti:

— Sizin semt Aksaray değil mi?

— Evet efendim!

— Beyazıta kadar beraber gidelim, konuşuruz, olmaz mı?

Sıtkı bey duralamışdı, tereddütle etrafına bakındı:

— Bendeniz Galataya geçeceğim.

Mümeyiz Şükrü bey, kulaklarına inanamıyordu, hayretten dona kalmıştı:

— Galataya mı geçeceksiniz?

— Evet. Neye hayret buyruldu?

— Sizin için her akşam doğruca evine gider, derler de...

Sıkı bey gülümsedi:

— Rüfeka söylerler...

Mümeyiz Şükrü bey, bir itirafa yol açmak için ipucu arıyordu:

— Galiba, karşı tarafta gizli bir münasebetiniz var?

Sıkı bey gayet müsterih başını geriye itti:

— Hayır!

— Saklamayın, canım, benden söz çıkmaz!

— Cidden hayır!

— O halde gizli gizli akşamcılık mı ediyorsunuz?

— Hayır!

Bu sefer Sıkı bey mümeyizin koluna girmişti:

— Anlatayım bey efendi: Bendenize gönderdiğiniz pusulayı alır almaz, ne bahse dair konuşulacağını da alettahmin kestirmiştim. Arkadaşların, benim hakkımda söylediklerini kale bile almak istemem... zevahire göre haklıdırlar. Kalemden çıkar çıkmaz, hiç bir yerde oturmam. Kimse ile çene yarıştırmam. Eve ancak gecenin sekizinde, dokuzunda gidebilirim.

— Ne diyorsunuz?

— Evet, beyefendi. Kalemden beşte çıkıyoruz. Beşten sekiz, hatta dokuza kadar üç dört saatlik bir zamanım kalıyor. Bu üç dört saat zarfında bâzı tüccarların defterlerini tutuyorum, muhasiplere yardım ediyorum.

— Şimdi anlayorum. Tebrik ederim, Sıtkı bey! İnsanın başında çoluk çocuk gailesi olursa, her türlü mihnete, meşakkate katlanır.

Sıtkı bey ılık ılık güldü:

— Çocuğum yok, bir refikam var, o kadar. Kalemden aldığım aylıkla sefahet etmeden, mis gibi geçiniriz. Fakat refikam çok sinirlidir, kalp hastalığı da vardır. Yemek pişiremez, bulaşık yıkayamaz, ev hizmetlerini göremez, bir aşçı bir de hizmetci lâzım...

Mümeyiz Şükrü bey, yarı istihza ile bakıyordu:

— Demek bunun için kendinizi bu kadar sıkıya koyuyor, helâk oluyorsunuz. Günün birinde hasta düşerseniz, o zaman haliniz daha vahim olmazmı?

— Bendenize nasıl baktığınızı görüyorum, biraz daha tafsilat verecek olursam, daha fazla taaccüp edeceğinize eminim.

— Merakımı affedin. Sizi sevdiğim için alâkadar oluyorum.

— Çok teşekkür ederim, beyefendi. Anlatayım. Bu sabah kaleme yüzüm gülerek girmiştim. Çünkü öğle tâtilinde, bir saat çalışacak bir iş buldum. Bununla refikama yeni bir kışlık manto alabileceğim.

— Fakat siz, refikanız hanım efendiyi biraz fazlaca şımartıyorsunuz. Bu zamanda aşçısı ayrı, hizmetcisi ayrı ev kaldımı?

Sıtkı bey içini çekti:

— Refikam bunların birini istemez, hasta halinde bile her işini kendi görmiye çabalar, lâkin ben onu çalıştırtmam. Gönlü eğlensin diye her gün sinemaya gönderirim. Otomobilsiz bir yere gitmemesi için âdeta yalvarırım.

Mümeyiz Şükrü bey, cevap veremiyordu. Sıtkı bey, göğüs geçirdi:

— Bey efendi, gündüzleri kalemde altı saat çalışıyorum, buna bir saat öğle, üç saat de akşam çalışma faslını ilâve edin, tam on saat eder. Geceleri de ekseriya on ikiye kadar yazı yazdığım, hisap yaptığım oluyor. Demek ki günde vasati on iki saat çalışıyorum. Fakat bunu refikam bilmiyor. Bilmesini de istemem!

— Neden?

— Çünkü ona borcumu ödeyorum.

Sesi hazinleşmişti:

— Bu, çok güç ödenen bir borçtur Beyefendi. Mektebi mülkiyeyi bitirdiğim sene evlenmiştim. Kimsesizdim, refikamın valdesi de, pederi de vefat ettiler. Aksilik aksiliği, felâket felâketi takip eder. O senenin nihayetinde kadro harici bırakıldım. Başka bir yerden gelirimiz yoktu, iki elimiz böğrümüzde kalmıştık. Başımı vurmadığım taş bırakmadım... Günler, haftalar, aylar geçti. İşsiz ve perişandım. Bir yerden ümit yoktu. Öyle günler geldi ki, Beyefendi, oturacak kırık iskemlemizi, üzerimize çekecek yırtık yorganımızı bile mezada verdik...

Ev sahibi kirayı ister, bakkal: hisabımı verin! diye direnir. Felâket yağmur gibi yağıyordu... Bu sağanağın altında karım başını omuzuma dayamış, fırtınanın geçmesini bekliyordu. Her kapı çalınışta helecandan titreyor, her sesten vehme düşüyorduk... Aç kaldık Beyefendi!... Açlık nedir bilirmisiniz? İnsan bir başkasının içtiği bir maşrapa suya bile imrenerek, ihtirasla, hatta kinle bakıyor... Kumpanya, suyu kesmişti, açlığımızı avutturacak iki tas sudan bile mahrumduk...

Sıtkı bey, elini alnından geçirdi, meş'um bir kâbustan sıyrılmak ister gibi:

— Oh! dedi, işte refikam o günlerde kalp hastalığına tutuldu. O günlerde ki refikam, genç, çok gençti... O günlerde ki refikam güzel, çok güzeldi!... Erkeğinin sefaletini, ümitsiz sefaletini, ümitsiz açlığını paylaşan kadın, bilhassa genç ve güzel bir kadın, her türlü hürmete lâyıktır! Bu hürmet boynumun borcudur.

CUMHURİYET BAYRAMINDA

Erenköy Kız Lisesi

Cumhuriyet Timsali

Mekteplilerimiz

Geçit resmini seyreden Hükûmet erkânı

Mehter Takımı

Askerî Lisesi

Sporcu Nasıl Yetişir?

III

Sporda Teşkilat

Spor Avropada bir (Art) olmuştur. O mertebeyi ilim yolundan geçerek bulmuştur.

Yazan: SELİM SIRRI

Bu gün bahsetmek istediğim sporun idari teşkilatı değildir, daha evel teknik teşkilatın bilinmesini zaruri addediyorum. Spor da beden terbiyesinin diger şubeleri gibi tekemmül ettikçe tasnifata uğramış, spor mümareseleri ayrı, ayrı gruplara taksim olmuştur. Fiziyoloji noktainazarından sporu kuvvet ve meharet ekzersisleri diye iki grupa ayırmak pek doğru bir tasnif sayılamaz, çünki her sporda kuvvetle meharet az çok birbirine karışmıştır, meselâ gülle kaldırmak bir kuvvet sporu olmakla beraber çok mehareti istilzam eder. Bir de Psikoloji noktainazarından düşünelim. Hatıra gelen iki şekil var: biri müvazene, diğeri mücadele. Eskrim, futbol, yüzme, boks, hokey, ruhiyat itibariyle insiyakî bir cidali amirdir, halbuki binicilik, bisiklet, patinaj, iski, koşular daha çok bir müvazene işidir. Fakat bu da pek sarih ve vazih bir tasnif sayılamaz. İşte bu sebepledir ki Beynelmilel Olimpiyat komitesi yirmi beş sene evel kongrelerinin birinde yapılması zaruri olan tasnifatı müzakeratının programına ithal etmiş ve esaslı, mâkul bir teşkilat vücuda getirmiştir.

1— Atletik sporlar
2— Jimnik sporlar
3— Müdafaa sporları
4— Binicilik sporları
5— Deniz sporları
6— Muhtelit sporlar
7— Buz sporları
8— Turist sporları
9— Oyunlar

Atletik sporlar: İngilterenin (Athletic sports) ismini verdikleri mümareseler, yaya yarışları, bazı atlamalar, gülle, disk ve javelo atma ve Maraton yarışıdır.

Atletik sporların bu şekilde tahdidi doğru olmamakla beraber Avropa ve Amerikada bu telakki teammüm etmiştir. Halbuki yüzücüler, kürek çekenler, futbol oynayanlar da bir koşucu, bir atlayıcı, bir disk atıcı kadar birer atletirler.

Atletik sporlardan koşular:

Koşular, kat'olunacak mesafeye göre sürat, demifon, fon isimleri alır. Zeminin şekline göre tabii veya sun'i olur. Düz veya manialı olur. Manialar da ya tabii ya sun'i olur. Yaya koşuları hareketler arasında çok ahenk ve insicamı iycap ettirir, fakat bu koşular manialı olursa o zaman atlama ile koşma arasında bir ritm vücuda getirmek lâzım gelir ki çok müşküldür. Koşucunun fevkalade bir hesapcı olması lâzımdır; ne sarf edeceğini ve neye sahip olduğunu her an düşünmeli ve hesaplamalıdır. Öyle olmazsa cehti yerinde sarf edemez. Çok koşucular, hesabını bilmeyen zenginler gibi koşuyu yarıda bırakırlar, yâni iflas ederler.

Atlamalar: Ya hız alarak veya almayarak, ya sırıkla veya sırıksız yapılır. Dört nevi' atlama vardır. Uzunluk atlama, yükseklik atlama, aşağıdan yukarı atlama, ve birde yukardan aşağı atlama.

Atlamalarda çok tecrübe lâzım olduğu gibi muhakeme ve kararın da büyük rolü vardır. Atlayıcıların en büyük düşmanı tereddüttür. Yeknazarda atlayıp atlayamayacağını gözü ile kestirmek ve derhal karar vermek lâzımdır. Atlarken yolda kararını değiştirmek çok fenadır. Başka sporlarda insan bir keresinde muvaffak olmazsa başka sefer telafi edebilir, halbuki atlamalarda bir kere göz yıldımı artık hayır gelmez. Onun içindir ki hiç telaş etmeden tedricen ilerlemek lâzımdır.

Jimnik sporlar: Beraberlikle yapılan jimnastiklerin sportif bir mahiyeti olmadığından İsveç jimnastikleri Olempiyat programlarına dahil edilmezler, o sebeple jimnik sporlar iki kategori mümareseleri ihtiva eder; biri: âlet jimnastikleri diğeri gülle kaldırmadır.

Âlet jimnastikleri: Düz ip, sabit demir, muvaziler, tahta beygir, halkalar ve trapezede yapılan muayyen haraketlerdir. Bu ekzersislerin jimnastikten ziyade sportif bir mahiyeti olduğundan Jimnik sporlar âdadına dahil edilmişlerdir.

Gülleye gelince bu da Jeté, développe, arraché gibi üç şekilde yapılır, bir ve iki el ile kaldırılır.

Müdafaa sporları: Müdafaa sporları eskrim ve atıcılık şubelerini havidir. İki nevi eskrim vardır, biri silahlı diğeri silahsız. Silahsız eskrim İngiliz boksu ile Avropa güleşinden terekküp eder, silahlı eskrimde kılıç ve flöre kullanırlar.

Binicilik: Ata güzel binmek ve hayvanı mehareile kullanabilmekten ibaret olan bir spordur. Müsabıkalar ya pist üzerinde veya arızalı arazide ferden veya ekip halinde dörder binicinin iştirakiyle yapılır. Ondan başka binicilik pentatlonu vardır ki beş muhtelif tecrübeden teşekkül eder: 1— 55 kilometre arızasız arazide yarış, 2— 5 kilometre arızalı arazide yarış, 3— Ferden her binicinin maniadan atlama müsabıkası, 4— Steeple-chase. 5— Hayvan terbiyesi. Bu müsabıkaya yalnız zabitler işitirak ettirilir.

Deniz sporları: Yüzme ve kürek çekme sporlarını ihtiva eder. Yüzme müsabıkalarında 100 metreden 1,500 metreye kadar muhtelif şekilde yüzmeler olduğu gibi 5 : 10 metreden muhtelif şekillerde suya atlamalar ve Water-Polo vardır. Kürek çekme müsabıkalarına bir, iki çifteler, sekiz kürekli kikler dahil olur. Sporun bu şubesine kotralarda dahildir.

Atıcılık: tabanca ve tüfek atmaktan terekkübeden bu spor müdafıa sporları nevindendir. Tüfekle endaht 200, 400, metre dahilinde bir hedefe atılır. Bu müsabıkalar ferden olduğu gibi ekip halinde de yapılır. Revolver ve tabanca atmakta bu şubeye dahildir.

Kış sporları: Bunlar buz üstünde patenlerle kaymak, kar üstünde Ski kullanmak, Skeleton tâbir edilen kızaklara binmekdir. Skeleton ve Bobsleigh tâbir edilen kızaklara karın üstü yatılır ve böylece saatte 100 hatta 120 kilometre süratle bir sathi mailden enilir. Bobsleigh, bu öyle bir kızaktır ki üstüne dört beş kişi biner ve en önde oturan dümen kullanır, böylece karlı bir pist üzerinde büyük bir süratle gidilir.

Muhtelit sporlar: Muhtelit sporlar ya birbirini müteakip muhtelif kuvvet ve meharet mümareselerinden veya ayni zamanda kuvvet ve mehareti iycap ettiren sporlardan terekküp eder.

Klasik pentatlon: Hız alarak uzunluk atlama, javelo atma, 200 metreye sürat yarışı, disk atma, 1,500 metreye koşu.

Dekatlon: 100 metre sürat yarışı, hız alarak uzunluk atlama, hız alarak yükseklik atlama, 400 metre sürat yarışı, 110 metre maniali yarış, disk atma, javelo atma, 1,500 metre koşusu. Yekdiğerini müteakıp yapılması lâzım gelen ve ferdin âzamı kudret ve kabiliyetinin mi'yarı olan bu iki müsabıka muhtelit sporlara dahil olduğu gibi, Polo, Water-Polo, buz üzerinde hokey gibi iki sporun bir anda vücadunu istilzam eden sporlarda bu kategoriye dahıldir.

Turist sporları: Bisiklet, motosiklet, otomobil bu şubeye dahildir; bu sporlar pist üzerinde olduğu gibi açık arazide dahi yapılır.

Spor oyunları: Futbol, ragbi, tenis, hokey gibi cehtin eğlence ile birleşmesinden meydana gelen sporlara spor oyunları diyorlar.

Medeni cihanda dokuz sınıfa ayrılan ve heyeti umumiyesi altmışı geçen muhtelif sporlar birer ihtisas şubesi mahiyetini almış, her birinin nazariyatı, tekniki, tatbikatı tespit edilerek bir ilim şeklinde tedvin edilmiş, ayrıca başlı başına bir spor kütüphanesi vücuda gelmiştir. Artık her gün müntazaman koşu idmanı yapan, tenis veya futbol oynayan, atlama ekzersislerine devam eden, güleşen, boks yapan kimselerin bu devamlı idmanları sayesinde beynelmilel müsabıkalarda yer tutmalarına imkân kalmamıştır. Bu ihtisas sporlarına nasıl hazırlanmak lâzım geldiğini, uzviyetin kudret ve kabiliyetinin ne suretle ne mertebeye kadar yükselebileceğini, teneffüs fi'linin her sporda nasıl bir rol oynadığını, asabı muharrike merkezlerinin ne suretle terbiye edilebileceğini, nasıl bir rejim tahtında yaşamak iycabettiğini öğrenmek ve bilmek lâzım geliyor. Ancak o vakit beynelmilel spor müsabıkalarında bizim de bir mevkiimiz olabilir. Spor artık Avropada bir (Art) olmuştur. O mertebeyi ilim yolundan geçerek bulmuştur.

Avropayı Şiddetle Alâkadar eden Meseleler

Londra ile New-York Arasında Malî Mücadeleler.

Almancadan
Nakili:
İSMAİL HUSREV

İktisadçılardan biri siyaset, *mütekâsif iktisat* diye târif etmişti. Hakîkaten bütün siyasî faaliyetler, muayyen iktisadî temayüllerin ifadesinden başka bir şey değildir. Umumî harpten evel diplomatlar, bu temayülleri bin türlü yaldızlı laflarla süsleyerek gizlerlerdi. Fakat bugünün siyaseti, iktisadî maksatların her sahada hâkim olduğunu bütün vüzuhiyle meydana vurdu.

Sonbaharın en mühim hadisesi olan tâmirat konferansında Avropa diplomatları arasında cereyan eden şiddetli mücadeleler bize, iktisadî menfaatların herşeyin fevkînde bulunduğunu tekrar göstermiş oldu. Diplomatlar, bu mücadelelerde sanki *"âdilâne"* bir hall çaresi bulamamışlar gibi son sözü iş ve iktisat adamlarına bıraktılar. Bankerlerle sanayi erbabı bitarafane ve afakî hükümler vermek üzre toplandılar. Devlet adamları ise, bu hükümleri tasdik veya ret vazifesini üzerlerine aldılar. Bu kombinezondan Paris konferansının meşhur Young-planı doğdu. Lahey siyasî konferansında diplomatları birbirlerinden ayıran ihtilaflar, Paris iktisat konferansında bertaraf edildi ve esas mevzular üzerinde iyitilâflar aktolundu. Muhtelif memleketlerin nazarları milyonlar için kavga ederlerken, iş adamları milyarlar etrafında uyuştular.

İş adamlarını, bankerler ve sanayi erbabı diye ikiye ayırmak doğru değildir. Dedrimizin iktisadî münasebatında böyle bir tefrike hiç lüzum yoktur. Zahiren sırf malî işlerle meşgul gibi görünen bankerler, hakîkati-halde cesim sanayi' şubelerine hükmederler. Senevî milyarlarca markhk muamele yapan sanayi' erbabı ise, bir çok bankerleri gölgede bırakacak derecede malî kudret sahibidirler. Esasen muasır iktisat sisteminde malî sermaye ile sınaî sermaye birbirleriyle kaynaşmıştır. Aralarındaki fark silinmiştir. Her ikisi de aynı kategoriye dahildir. Buna misal olarak tâmirat konferansında Amerikayı temsil eden iki şahsiyeti gösterebiliriz: John Pierpont Morgan ve Owen D. Young. Young-planı bu zatın eseri zekâsıdır.

Morgan ı herkes bir banker olarak tanır. Şüphesiz Morgan dünyanın en büyük bankeridir. Fakat Amerikanın en mühim demiryollarının ve bilhass Amerika çelik tröstünün *United States Steel Corporation* de bu adamın olduğunu unutmamalıdır. Young bir sinaî müteşebbisten başka bir şey değildir. Dünyanın en büyük elektrik tröstünün *General Elektric Company* umumî müdürlüğünü ve *Radio Corporation* ile diğer bir çok sinaî şirketlerin meclisi idare riyasetini elinde bulunduruyor. Fakat *Young* un başında bulunduğu elektrik şirketinin ehemmiyetini, sinaî kabiliyetinde değil, diğer memleketlerde cesim elektrik tesisat ve inşaatını finanse eden malî kudretinde aramak lâzımdır. Bütün dün-

ya elektrik müesseselerine kol atmış olan bu şirket, son günlerde Almanyanın meşhur A. E. G. Elektrik Şirketine de el uzattı. Borsalardan bu şirketin mühim miktarda hisselerini iştira etti. Şunu da ilâve edelim ki Young her sahada Morgan bankalarını kendine en kavî istinatgâh olarak bulmaktadır. Dünya iktisadiyatında gayet nafiz roller oynayan bu iki müttefik iktisadî kudret, dünya siyasetinde de kendilerine danışılmadan iş görülemeyen şahsiyetlerdir.

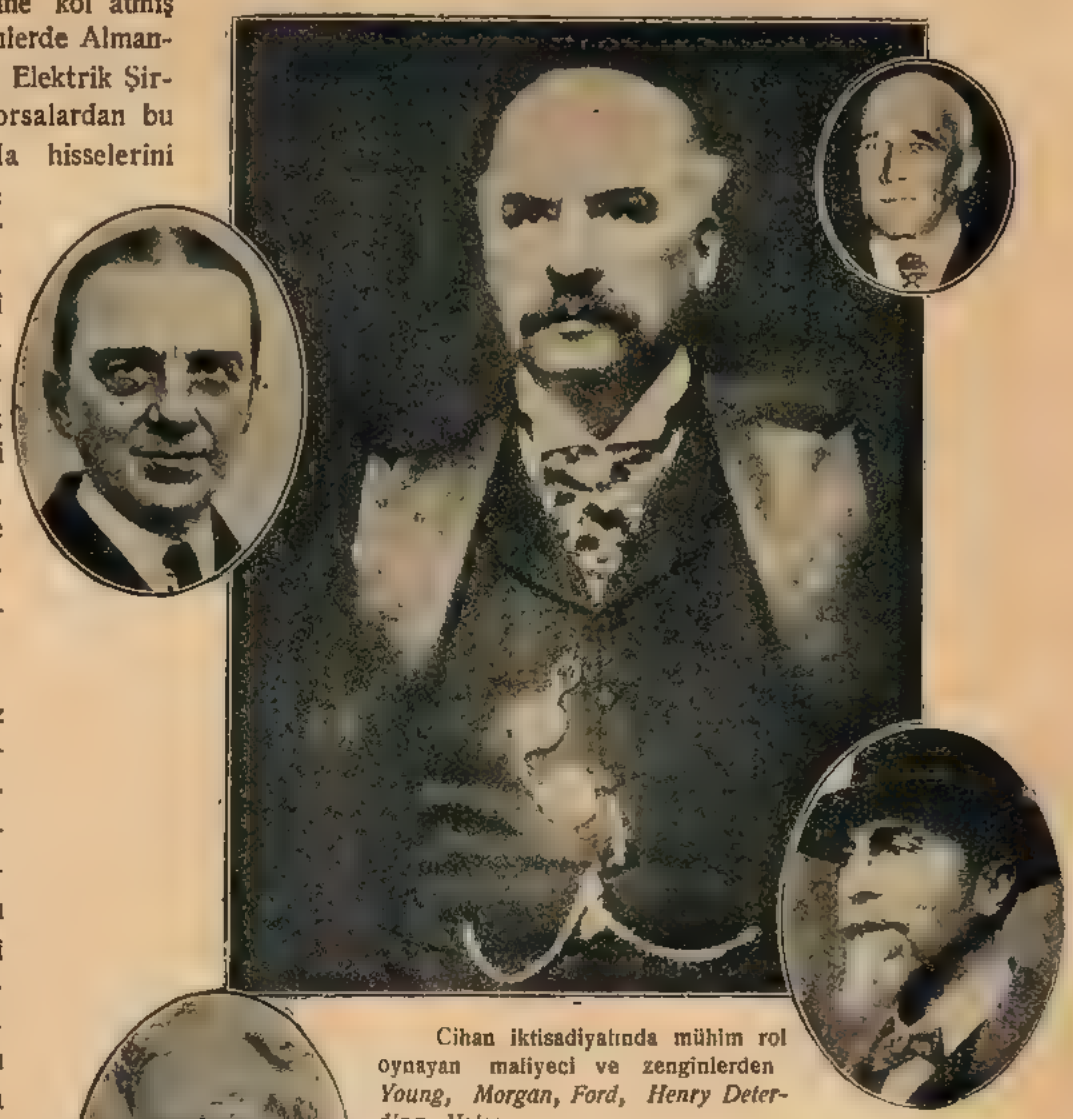

Cihan iktisadiyatında mühim rol oynayan maliyeci ve zenginlerden *Young, Morgan, Ford, Henry Deterding, Vates.*

Her nedense biz Avropalılar, dağınık Avropa devletlerinin birleştikleri takdirde kendilerini Amerikan tehlikesine karşı müdafaa edebileceklerini zannederiz. Fakat meseleyi dünya iktisadiyatı noktainazarından tetkik edersek, Avropa ile Amerika arasında böyle bir fark gözetmenin hakikate hiçte uymadığını görürüz. Amerikanın müttehit devletleriyle Avropanın gayrı müttehit devletleri arasındaki rekabetten daha mühim olan, Amerika ile Büyük Britanya arasındaki iktisadî mücadeledir. Bu mücadele *sterling*le *dollar*ın kavgasıdır. Gözlerimiz, Amerikayı daima galip vaziyette, İngiltereyi de mazinin büyük ve haşmetli bir devleti olarak görmeğe alışmıştır. Bu görüş de doğru değildir. Amerikayı muvaffakiyetli hücumlar yapan ve umumî harpten beri oldukça tarakki hatveleri atmış bir muhacim, İngiltereyi de müdafaa vaziyetine çekilmiş bir müdafi' olarak görmek her halde daha doğrudur. Bu mücadelede İngiltere şimdilik fethi imkânsız metin bir kale gibi bütün hücumlara göğüs geriyor. Bu topsuz tüfeksiz harbin neticesini daha uzun zaman bekleyebiliriz. Bu gün ufukta henüz böyle bir şey görünmiyor.

Amerika, İngilterenin umumî harbe kadar asırlardanberi dünya iktisadiyatında kazanmış olduğu hegemoniyayı yıkacaktır. İngiltere harpten evel harice 18 milyar mark ikraz etmişti. Bu miktarın takriben nısfını kolonilerine vermişti. Ayrıca 13 milyar mark ta Amerika müttehit Cumhuriyetlerine ikraz etmişti. Bu günkü Ame-

rikanın demiryollariyle cesim sanayii ilk gıdalarını bu İngiliz sermayesinden almıştı. Morganın serveti de İngiltereden gelmedir. Morganın büyük babası, İngiliz sermayesini Amerikaya taşımasaydı, dünya bankerinin şimdiki muazzam serveti teşekkül edemiyecekti. Hattâ bugün bile Amerikada İngiltereye ait 9 ilâ 10 milyar marklık bir sermaye tedavül etmektedir. Elden ne gelir ki.. Tâli' bu.. Her zaman İngiltereye gülecek değil ya.. Bir parça da Amerikaya gülsün.. Amerika 1928 senesinde ihtiyacından fazla olarak harice *uzun vâde ile 8 milyar mark* ikraz etmişken, İngiltere metropol ve kolonilerinden mâda harice uzun vade ile *ançak bir milyar mark* ikraz edebilmişti.

Harbin son senelerinde bâzı İngiliz harp zenginleri bilhassa İngiliz teslihat konseri *(Wickers)*, Amerikada iş tutmaya çalışmıştı. Fakat bu teşebbüs, muvaffakiyetsizlikle neticelendi. O günden beri Amerikalılar, bunun acısını çıkarmakla meşguldurlar. *American General Electric Company* hem o seneler içinde iflâs eden Wickers konserinin hisselerini hem diğer bir çok şirketlerin portföylerini eline geçirdi. Bu suretle Young, İngilizlerin teşebbüsüne karşı mukabil bir hareket olmak üzre İngiltere toprağında 30,000 amele çalıştıran bir Amerikan elektrik konserini kurmuş oldu. Geçen kıştanberi yine Youngun elektrik trüstü İngilterenin en büyük bir müessesesinin meclisi idaresine Amerikalıların girmesine mani' olmak için çok uğraştılar. Son aylarda bu meselenin artık işidilmez olduğuna nazaran her halde İngilizler Dollara kapılarını açmak mecburiyetinde kalmışlardır.

Amerikalıların nüfuz sahası yalnız elektrik sanayii zannedilmesin. Diğer bir çok sanayi şubeleri tedricen Dollara boyun eğmek mecburiyetinde kalıyorlar. Meselâ Mister Ford, İngilterede aldığı cesim arazide mükemmel bir otomobil fabrikası kurmakla meşguldür. «Milli» addedilen *İmperial Chemical İndustrie* de dönen sermaye John Pierpont Morganın sermayesinden başka bir şey değildir. Film piyasası da Amerikalıların tesiri altında bulunuyor. İngiliz hükûmeti iş işten geçtikten sonra yarım milyar mark sarfederek bir film sanayii vücude getirdi. Fakat bu işlerin erbabı olanlar, böyle dürtüşleyerek yürütülen sanayiin çok yaşayamıyacağı fikrindedirler.

Mâmafi İngilizlerin bazı kolonilerinde iktisadî mevkileri fevkalâde kuvvetlidir. Bu vaziyet, Amerikalılar için bir tehlike şeklini bile almıya başlamıştır. Kanadanın bir çok sanayi şubeleri, komşu Amerikanın en ciddî bir rakibi olmak üzeredir.

Fakat İngiliz sermayesinin saltanat sürdüğü diğer uzak memleketlerde meselâ bir İngiliz dominionu addedilebilecek olan şarkî Asyada vaziyet temamen bunun zıttıdır. Japonyada henüz İngiliz sermayesi işlemekte olmasına rağmen Çinde Amerikalılardan sonra ikinci gelenler Japonlardır. Son zamanlarda Amerikalılar dört yüz milyon nüfuslu Çini, adam akıllı ele geçirmek için gayet kuvvetli bir malî taarruz hazırlıyorlar.

Bugün Amerika ile İngiltere arasındaki en çetin mücadelelerden biri de, istikbal için parlak iktisadî menfaatlar vâdeden cenubî Amerika etrafında cereyan ediyor. Amerikalılar son seneler zarfında bütün iktisadî ve siyaşî enerjilerini, Cenubî Amerikayı temamen dairei nüfuzlarına almıya sarefettiler. *Kemmerer-Commission* namını taşıyan New-York malî mütehassıslarından mürekkep bir komite Şimalî Amerikaya bol bol para kazandırmak için Cenubî Amerikayı karış karış gezerek bir çok kârlı imtiyazlar elde etti. Bolivyanın en mühim limanları, Chili'nin güherçile mâdenleri, hattâ Brezilya kahve istihsalinin mühim bir kısmı Şimalî Amerikalıların elinde bulunuyor. Fakat İngiliz-Amerikan iktisat harbinin asıl gayesini, iki mühim ham madde teşkil etmektedir: KAUÇUK ve PETROL. Dünyanın en kaûçuk plantasyonlarına sahip olan İngiltere, senelerdenberi kauçuk fiatlarını sun'î olarak mütemadiyen yükseltti. Amerika otomobil sanayii bu fiyat tereffüünden fevkalâde müteessir oluyordu. Henry Ford İngilterenin nüfuzundan kurtulmak ve bu sahada istiklâl kazanmak için Brezilyada bir milyon hektarlık kauçuk ormanlarının imtiyazını aldı. Fordun imtiyazı elli sene müddetle her türlü vergilerden muaftır. Ford, Brezilya hükûmetine ancak on iki sene sonra kazancının yüzde bir kaçını verecektir. Bu sahada da Amerikanın muhacim vaziyetinde bulunduğunu görüyoruz. Maamafi İngiltere için henüz tehlike yoktur. *Amerika şimdilik öküzün boynuzundaki sinek vaziyetindedir.*

Petrol piyasasındaki harp daha şiddetlidir. Amerikayı ötedenberi en büyük petrol müstahsili olarak tanırız. Fakat İngiltere dünyanın en zengin ve büyük petrol haznelerine maliktir. Amerika ile İngiltere uzun zamanlardanberi ele geçirmek için mücadele ettikleri Sovyet-Petrolleri meselesinde iytilâf akdettiler. İngiltere-Hollanda petrol kralı sir Henry Deterding artık «çalınan petroller»den, yâni Amerikalıların Rusyadan satın aldıkları petrollerden bahsetmiyor. Şimdi bu petrollerden kendi de satın almaktadır.

Asıl petrol mücadelesine sahne olan yer Cenubî Amerikadır. Amerikalılar burada İngilizlerin kuvvetli hücumları karşısında mudafaa vaziyetine çekilmiş bulunuyorlar. İngilizler, yalnız Venezuela'nın zengin petrol menbâlarını zaptetmekle kalmadılar, aynı zamanda petrol aramak bahanesiyle Panama kanalına kadar sokuldular. İki sene evel bir *passe diplomatique* le Kolumbiyaya giden İngiliz miralayı Yates, Kolumbiya hükûmetinden yâni Amerikalıların kendi kolonileri addettikleri Kolumbiyadan, demiryolları, kanallar, şoseler inşaatı, hattâ polis işlerinin idaresi için kârlı imtiyazlar istihsal etmişti. Tabiî Amerikalılar buna karşı boş dururlarmı. İngiliz imtiyazı son dakîkada tam imza edileceği zaman reddedildi. Bu panik karşısında miralay Yates her halde inzivaya çekilmiştir. Bu ademi muvaffakiyet İngiliz planlarının temamen suya düştüğüne delil değildir. Yarın yeni ve daha büyük ihtilâfların doğmasını bekleyebiliriz. Amerikalılar, Panama kanalı civarında başka bir büyük devletin bulunmasını hiç istemiyorlar. Buna mani' olmak için bütün mevcudiyetleriyle çalışacaklarına şüphe yoktur.

Büyük malî ve sinaî siyasetlerin yanı başında bir de İngiliz bankalariyle Amerikan bankaları arasında gittikçe merhametsiz bir şekil alan altın mücadelesi vardır. Amerika harpten ve harp borçlarının tediyesinden sonra dünyanın en büyük altın hazinesi olmuştu. Eskiden mühim mıktarda altın *rezerv*ine malik bulunan Fransızlar, şimdi tekrar altın çem'ine başladılar. İngiltereden altın satın alarak Amerikaya göndermelerinin her halde siyasî bir sebebi vardır. Cihanın yegâne nümune bankası olan İngiltere bankasının altın *rezerv*i tedricen azalmakta ve İngiliz kâğıt parasının teminatı sarsılmaktadır. Bunun için İngiltere bankasının müdürü bizzat Amerikaya giderek Amerikalılardan altın istikrazı mecburiyetinde kaldı.

Harpten sonra cihan altın mevcudunun nısfı Amerikaya toplanmıştı. Amerikalılar diğer memleketlere milyarca altın ikraz etmiş oldukları halde yine cihan altın mevcudunun üçte birini ellerinde bulunduruyorlar. Bu gün Amerikanın biricik düşüncesi bu altınların hangi tempo dahilinde ikraz olunacağı ve ne kadarının memleket iktisadiyatının ihtiyaçlarına sarfedileceğidir. Fazla altın tıpkı fazla kâğıt para gibi emtia fiatlarını yükseltir. Amerika, sür'atle kazandığı paraları sarfedecek yer bulamıyan bir yeni zengin vaziyetindedir. İngiltere ise, azim servetini idare edemiyecek bir hale gelmiş ihtiyar bir iyratçıya benziyor. Mâmafi Londranın malî merkezî olan *city*'den bütün dünyaya akan kuvvetli bir altın cereyanı vardır. Londra borsası civarında, Japon bankasının, Cenubî Afrika-bankasının, koloni bankalarının bulunduğu sokakları gezersek, İngilterenin daha uzun müddet Amerikanın önünde teslimi-silah etmiyeceğini görürüz.

Yeni İngiliz kabinesi Amerika hükûmeti ile musalaha esasları bulmağa çalışıyor. Her iki memlekette iktisadî tezatlardan doğan siyasi ihtilâfları, mütekabil teslihatla teşdit etmemek, donanma inşaatını durdurmak için anlaşma yolları aranıyor. Her iki taraf iktisadî mücadelelerin topla tüfekle olmıyacağını anladı. *Mak Donald*ın Amerika seyahatı bu nevi' ihtilâfların hâlli ile alâkadar gibi görünüyor.

Amerika ile İngiltere arasında sulh, ancak iktisadi tezatların her iki tarafa da faideli bir şekilde tesviye ve her iki devlet arasında menfaatları taksim edecek *kartel* (iktisadi iştirâk) vücude getirmekle mümkündür.

Bir Fen Adamının Nikbin Felsefesi

Tabiiyat âlimi Meçnikof aynı zamanda bir Filosoftur.

İnsanın tabiyatındaki ahenksizlikler nazariyesi — Felsefe sistemleri buna karşı ne gibi çareler buldu? — Bedbinlik ve nikbinlik — Fennin mutlak kudreti.

Yazan: NEVZAT MAHMUT

Meşhur bir laboratuvar adamı olan Eli Meçnikof aynı zamanda nikbin bir filosoftur. Dört yüzer sahifeden fazla tutan iki ciltlik eserinde, Meçnikof insanın tabiatındaki ahenksizlikleri uzun uzadiye tetkik ettikten sonra, bütün bedbin felsefe mesleklerini tenkit ve cerh ediyor.

Bu iki kitap [1], bütün hayatını fenni araştırmalara ve mütalaaya vakfeden, ve uzun seneler mütemadiyen kendi hayat tecrübelerini de tahlil eden kıymetli bir mütefekkirin ortaya koyduğu orijinal bir sentezdir.

Felsefe ve ahlak hakkındaki fikirlerini «insanın tabiatındaki ahenksizlikler nazariyesi» ne istinat ettiren Meçnikof, istikbalde fennin mutlak kudreti sayesinde bu ahenksizliklerin ortadan kalkacağına ve beşeriyetin mes'ut olacağına iyman ediyor.

Ona göre insanı bedbin yapan *vaktinden evel* gelen ihtiyarlık, ve *vakitsiz ölüm* dür.

Binaenaleyh her şeyden evel normal bir ihtiyarlık ve uzun ömür têmini lâzım geliyor.

Çok yaşıyan ve ihtiyarlığını hastalıksız geçiren bir insan hayata doyar.

Meçnikofa göre, genç yaşında ölüm meselesini düşünen bir mütefekkir, kendisindeki hayat arzusunun şiddetinden hayat hakkında bedbin bir felsefe ediniyor. Zira genç mütefekkir bu arzunun körleştiği ve şiddetini kaypettiği bir haleti ruhiyeyi tasavvur edemiyor.

Yaşamak ihtiyacı, her yaşta bir değildir. Bu ihtiyaç, bu sevki tabii gençlerde nisbeten az, büyüklerde ve ihtiyarlarda hemen yok gibidir. Hayattan doyan ve bıkan pek çok yaşamış bir ihtiyar artık ebediyen yaşamağı değil, belki ademi ister.

Zekâlarını ve hafızalarını muhafaza etmiş ve çok yaşamış böyle ihtiyarlar bugün fevkalâde enderdir. Fakat, istikbalde, rasyonel bir hıfzıssıhha' normal bir hayatın kaidelerini tespit ettiği zaman bugünkü istisnaî hal umumî kanun olacaktır.

Beşeriyetin tam ve mutlak bir saadete kavuşması da ancak hayatın normal sınırına varmakla kabil olabilir.

*
* *

İnsanın tabiatındaki ahenksizlikler

İnsanın tabiatı tetkik edilirse bir çok ahenksizlikler göze çarpar. Misal olarak vucudumuzu örten kılları alalım. Bunların dipleri mikropların barınmasına müsait olduğu için sıhhata muzırdır. Hayvan ecdadımızdan bize yadigâr kalan bu kıllar artık bir vazifeleri kalmadığı halde hâlâ kaybolmıyor.

Akıl dişlerimizle körbarsak da böyledir. Körbağırsak apandisit yaptığı ve bu yüzden (10-8 %) ölüme sebebiyet verdiği halde hiç bir faydası yoktur. İnsanın tabiatındaki ahenksizliğe bundan açık misal olamaz.

Kalın barsağa gelince, bu uzuv diğeri gibi dumura uğramamış, bilakis fevkalâde büyük bir hacım muhafaza etmiştir. Bununla beraber kalın barsak da, tıpkı körbarsak gibi lüzumsuz bir mirastır. Kalın barsak zait bir uzuvdur. Bu uzvun bulunmaması gayet mes'ut neticeler verecektir. Filhakika kalın barsak, hazım noktasından en ufak bir vazife bile görmiyor. Hazım mahsulatının imti-

[1] (1): Etudes sur la nature humaine (Essai de philosophie optimiste); (2): Essais optinistes.

sas uzvu olarak da tamamiyle tâli kıymeti haizdir. Kalın bağırsak kaldırılsa veya mevcut olmasa insan hiç bir şey kaybetmiş olmaz.

Bazı hastalarda ameliyat neticesi kalın barsak kesildiği halde hastalar tamamiyle şifayap oluyor; ve kalın barsaklarından kurtulmuş olmakla pek çok istifade ediyorlar.

Cerrahînin verdiği müteattit müşahedelerden başka kalın barsağın insan için lüzumsuzluğunu ispat eden vakıalar da eksik değildir.

Buna en iyi bir delil olmak üzere şunu zikredelim:

İhtiyar bir kadının otuz yedi senedenberi ince barsağının alt kısmında bir fistülü var. Hazmın bakıyeleri bu delikten çıkıyor. Bu fistül karnın sağ tarafındaki bir apse neticesi kendiliğinden açılmış bulunuyor. Buna rağmen kadın evlenmiş, üç çocuğu olmuş ve ağır hizmetler yaparak, amelelik ederek hayatını kazanmıştır. Fistülün teşekkülünden otuz beş sene sonra bu Varşovalı kadına cerrahlardan biri ameliyat teklif ediyor. Kadın razı oluyor. Batın açılıyor; ve kalın barsağın bütün uzunluğunca dumura uğradığı görülüyor.

Bir insanın otuz seneden fazla barsağına muhtaç olmadan yaşaması bu uzvun lüzumsuzluğunu ispat etmez mi? Burada da öyle bir uzuv karşısındayız ki bu uzuv uzak ecdadımıza lüzumu olduğu halde bize lüzumu kalmamıştır.

Kalın barsak, umumiyetle, etyiyen memeli hayvanlarda etyiyenlere nazaran daha küçüktür. Kalınbarsakdaki bir çok mikroplar nebatlardaki sellülozun hazmında vazifedardır. O halde beygir, tavşan ve saire gibi sırf ot ve hububatla beslenen hayvanlarda kalınbarsak ihtimal ki normal hayata lüzumludur. Bundan başka kalın barsak mesanenin (sidik torbasının) gördüğü vazifeye müşabih bir vazife de görür. Sidik, böbreklerden daimî surette çıktığı halde mesanede birikir ve sonra harice atılır. Kazurat ta, aynı suretle, uzun müddet kalınbarsakta bekler.

Kalınbarsağın tarihi tabiisini tetkik ederken görüyoruz ki bu uzuv en fazla inkişafını ancak memeli hayvanlar da bulabiliyor. Memeli hayvanlar umumiyetle kara hayvanlardır; bunlar çok çevik olurlar. Ekserisi gerek avlarını yakalamak, gerek düşmandan kaçmak için çok koşmıya mecburdurlar. Bu şarait içinde, iki de bir durup ta barsaktaki maddeleri boşaltmak çok mahzurludur. Halbuki bu maddelerin hacmı büyük bir torbada uzun müddet tutulabilmesi hayat mücadelesi için pek istifadelidir.

İşte bu sebepler dolayısiyle memeli hayvanlarda kalınbarsak inkişaf etmiştir. Kuşların kalınbarsağı yoktur. Yılanlar ve anfibilerde de yoktur. «Kanı soğuk» [1] denilen bu hayvanlar çok az yerler; çok hareket etmezler.

Demek oluyor ki hayvanlardan insan ırkına kalan miraslar içinde iz halinde kalmış lüzumsuz veya zararlı uzuvlar olduğu gibi [körbarsak gibi], tamamiyle inkişaf etmiş fakat lüzumsuz kalmışları da vardır. [Kalın barsak gibi]. Kalınbarsak, hatta insanların hayatına ve sıhhatına muzır uzuvlar sırasına konmalıdır.

Aldığımız gıdanın hazmolmıyan kısmını bekleten bu uzuvden bu maddeler, dura dura tefessuh ederler. Bu tefessuh sıhhata çok zararlıdır. İnkıbazda olduğu gibi, mevadı gaita kalınbarsakta çok kalırsa terkibindeki bazı maddeler uzviyet tarafından massedilir ve uzviyet zehirlenir. Yeni doğurmuş ve ameliyattan yeni kalmış kimselerde kabız sıcaklık yapar. Bundan başka sivilcileri ve cilt hastalıklarını da intaç eder.

Vahim hastalıklardan birçoğu Kalın barsakta yerleşir (Dizanteri). Habis veremler de tercihen (takriben %89) Kalınbarsakta yer bulur.

Acaba hazım uzuvlarında bu lüzumsuz veya zararlı kısımların bulunması neden dir?

Bunun sebebi şudur:

Ecdadımız hayvan bulundukları için çiy ve kaba gıdalarla geçiniyorlardı (Çiy et, yabanî nebatlar). İnsan, hazmı kolay nebatlar yetiştirdi; ve onları pişirdi. Neticede insandan evelki hayvanların şaraitine uygun gelen uzuvların büyük bir kısmı insana lüzumsuz oldu.

Bir çok hayvanlar vardır ki kolay hazmedilecek gıdalar tedarik edebildikleri için hazım cihazlarını kaybetmistir. Meselâ insanın barsaklarında yaşıyan tenyaların hazım boruları hiç yoktur.

İnsanda bu tekamül ikmal edilmemiş; ve kalın barsağında kendisine zararlı olan büyük bir kısım kalmıştır. Bu yüzden insan, gıdasını istediği mükemmeliyete çıkaramıyor. Kâmilen hazmedilecek maddeler yesek, kalın barsağımız çok müşkülatla boşalır; ve dolayısiyle vahim neticelerle karşılaşırız. Bunun içindir ki nebatî gıdalar almıya mecbur oluyoruz.

Diğer taraftan, hayvanlar yiyeceklerini seçerken sevki tabiileriyle hareket ederler, ve yanılmazlar. Halbuki, meselâ çocuklar her bulduğunu ağzına sokar.

[1] Hem Karada hem denizde yaşıyan hayvanlar.

Kalın barsak zararlı mikroplara melce' olarak içerden bir zehirlenme menbaı oluyor. Bundan başka insanda yolunu sapıtan yiyecek insiyakı onu alkole, etere, afyon ve morfine götürüyor ki bunlar da uzviyeti, dışardan sokularak zehirlemektedir. Alkolizmin genişliği *yiyecekleri seçme sevkitabiisi ile hayatı muhafaza sevkitabiisinin* arasındaki ahenksizliği en beliğ bir tarzda göstermektedir.

Şu halde hazım cihazımız tabiatımızın mükemmel olmayışını ve insanın tabiatındaki ahenksizliği gösteren en iyi bir delil oluyor.

Bu ahenksizlik sadece hazım cihazımızda değildir. Tenasül uzuvlarında da bir çok ahenksizlikler vardır.

Hayatı muhafaza insiyakı:

Bu insiyak süflî ülvî bütün hayvanlarda olduğu gibi insanda da vardır. Hayatın başlangıcında az olan bu insiyak çocuklarda kendini göstermeğe başlar. Çocuklar bir ölü görünce yılan görmüş gibi korkarlar. Gençlerde ölüm korkusuna sıkıca bağlı olan bu sevkıtabii pek çok inkişaf etmemiştir. Bu sebepten gençler hayatlarına ehemiyet vermezler; sıhhatlarına pek bakmazlar; ifratlardan kaçınmazlar; ve fedakâr olurlar. Tattıkları zevk ne kadar çok olursa olsun az, duydukları elem ne kadar az olursa olsun çok görünür. İşte bunun içindir ki gençler kendilerini ya zevk ve sefahate veriyorlar, yahut ta müfrit bir bedbinliğe kapılıyorlar.

Halbuki ihtiyarlar hayatı daha çok sever ve takdir ederler.

Jan-Jak-Ruso, «Emil» unvanlı eserinde şu sözleri söyler: «Hayatımız kıymetinden kaybettikçe hayat endişesi bizi sarar. İhtiyarlar, gençlerden daha çok hayattan ayrılacaklarına müteessifdirler...»

Hayat aşkı ve ölüm korkusu için pek çok misaller zikredilebilir. Bunun en dikkata şayan olanı, Budizmin müessisi genç prens *Şakiya-Müni*nin, sarayından çıkıp münzevî oluşunu anlatan hikâyesi ile *Tolstoy* un itirafatıdır.

Hayaat insiyakı ekseri ahvalde çok genç inkişaf eder. Hayat esnasında tedricen şiddetini artırır. Çocuklar ve delikanlılar çabuk büyüyüp adam olmak isterler; fakat büyükler hiç ihtiyarlığa yanaşmazlar. Yüzdeki kırışıklar ve saça düşen aklar hepsini düşündürür. Ölüme yaklaştıkca keder artar. Bugün ihtiyarlık fecaattır. Mini mini çocuklar saçlı sakallı ihtiyarlardan gayrı ihtiyarî korkarlar.

İptidaî kavmlarda ihtiyarları öldürmek adettir. Fici adasındaki yerliler ihtiyarlarını diri diri gömerler. Malenezyada Polinezyaya yakın adalarda, ve Yeni Kaledonyada da ayni hal vardır. Avustralyalılar işe yaramıyacak ihtiyarlarını yerler. Eski Cermenler ihtiyarlarını ve hastalarını diri diri gömüyorlardı. Medenî memleketler ise ihtiyarlara iş vermiyerek onları intihara sevk ediyor. Buna rağmen hayat insiyakı ihtiyarlarda mevcuttur. Darül'acezerlardeki ihtiyarlara sorulduğu zaman hepsi de daha yaşamak istediklerini söyliyorlar.

O halde, ihtiyarlardaki intihar çokluğuna ne demeli? Bunun sebebi hayat insiyakının azalması değil, belki sefalet, hastalık, işsizliktir. İntihar edenin ekserisi fakirdir. Mamafi bu mesele tetkike değer; öyle birden kesilip atılamaz. Münih Üniversitesi profesörlerinden meşhur Alman hıfzıssıhhacısı *"Max von Pettenkofer"* malıkânesinde 83 yaşında intihar etti. Bununla beraber çok daha ihtiyar münevverler var ki hayatı fevkalâde seviyorlar.

Hayat insiyakının ölüme yaklaşıldığı bir zamanda tezahürü mühim bir ahenksizliktir. Ölümün dehşeti bundan ileri geliyor.

İşte bunun için beşeriyet pek eski zamanlardanberi bu haileli muammanın anahtarını aşırmış; onu halletmeğe çalışmıştır.

Beşerin tabiatı bir çok cihetten mükemmel ve ülvî olmakla beraber pek büyük ahenksizlikler gösteriyor. Felâketlerimizin kaynakları işte bu ahenksizliklerdir.

İnsan sevki tabiisine uyarak ateşe atılan pervanelere benzer.

Kendi tabiatı hakkında kat'î ve vazıh hiç bir fikre malik olmadığı devirlerde bile, beşeriyet müphem bir surette ahenksizliklerini his ediyor; ve bu büyük fenalığa çareler arıyordu.

(bitmedi)

İTİZAR

12 inci sayımızdaki "Defiyne" isimli hikâye *Celalettin Ekrem* beyindir. Muharririn ismi sehven konulmamış olduğundan özür dileriz.

KIŞA DOĞRU ANKARA

Kış mevsiminin Ankaraya verdiği cazibe — Elma Dağı karla örtülünce — Yukarı yüz, aşağı yüz — Kış eğlenceleri — Dostluk halkası — Eski ve yeni Ankaralılar — Sinema iptilası.

Yazan: SÜREYA

Denizden 900 metro irtifada olan Ankaranın kışı haşin yayla ikliminin tesiri altında sert ve şiddetlidir. Sabahleyin uyandığınız zaman termometronuzun ekseriya sıfırın altında 20 yi, hattâ bazan 26 veya 28 i gösterdiğini görürsünüz.

Buna rağmen Ankaranın en parlak ve canlı mevsimi kış mevsimidir. Yazın, denizin çekilen suyu gibi, cezre uğrıyan hayat, meddini kışa doğru tamamlar ve her şey yerli yerine avdet eder. Bundan dolayı Ankaraya bir mevsim şehri nazariyle bakanlar az değildir. Filhakika, güzide bir edibimizin dediği gibi, Ankara halkının yarısı senede dört beş ay diğer bir şehirde -İstanbulda- oturur. Bilhassa su ve yeşillik ihtiyacı, ucuz ve mebzul eğlencenin fıkdanı, zengin ana babayı tatmin edecek mektep bulunmaması gibi sebepler yeni Ankaralıların İstanbulla alâkalarını tamâmen kesmelerine mani' oluyor.

Yakın bir istikbalde Ankara, mevsim şehri olmaktan kurtulacaktır. Cumhuriyet merkezinde hayatı kabili tahammül şeraite uydurabilmek için ciddî mesai sarfediliyor. Ankara, beş on sene sonra ormanlara, göllere, müteaddit ve tenevvü ihtiyacına derece derece cevap veren sayfiyelere ve bütün bunları birbirine bağlıyan geniş asfalt yollara, güzel bir tiyatroya, her türlü mektebe malik model bir şehir olacak, o vakta kadar da bugünkü hususiyetini zaruri olarak muhafaza edecektir.

Kış mevsiminin Ankaraya verdiği müstesna cazibe bilhassa siyasî faaliyetlerin bu mevsimdeki fazlalığından ileri gelmektedir. Meclisin müzakerelerine 1 Teşrinisanide başladığı malumdur. Reisi Cumhur Hz. nin her sene bu tarihte söyledikleri nutku dinlemek için İstanbuldan ve diğer vilâyetlerden gelenler az değildir. O gün büyük halâskârın kurtarıcı sesini duyabilmek için meclisin kapılarını tazyik eden kalabalığı yararak içtima salonunda yer bulabilmek cidden müşküldür. Gerek bu nutuk, gerek meclisin küşadı itibariyle 1 Teşrinisanî, Ankaranın sayılı günlerinden biri olmuştur.

Ankara, müteakip aylarda da meclis müzakereleri ve devlet hayatında eksik olmıyan siyasî meseleler dolayısıyla bütün vatandaşların alâka ve nazarını mütemâdiyen kendisine celbeden bir merkez halinde milli hayatın nazımı ve mihrakıdır.

Ankaranın bu hususiyeti, yâni bir mevsim şehri olması, senenin diğer mevsimlerinde umumî hayat gibi iktisadî hayatı da tazyik etmekte ve bundan dolayı ticaret işleri ancak kışa doğru canlanmaktadır. Yaz aylarında gazete satışlarından et, tere yağı, sebze gibi havayicin sarfiya-

tına kadar her şey durgundur. Ev kiraları bile kışın tekrar yükselmek üzere yarı yarıya iner. Bunun içindir ki kışı haber veren alâmetler, Ankarada yalnız kömürcüleri sevindirmekle kalmaz, bir beşaret haberi gibi umumî bir sevinçle karşılanır.

***

Kış ortasında Elma Dağı karla örtülünce bağlar arasında kurtların dolaştığı sık sık görürlür. Bazan bunların bir kaçı Yenişehire kadar da inerler. Denebilir ki bu mevsimde kurt, Ankaranın tabiî hemşerisidir. Ergenekonda Türk milletine rehberlik eden bu dastanî hayvanın Türklerin ikinci Ergenekonu olan millî istihlas cidalinin merkezinde insanlarla adeta kucak kucağa yaşaması tehlikeli olmasına rağmen bir az da hoş değil midir? Gelecek nesil kurt başını yalnız Fahri B.in posta pullarında ve izcilerin bayraklarında görecektir. O günü beklerken biz, Anadolu yaylasını baştan başa mâmurelerle kaplayarak bu totemik, fakat vahşî hayvanı sarp dağlara sürünceye kadar onunla yan yana yaşamaktan çekinmeyeceğiz. Ankaranın kuvveti bu azminde ve ne kadar korkunç da olsa hakikatla karşı karşıya gelmekten göz kırpmamasındadır.

***

Ankara memleketin en ileri ve en geri iki sınıfını bir arada yaşatan bir şehirdir. Ankaranın meşhur kalesi içindeki mahallelerle civarındaki mahalleler halkı, dört beş yüz metro ötedeki insanlarla rabıtası olmıyan bir âleme mensup imiş gibi kurunu vüstaî bir hayat yaşıyorlar. Hele kazanç ve geçim bunlar için halâ az çok kurunu vüstadaki dar ve mahallî iktisat nizamına bağlı gibidir: Eski, yolsuz ve şimendifersiz Ankaranın hinterlandını teşkil eden kasaba ve köylerle alış-veriş, köylü halkın ihtiyacına tekabül edecek küçük ve iptidaî sanayi... Şehrin öteki ucunda en modern bir hayatın bütün icabatı emrivaki' iken, beride, Ahilerin eski Ankarasında tabaklar bir koyun postekisini atadan kalma usullerle terbiye ederler ve keçeciler civar köylerin çobanları için — ayakla döve döve — kepenek yaparlar.

Kış geliyor değil mi, bütün bu halkın hazırlığı basittir: bir inek kesilir. Bundan sucuk, kavurma, pastırma yapılır. Bir az tarhana ve bulgur hazırlanır. Mahrukat olarak da bütün ya müddetince kurumak için geniş kerpiç avluların duvarlarına yapıştırılmış tezekleri toplamakla iktifa edilir.

Bununla beraber Ankara, hükûmet merkezi olmadan evel de bu ikliği muhafaza ediyormuş. Şimendiferin 30 seneden beri Ankaraya gelmiş bulunması şehrin bu kurunu vüstaî tarafını değiştirmeğe kâfi gelmemiş. Bundan dolayıdır ki hükûmet devairini, müesseseleri, Avropa metaı satan çarşıyı ihtiva eden kısımla diğer kısmı, bizzat yerliler, kendi aralarında bazan münakaşayı davet eden iki tâbirle ayırmışlar: Yukarı yüz, aşagı yüz... Tabiidir ki Ankara inkişaf ettikçe Yukarı yüz halkının hayat tarzı ve hassaten meşgalesi değişecektir.

***

Ankarada kış eğlenceleri de içtimaî hayatın bu iki türlü tezahürü neticesi olarak iki nevi'dir.

Yukarı yüz kışın kendi ananevî eğlencesiyle eğlenir. Bu, sıra namı verilen toplanmalardır. Otuz kırk arkadaş, aralarında anlaşarak mevsim için bir dostluk halkası teşkil ederler. Her akşam birisinin evinde toplanılır, yenilir, içilir ve eğlenilir. Bunun haricinde eski Ankaralının yegâne zevk vasıtası akşamları mahalle kahvesine çıkmaktır.

Çankayanın, Yenişehrin, apartımanların ve alelumun kira evlerinin sakini olan yeni Ankaralıya gelince, onun otellerin tedansanlarından, aile toplanmalarından, balolardan tutun da sinemalara varıncaya kadar mütenevvi' eğlenceleri vardır. Bü ün bu eğlencelerin tek kusuru, yegâne mikyas olan İstanbula nazaran, pek pahalı olmalarıdır.

Sinema son zamanlarda eski ve yeni Ankaralı için müşterek bir eğlence olmağa başladı. Esasen bütün dünyayı teshir eden filim ilahelerinin, burçları ve kapıları yıkılmış ve muhafızlarının kemikleri çoktan çürümüş olan Ankara hisarını fethetmemesine imkân yoktu. Bunun içindir ki eski Ankaralı da «Hoolyvod»un bedialarını görmeğe geliyor ve fevkalade bir sahne karşısında kaldı mı:

— Vış... diyerek hayretini gösteriyor.

UMUMÎ HARP ve EDEBİYAT

Yazan : YAŞAR NABİ

1914-1918. Yan yana dizilen bu sekiz rakkam, fazla tek bir kelime ilâvesine lüzum kalmadan gözlerimizin önünde ne muazzam bir haile canlandırıyor. 1914 ten 1918 e kadar iki kısma ayrılan dünya birbirini yutmak için elinden geleni yaptı; fakat yalnız demir yuttu ve kan kustu. Bir kaç ırka mensup insanların kanı cephelerde açılmış birer damar gibi aktı. Dudaklar düşman milletlerin adını lânet ve nefretle homurdandı, dişler kinle gıcırdadı. Fakat buna rağmen çekilen iztırap her iki tarafta da aynı idi. Her iki taraf da vatanları, vatanlarının menfaatı için çarpıştı; analar, aynı iztırapla yok olan oğullarının ardından ağladı, dullar aynı yasla kocalarının matemini tuttu. İki tarafta da hüküm süren aynı sefalet, aynı açlık ve aynı hastalıklardı.

1914-1918. Bu ne muazzam bir haileydi ki aradan on seneden fazla zaman geçtiği halde hâlâ tüylerimiz ürpermeden onu düşünemiyor, hâlâ dört sene gibi kısa bir zamana bu kadar çok ve bu kadar büyük vak'aların nasıl sığmış olduğuna hayret ediyor, hâlâ adını dehşetle anıyoruz.

Bu büyük cıdal, bu milletlerin hercümerci muhakkak ki dünyayı çok değiştirdi. Fen o zamandan beri bir asır ileri gitti, iktisadî ve siyasî tevazün bambaşka bir şeklaldı. Dünyanın hartası yeniden çizildi. İçtimaî telakkîler altüst oldu, akîdeler sarsıldı, iymanlar yıkıldı. Bütün telakkîler gibi san'at zevkleri de akla sığmayacak kadar değişti. Bittabi edebiyat da bu umumî inkîlaptan hariç kalmadı.

Ben, bu küçük makalemde umumî harbin edebiyat üzerindeki tesirlerinden bahsetmiyeceğim. Yalnız en küçük aile faciasından ciltlerle eser çıkaran bu san'at şubesinin, bütün dünyayı duyulmamış bir âfet gibi sarsan büyük facia için ne yaptığını araştıracağım.

Harbin devamı müddetince muharip milletlerin edipleri sıcak odalarının rahatı içinde «Vur, kır, kes!» gibi teranelerle vatandaşlarını teşcie çalıştılar. Şüphesiz ki o zaman başka bir şey yapılmazdı. Başka bir şey yapmıya ne zemin, ne de zaman müsaitti. Fakat harbin doğurduğu bütün bu hamasî edebiyat, harbin edebiyatı olmaktan çok, hem de pek çok uzaktır.

Aradan seneler geçti. Biz hep bekledik. Hâlâ sırtımıza devirdiği yükün altından kalkamadığımız harbi bize anlatacak, bize, olduğu gibi, riyasız ve yapmacıksız gösterecek eserleri bekledik. Nedense harpten evelki zamanın üstatları rahatlarını, bu kadar ehemiyetsiz bir şey için bozmıya lüzum görmemiş olacaklar ki yine eski teranelerinde devam ettiler. Fakat genç edipler nerdeydi? Harbı yaşamış, görmüş, vücudunun her huceyresinde ayrı ayrı hissetmiş olanlar ne yapıyorlardı? Bütün ümitler onların üstünde toplanmıştı.

Filhakîka muhtelif milletlerin harpten bahseden eserleri belki bir kütüphane dolduracak kadar çoktur. Fakat bunlardan pek azı hakîkî bir san'at eseridir.

Bütün bu lüzumsuz cilt kalabalığını meskût geçerek mevcut bir kaç kıymetli eserden bahsedelim.

Fransa da Henri Barbusse daha harbin ikinci senesi yazdığı ve roman şeklinde bir neferin hatıralarını tespit eden «Ateş» isimli eseri 1917 de, harbin en koyu bir devresinde intişar ettiği zaman büyük bir rağbet kazandi. Bu gün tab'ının dörtyüz bine yaklaşması henuz unutulmadığını ispat ediyor. Barbusse, gönüllü bir nefer olarak iştirâk ettiği harbi yakından ve ön siperlerden görmüş, kahramanlığından dolayı ismi iki defa emri-yevmîlerde zikredilmiş bir muharrir olmak sıfatiyle böyle bir eser yazmakta tam bir salahiyet sahibiydi, fakat ne yazık ki onda böyle bir mevzua yaklaşacak deha yoktu. Eseri nihayet bir sinema şeridi gibi, ve bir si-

nema şeridi kadar cansız, önümüzden bir sürü harp manzarası geçiriyor, fakat resmi-geçit bizi sarmıyor, bize büyük heyecan vermiyor. Verdiği bir şey varsa o da bir çok mâlumattır ki bu da oldukça bir şeydir.

1919 da Roland Dorgeles'in neşrettiğ «*Tahta Salipler*» hakîkî bir zafer têmin etti. Tiraj iytibariyle *Ateş*i geçmemişse de şüphesiz ki «*Tahta Salipler*» Fransız edebiyatının harbin namına kurduğu en büyük âbidedir. Dorgeles çok kuvvetli bir müşahittir. Pek derin hissetmese de pek iyi görür. Tasvirleri sert çizgili, süssüz, teşpihsiz fakat canlıdır. O da Barbusse gibi önsiperlere girmiş, taaruzlara iştirak etmiştir.

Tahta Salipler bir roman değildir. Bir araya getirilmiş, parça parça hatıralardan mürekkeptir. Yalnız bâzı yerlerinde gıyaben arkadaşlarının duygularını ve hareketlerini anlatması iytibariyle roman janrına giriyorsa da, bu, hâtıra şeklinde bir eserde, bence, bir kusurdur.

Dorgelès, Darülfünun talebeleri veya asilzadeler arasında harp etmemiştir. Barbusse gibi o da Fransanın muhtelif vilâyetlerinden gelmiş köylü ve ameleleri eserinde olduğu gibi göstermiştir. Orda her nefer kendi lehçesiyle konuşur ve hakîkatta olduğu kadar canlıdır. Karakterler çok iyi çizilmiştir. Bu iytibarla kitap ayrı bir kıymet kazanıyor. Fakat kitabı okuyup bitirdikten sonra harp hakkında öğrenecek hic bir şeyimiz kalmamış değildir. Filhakîka cephe ve cephe gerisi çok iyi anlatılmış, çekilen müşkilatlar, ölüm korkusu güzel tasvir edilmiştir. Lâkin kitapta iki şey noksandır: psikoloji ve fikir. Dorgelès bir psikolog değildir, kitabında ruh tahlillerine pek az yer vermiştir. Halbuki siperde harbeden bir neferin hisleri, fikirleri bizim için ne kadar ve ne kadar öğrenilmesi lüzumlu bir şeydir. İşte kitapta yalnız bu cihet ihmal edilmiştir.

Bununla beraber «Tahta Salipler» çok zaman yaşayacak ve harbi öğrenmek isteyenlerin daima müracaat edecekleri bir eser kalacaktır.

Aradan on sene geçti. Artık harp için yeni hiç bir şey yazılamayacağı zannedildiği bir zamanda bir Alman genci bu mevzu üzerinde bir şaheser yarattı.

Bu sene iptidasında neşredilen ve neşri bütün

Ateş ve Güneş Muharriri Foto Febüs
FALİH RIFKI BEY

dünya edebiyat âleminde bir hadise olan *Remargue*ın «Garp Cephesinde hiç bir tebeddül yoktur, isimli kitabı harbın en kuvvetli ve en olgun eseridir. Hatıralar ne kadar ruha işlemiş olursa olsun zamanla silinmeye, hiç olmazsa solmaya mahkûmdurlar. Halbuki bu eserde anlatılan vak'alar günü gününe not edilmiş kadar canlı ve tazedir. Müellifin bu eseri henüz geçen sene yazmış olduğu düşünülürse harbın bu sanatkâr üstünde ne derin tesirler bırakmış olduğu anlaşılır.

Remargue henüz otuz bir yaşındadır ve İnkılabı-Kebirde Almanyaya hicret etmiş ve orda Almanlaşmış bir Fransız ailesine mensuptur. «Garp Cephesinde hiç bir tebeddül yoktur» harbe, mektep sıralarından ayrılarak on dokuz yaşında gönüllü olarak iştirak etmiş bir neferin hatıralarını ihtiva ediyor. On dokuz yaş, bir ateş ve ölüm cehennemine girmek için ne kadar erkendir. Eserde baştan aşağı genç yaşta ıztırap ve ölüm korkusu çekmenin verdiği bedbinlik hâkim. Ve bu bedbinlik o kadar canlı ve o kadar içten gelme ki insan gayri ihtiyari kendini unutuyor, o vakaları yaşayan kendisiymiş gibi ıztırap hissediyor.

" Garp cephesinde hiç bir tebeddül yoktur "
Muharriri : REMARGUE

Remargue yalnız eyi bir müşahit, kuvvetli bir tasvirci olmakla kalmıyor. Eserini yükselten en mühim saik kendisinin kuvvetli bir psikolog ve olgun bir mütefekkir olmasıdır. Daha analarının koynundan yeni ayrılmış çocukların bin türlü ölüm vesaiti karşısında duyduğu iztırap iztırapların en acısıdır. O bize bu acıyı tattırmasını biliyor. Kendi azabından başka bütün milletinin ve bütün dünyanın bu harp yüzünden çektiği acıyı da içinde duymuş. Bu iytibarla eserinin harp aleyhinde bir silâh olmasını istiyor. Daha cephede bulunurken bile istikbalde harp aleyhinde büyük bir şey yapmak istediğini anlatıyor. Her halde yaptığı küçük bir şey değildir.

"Garp Cephesinde hiç bir tebeddül yoktur" bir macera romanı kadar, baştan aşağı, sürükleyici ve meraklıdır. Bununla beraber fikir, his ve üslup iytibariyle en kuvvetli eserler arasında yer almıya lâyıktır. *Remargue* a Nobel mükâfatının verilmesinden bahsoluyormuş. Bu haber tahakkuk ederse çok yerinde bir hareket yapılmış olacaktır.

Dorgelès gibi *Remargue* ta, ve hattâ ondan çok daha ziyade, eserini vatanî tarafgirlik hislerinden âzade olarak yazmıştır. Alman milliyet perverlerini isyan ettiren de işte bu cihettir. Harbe giden askerin her zaman istekle ve güle güle gitmedikleri anlatılıyor. Öğreniyoruz ki çok defa asker kurşuna dizilmek korkusuyle kurşunların üzerine atılmış, ve çok defa da atılmak istemediği için kurşuna dizilmiştir.

Remargue ın eseri dünyanın en beşerî eserlerinden biri olarak kalacaktır.

Bir de bize bakıyorum. Bizim edebiyatımız harp için ne yaptı. Biz ki bu harbin altında en fazla ezilmiş milletlerden biriydik. Biz ki bir kaç sergerdenin iştihar arzusunu tatmin için lüzumsuz yere iştirak ettiğimiz bu harpte nüfusumuza nazaran en fazla zayiatı verdik :

Anadolunun en ucra köşelerinden gelen yüzlerce yamık benizli nefer Çanakkalede çeliğe karşı et ve kemikle mukabele etti ve cehennemden sağ çıkılabileceğini gösterdi. Galiçya ve Kafkasların karlı tepelerinden -bir koyun sürüsü kadar bile düşünülmeden- Filistin ve Hicaz çöllerine atıldılar. Anavatandan haftalarca uzakta Romanya ve Mısırı fethe gittiler. Ve bütün bu gidenlerden oralarda taşsız ve kitabesiz bir yığın kaldı.

Harpten en büyük iztırabı Anadolu duydu, en büyük sefaleti o çekti, meşekkatlerin en tahammül fersasına o göğüs gerdi. Cephede kurşundan ve cephe gerisinde sefalet ve hastalıktan onun evlâtları sayısız ve hesapsız öldü. Bütün bu ölenler için bir âbide dikemedik, bir eser de mi yazılamazdı.

Bize Umumî Harbin yadigârı olarak türkçe bir tek kitap kaldı: Falih Rıfkı'nın *Ateş ve Güneş* i. Falih Rıfkı harbi anlatabilecek kudrette bir ediptir. Bu kitapçığa sığdırdığı bir kaç nesir bize bunu ispat ediyor. Fakat onun gördüğü yalnız cephe gerisidir ve bize büyük bir muvaffakiyetle bunu anlatmıştır. Ön siperlerde çarpışmış olsaydı, o da Dorgelès ve Remargue gibi bir eser yazabilirdi. Fikir ve üslup iytibariyle onlardan aşağı değildir. Ne yazık ki onlardan çok az görmüş ve onlardan çok az çekmiş. Çünkü bu harp öyle bir hakîkattı ki en geniş muhayyelenin yarattığı şeyler onun yanında sönük ve cansız kalmıya mahkûmdur. Onun için yazmak için görmek, Dorgelès gibi, Remargue gibi görmek lâzımdır.

"Tahta Salipler" den bir parça:

— Acıyor, aman çok acıyor...

Gilbert, şikâyetinin duyduğu azabı hafifletece-ğini zannetmiş gibi kısık sesle bu kelimeleri tekrarlıyordu. Düştüğü vaziyette, yan tarafı üzerine yatıyordu. Ve ağır başını, güçlükle kaldırdığı zaman, içinden kuru bir hıçkırık yükseliyordu.

Acı kendisini sersemletmişti. Artık ne kafasını ne de diğer uzuvlarını hissediyordu. Hissettiği yalnız yarası, karnını altüst eden derin ceriha idi.

Bir saniye bile kendini kaybetmemişti, fakat, buna rağmen, saatler, uyumuş olsaydı bile bu kadar sür'atle geçmiyecekti.

Şimdi düşüncesi uyuşukluktan kurtulduğu için acı hissetmiye başlamıştı. Hatırına gelen ilk fikir bir darbe gibi göğsünün tam ortasına indi: «Acaba sedyeciler yakında gelirler mi?..

Ye'se kapıldı ve bakınmak için doğrulmak istedi. Fakat duyduğu acı onu tekrar yerine yatırdı.

Aceba sedyeciler yakında gelirler mi?... Tabii hele iyiden iyiye gece olsun. Ya gelmezlerse? Kara bir korku beynini kararttı ve bir saniye hareketsiz, adeta ezilmiş gibi acısız kaldı. Sonra tekrar gözlerini açtı. Akşam bu, ağaçları tahta salipler gibi çıplak facia ormanına biraz daha hüzün veriyordu. Bir kaç adım ileride, vücudu gülle gibi toplanmış bir asker düşmüştü, açılmış paltosunun altından, ölmeden evel yarasını aramak istemiş gibi, beyaz gömleği görünüyordu. Daha ileride bir başkası çürümüş bir ağaç kütüğüne yaslanmış, başını omuzuna doğru eğmiş, etrafı tarassut ediyor gibi duruyordu. Ve bu mavi kumaş parçası yine onlardan bir tanesi mi idi? Evet, o da..

Korkusu tekrar başladı. Bu tekinsiz ormanda niçin yaşayan yalnız kendisiydi. Burda yatmak için onlar gibi sessiz, onlar gibi soğuk olmak iycap etmez miydi? Bu mecburiydi, ölmek lâzımdı.

Fakat yalnız bu kelime -ölmek- onu ye'se düsürecek yerde isyan ettirdi. Yok, hayır.. Ölmek istemiyordu, bunu istemiyordu. Düşüncesini toplayarak, yumrukları sıkılmış, nerde bulunduğunu anlamıya çalıştı. Hiç bir emare, hiç.

Obüsler, ormanın üstünde raylarını birbiri üzerinden geçiriyorlar, yahut yakında patlıyarak uyuyan ölüler arasında toprak sütunları yükseltiyorlardı. Ormanın kenarından geçen kısa tüfek ateşleri işidiyordu. Fakat bulunduğu yeri bir türlü tahmin edemiyordu. İlerlemiş miydik? Almanlar tekrar ormanı almışlar mıydı? Sualleri cevapsız kalmıya mahkûmdu. Bu harap olmuş ormanda, dehşetten kurtulmuş ölüler arasında yalnız onun ıztırabı yaşıyordu.

Garp Cephesinde hiç bir Tebeddül yoktur dan bir parça:

Cepheden kaldırılıyoruz. Bizi geriye götüren tekerlekler ayaklarımızın altında dönüyor. Biz ayakta baygın gibiyiz, ve «Dikkat! Tel!» haykırışı işidildiği zeman eğilmek için dizlerimizi büküyoruz. Buraya geldiğimiz zaman mevsim yazdı, ağaçlar henüz yeşildi; şimdi son bahar kılığını giydiler. Gece kurşunî ve nemli, arabalar duruyor, biz iniyoruz, biz, sayısız isimlerden artakalmış karmakarışık toplanan canlılardan mürekkep küçük bir gurup.

Etraftan, karanlıkta, bölükler ve müfrezeler numaralariyle çağrılıyor. Ve her çağrılışta yağlı ve solgun neferlerden mürekkep ehemmiyetsiz bir mikdar, korkunç surette azalmış, müthiş surette küçük bir kitle guruptan ayrılıyor.

İşte biri de bizim numaramızı haykırıyor; bu, sesinden anlıyoruz ki bölüğümüzün kumandanıdır. Demek geri dönmüş, kolunda sargı var. Ona doğru gidiyoruz, Albert'le kat'ı fark ediyorum; yanyana diziliyoruz, birbirimize yaslanıyor ve bakışıyoruz.

Ve bir defa daha, bir defa daha numaramız çağrılıyor. Ne kadar isterseler çağırsınlar; siperler ve hasta çadırlarından ses çıkmıyor.

Kendikendime

Her aynaya surattır beyaz boyalı masken;
Göğsün, yağmur altında kalan bir kafes gibi,
Göz yaşımla çürür, sen bahtiyar olamazken..

Mahkûmsun ufalmağa boşa giden ses gibi:
Dün içinden içtiğin bir ağzı geniş tasken
Elinin çukurundan iç bugün herkes gibi...

CEVDET KUDRET

Bir defa daha: «İkinci bölük buraya!»

Sabah esmer. Hareket ettiğimiz zaman henüz yazdı ve biz 150 adamdık. Şimdi üşüyoruz; son bahar; yapraklar hışırdıyor, sesler yorgun bir halde yükseliyor: «bir, iki, üç, dört...» ve 32inci sayıdan sonra susuyorlar. Uzun bir sükûttan sonra bir ses soruyor: «Başka kimse var mı?» Biraz bekledikten sonra, çok yavaş, ilâve ediyor: «Manga nizamı» lâkin, duruyor ve gayet güçlükle sözünü tamamlıyor: «İkinci bölük, ikinci bölük, yol adımı ileri arş!»

Bir şerit, kısa bir şerit sabahın ışıkları içinde sendeliyor.

32 adam.

"Ateş ve Güneşten" ten iki parça

Kaç gündür kızgın yollar üstündeyiz. Kit'ama hiç bir gün tabiî bir yürüyüş yaptıramadım. Konak mesafeleri nizamnamelerin gösterdiği müddete değil, içilecek suların bulunduğu yerlere tabi, İki su arası ne kadar uzunsa, o günkü yolumuz o kadar fazla oldu. Bu kadar güçlük içinde bile hasta ve dökünтü vermedik.

Çölde garip ahali var: boş kum ufukları içinden gelip durgun ve sessiz bizi seyrediyorlar, sonra yine başka ufuklara dönüyorlar. Şu kısraksız, anasız bedevilere ilk defa burda rasgeliyorum. Birçokları hayvanlarımızın gübresinden bin iytina ile ayırdıkları arpa tanelerini topladılar, et yiyebildiğimiz yerlerde attığımız kemiklere küme küme erkeklerle kadınlar koştu. Kendi kendime:

— Kanala gitsek ve boğulsak! diyordum. Sıcaktan, fena sudan, dizlerimi artık bir pençe gibi sıkan dermansızlıktan uzanmıştım. Havaya o kadar ince bir kum karışıyor ki bunu ancak yavaş yavaş hançerelerimizde, bir satıh gibi kabardıktan, saatimiz durduktan, otomatik tabancalarımız sıkıştıktan sonra anlıyoruz.

Her akşam arkada bıraktığımız mâmurelerden bir gün daha uzak olduğumuzu düşünüyorum, doğrusu pek az insanın tahammül edebileceği sıkıntılar çektik. Her adımı ruhumdan bir iztırap çıkarır gibi atıyorum, ve bir daha onu tekrar etmeyi aklıma getir miyorum. İçimde bir lâhza dönülecek bir yere gittiğimizi duysam bunu hissettiğim yerden ileri gidemezdim. Gözüme Kahire yeşil, Mısır bahar içinde, Kanal ve Nil diyarı serin geliyor.

. . . . . .

Ayak üstünde göğüs göğse çarpışan eski cengâverlerin resimlerine baktıkça:

— Şu askerler şimdikilerden kaç kerre daha kahraman? derdim.

Boş çöllerde yanık yüzlü köy erkeklerine bakarken bu suali kendime bin kere sordum.

Badiyelerde öyle güç yürünüyor ve öyle rasgele şeylerle yaşanıyor ki ölümle düşman bu zahmet yanında hiç kalır. Halbuki ana vatanın bağrından kopan bir yığın erkek, evvelâ bütün memleketi, sonra üçyüz elli kilometre çölü aştı ve Kanal dibinde İngilizlerin demirden, siperden, bin nevi' müdafaa aletinden mürekkep korkunç cepheleriyle çarpıştı. Hakîkaten ne bu insanlar, ne bu azametli sergüzeşt bir kaç tebliği resmi içinde unutulmıya lâyıktır.

Hikmet Kırıntıları

✶ Anlaşmamazlıkların en fenası kalp anlaşmamazlığıdır.

✶ Gayet güzel giyinmiş budala insanlar gibi gayet iyi süslenmiş budala fikirler de vardır.

✶ Günlerimiz içinde en ziyan olmuş sayılmak lâzım gelen gün, gülmeden geçirmiş olduğumuz gündür.

✶ Şöhret: tanımadığımız kimseler tarafından tanınmış olmak saadeti...

✶ Secyesi olmayan kimse bir insan değil, bir şeydir.

✶ İyi ve güzel şeylerin tekerrürü fikri ve kulağı usandırabilir, fakat kalbi hiç bir zaman usandırmaz.

"Şamfor"

Muhit

Yazan: MEBRURE HURŞİT

Küçük kırmızı kaplı defter! Sen bile şu pis, sakat dilencinin yazmak ihtiyacını duyabilecek bir ruhta olduğuna şaşıyor, sen bile ellerimin arasında, adeta sahibinden iğreniyormuşsun gibi yabancı, isteksiz bir duruşla kalıyorsun.

Parmaklarım sahifelerini bak nasıl da kirletiverdi... Ne tuhaf! Sanki canlanıpta elimden kaçmak istiyor gibisin.

Bakıyorum sana, on kuruşluk âdi, kırmızı bir deftersin!

O camekândaki yaldızlı, meşin kaplı, üzerleri oymalı zengin kardeşlerine hiç te benzemiyorsun... Sen de sahibin gibi kendine benzerlerin en fakiri, en âdisi, en zavallısısın... Niçin öyle ise benden tiksiniyorsun?

Ama diyeceksin ki, «Ben bütün âdiliğime, biçareliğime rağmen temizdim, lekesizdim.... yapraklarıma kimsenin eli değmemişti. Zengin kardeşlerimi kıskanmadan tevekkülle, rafımın üzerinde iri masum gözlü minimini mekteplilerin beni beğenmelerini bekler dururdum. Halbuki sen beni alır almaz, üzerime o cebindeki şişenin pis kokusu sindi, beyaz sahifeciklerimde parmakların sarı izler bıraktı.»

Evet böyle diyeceksin ve zaten diyorsun da.... Belki benden kaçmak için, cebimden atlayıp kendini incitmeğe bile razı oluyorsun....

Halbuki bilsen seninle anlaşmağı ne kadar, ama ne kadar çok istiyorum.

Öyle sanıyorum ki şu pis, şu fakir, şu ispirto kokulu zavallı bacaksız, düşkün sahibini, onun gizli olan asıl yüzünü tanısan benden bu kadar iğrenmiyeceksin. Evet öyle sanıyorum ki uzun, uzun yıllardır göğsümü parçalamak pahasına çıkarıp attığımı zannettiğim yüreğime yeniden bu umulmaz canı katan gülünç derdimi anlatsam, bana sen bile acırsın, bütün duygusuzluğuna rağmen sen bile hayret ve korkudan titrersin.

Bak hemen avucumun içine nasıl da kıvracık sokulmasını bildin. Nasıl da o deminki ürkekliğini kaybedip merak ve telaşla yapraklarını çevirip beni dinlemeğe hazırlandın!

Eğer defterlerde de kadınlık, erkeklik varsa, sen muhakkak o her an için değişen, gülerken somurtan, gözyaşından kahkahaya sıçrayan, severken can yakan ezelî şuh, ve hoppa kadın cinsindensin.

Hoşuna gitti, için için gülüyorsun değil mi? Ama başka lakırdılara dalıp sana anlatmağı vâdettiğim gülünç masalı unutmamdan korkuyor, yapraklarını önümde düşgünleştirerek bana «Hadisene!» der gibi, görünmeyen gözlerini kırpıştırıyorsun değil mi?

Daha birbirimize yeni yeni ısınmağa başlarken seni tekrar gücendirip somurtturmaktan korkarım. Bunun için anlatmağa, neden ve neresinden koyulacağımı bilmediğim halde, işte başlıyorum.

Küçük kırmızı kaplı defterciğim, eğer rafında vaktini sade uyumakla geçirmedin ve dünyaya senden evel inip şair, muharrir ellerinde dolaşmış yaşlı, tecrübeli kardeşlerinin gördük-

leri, işittikleri vak'aları, masalları dinledinse, elbette bilirsin ki aşk yıldırım gibidir, evelinden ne düşeceği yer, ne de düştüğü yeri ve ne kadar yakacağı kestirilir! Ve bu surette de nice saçlarına uzun yılların karı serpilmiş, gönüllerine eski ateşlerin külü yığılmış, gözlerine yaklaşan «hiçliğin» korkulu donukluğu çökmüş biçareler olur ki, hayatlarında çok geç doğan bir yıldızın o bütün «geçmişler»i unuttura söndüren nuru ile mest ve hayran kalırlar.

Yine bir çok düşkün ve fakir âlemin çocukları olur ki, gözlerini umulmaz yükseklikere kaldırırlar.

Fakat benim meraklı defterciğim, sana anlatacağım masal o tozlu loş rafında dinlediğin hikâyelerin hiç birine benzetilemeyecek kadar garip ve gülünçtür.

Hiç sen güneşe aşık olmuş, ona irişmek deliliğinde bulunmuş bir yarasa gördün, işittin mi?

Düşün bir kere, öyle bir yarasa tasavvur et ki yıllardır gözleri gecenin hem de en koyu karanlıklarına alışmış, yıllardır günü görmiye görmiye aydınlık nedir unutmuş, içi de dışı gibi kapkara, simsiyah olmuş!

Sonra birdenbire sen bu zavallı yarasayı Ağustos güneşinin ortalığı yakıp kavurduğu bir sırada, hiç beklemezken yüksek, çok yüksek bir kale duvarından aşağı at!

Şimdi, şu ilk görüşte güneşe vurgun düşen, gözleri kamaşan sersem yarasanın halini düşün!

Sanki güneşe irişmek kabil olabilirmiş gibi şu budalacasına kanat vüruşlarına, tek aşağı düşmeden evel onu bir kerecik olsun yakından görmek emeliyle yükselmek için çırpınışlarına bak!

Sakın ona acıyayım deme!

Bırak o sersem kafa parçalansın, bırak o güneşi görünce kapanmağı akıl edemiyen şaşkın gözler, bu nur ile yana yana, kamaşa kamaşa sönüp gitsin!

Mayıs

Bu gün onu göreli tam bir ay oldu. Bu bir aydan beri hemen her gün onu bekliyorum. Yüreğimin çarpışını mı sayıyorum bilmem, fakat dakkası dakkasına köşenin yanından kıvrılıp gözükeceği anı hissediyorum.

O zaman yavaşça başımı kaldırıyorum. Yirmi saniye, önüme gelinceye kadar ona bakabiliyorum. Tam önüme gelince gözlerimi yumuyorum. Bazan o beni farketmiyor bile.... Hep o eşsiz yürüyüşü ile sanki ayakları yere değmiyormuş gibi hiç çıtırdı yapmadan geçiyor. Ben de o vakit gözlerimi açıyorum, arkasından bakıyorum.... bakıyorum ama, bu çıkasıca gözlerime ne oluyor bilmem ki, sanki önüme bir perde çekiliyormuş gibi onu dumanlar arasında görüyorum.

Yürüyor... yürüyor... bu zevk de ancak kırk saniye sürebiliyor. Öteki köşeden tekrar kıvrılıyor... Merhametli rüzgâr bir an için olsun daha bana boynundaki atkının ucunu gösteriyor ve sonra bu sevgili hayalin silinişi ile beraber içimden de sanki bir şeyler ölüyor... sönüyor....

Öğleye kadar bu dünyada mıyım, değil miyim, hiç farketmiyorum. Onun gözükmesi yaklaştıkca sanki yüreğim heycandan duracak sanıyorum. Nihayet geliyor.... geliyor.... o ilâhî yürüyüşü ile önümden geçiyor. Tekrar bütün benliğimi de arkasından sürükleyip götürerek kayboluyor. Evinde yemeğini yiyip bir saat sonra, bana yeniden bir dakîkalık can bahşederek gidiyor.

Her günümün dördüncü ve son dakîkasının zevkini akşamlıyın epiy geççe tadabiliyorum. Ve ondan sonra, bütün bir gece çılgın hülyalar, korkunç tasavvurlar, çabuk parlayıp sönen isyanlı dakîkalar içinde çırpınıp duruyorum.

Tıpkı bugünkü gibi ışıklı bir gündü. Bu sokaktan ilk defa geçiyordum. Şu bir aydır her gün dibinde oturduğum duvarın üstü eflâtun salkımlarla donanmıştı. O kadar tatlı bir gölgeliği, o kadar hoş bir kokusu vardı ki koltuk değneğimi kenara dayadım, omuzumdaki torbayı yere attım, arkamı duvara verip oturdum.

Gözlerimi bu âleme kapamış, içimin kara,

simsiyah derinliklerine açmıştım. Böylece ne kadar kaldım bilmiyorum. Önüme bir şey bırakıldığını, bu gibi anlarda dilenciliğe hasolan keskin anlayışla hissettim.

Niçin? Niçin gözlerimi açmak deliliğinde bulundum? Niçin o eşsiz güneşin nuru ile belki kapalı iken bile kamaştırlar korkusiyle üstelik bir de üzerlerine ellerimi bastırmadım?

Gözlerimi açtım. Yandıklarını duydum da yine de sanki büyülenmiş gibi onları yummak kuvetini gösterdim.

Beyaz, minimini şirin el görülmedik bir tevazu ile sanki karşısındaki biçare alili incitmekten korkuyormuş gibi utanarak sadakasını yavaşça bıraktıktan sonra geri çekildi.

Hiç bir fırçanın, hiç bir kalemin yaratamayacağı kadar tatlı ve okşayarak bakmasını bilen o siyah kadife gözler, acıyan bir ışıkla, —ama o can acıtıcı, batıcı gurura kardeşlik eden merhamet ışıkları ile değil — anlıyan, sızsan ve ıstıraba, düşkünlüğe hürmet duyan bir «acımak» nuri ile doldu.

Gönlünden kopan bu ilâhî nur bütün yüzünü, bütün benliğini yıkadıktan sonra sanki benim de yıllardır kapkara kalan içimi aydınlatır gibi oldu.

Yine geldiği gibi o sessiz peri yürüyüşü ile döndü, uzaklaştı. Fakat nice acılardan sonra nihayet parçalayıp öldürebildiğimi sandığım zavallı kalbime de yeni bir can, beni sonsuz ıstırap ve göz yaşı uçurumlarına yuvarlıyacağından emin olduğum taze bir can, katarak silindi, kayboldu.

Mayıs

İlk tesadüfün tam haftasıydı. Sabahleyin Şişli sırtlarında kırlara çıkmış onun için yaban gülleri, kır menekşeleri toplamıştım.

Yola o kadar erken koyulmuşum ki, o, salkımlı duvarın dibine döndükten epiy sonra göründü.

Önüme geldiğini, çiçeklere doğru baktığını hissettiğim halde bir türlü başımı kaldıramıyordum.

İlk defa o gün sesini işittim.

— Ne iyi düşünmüşsünüz... Çiçek satarak geçinmek elbette.... şeyden daha güzel! dedi. Usulca çiçeklerin yanına sadakasını koyup demeti aldı.

— Ne de şirin şeyler.... hepsi de yabani... Nerden topladınız bunları? diye sordu.

Başımı kaldırdım, Gözlerimi gözlerine diktim.

Ya Rabbi, yine ne kadar güzeldi o gün!

Hafifçe bir kaşını kaldırmış, sanki cevap bekliyormuş gibiydi. Bir tek kelime söyliyemedim. Dilimi oynatamadım.

Yüzüme: «Vah zavallı... dilsiz de!» Der gibi baktı, gözlerinde o görülmedik tatlı anlayışı ile döndü, gitti.

O akşam rakı şişemi kırdım. Artık meyhanelerin önünden geçerken bile başımı çeviriyorum.

Haziran

Öldüklerine iyman ettiğim bütün eski hatıralarımı o yeniden diriltiyor. Yıllardır eski Muhsinle hiç bir bağı, benzeyişi olmıyan bir adam, tek bacak Mehmet, sarhoş dilenci şahsiyeti altında, hayvandan farksız bir halde yaşıyordum.

Kimi gün aç, kimi gün tok, fakat hemen daima cebinde rakı şişesi ile dolaşan, «hatırlamak» âsabından kurtulmak için sırasına göre esrar bile çeken, korku bilmiyen, kalbini, hissini öldürmekle rahatı bulmuş iğrenç bir adamdım.

Onu gördüğüm andan beri çok değiştim. Ahlak kaidelerine göre belki daha iyi bir adam oldum. Fakat istıraptan kıvranmadığım bir dakikam yok. Gözlerimin önüne, maziyi saklasın diye çektiğim kara nisyan perdesi kalktı. Şimdi bütün korkunçluğu ile eski Muhsinle şimdiki tek bacak dilenci Mehmedin arasındaki feci' farkı görüyorum.

***

Bursanın iki katlı, yayvan evlerinden biri.

Alt katta, malta döşeli kocaman bir avlı. Durmadan şarıl şarıl buz gibi suyu akan iki çeşme. Yerlerde sarı, tertemiz hasırlar, minderler. Hasırın kenarında çıkarılan şıpıdık terlikler... üç çift:

Biri kocaman, âdeta sahibinin somurtkanlığını benimsemiş geniş suratlı, çirkin erkek terlikleri...

Biraz ötede, kırmızı püsküllü şirin yavru terlikler... sanki korkmuş gibi boyunları bükük, nasıl da babanınkilerinden uzaklaşmağa bakıyorlar...

Tam ortalarına hep arayı bulmağa çalışır gibi duran minimini ökçeli, üzeri kurdeleli, parlak yüzlü rugan terlikler. Annenin terlikleri...

***

Annenin sesi, tatlı, okşayıcı, şefkatli...

Soruyor:

— Muhsinciğim, yüzün yine pek solgun.. yoksa ağladın mı?

Minimini titrek yavru dudaklar cevap vermeğe vakît ve cesaret bulamadan babanın haşin, kalın, öfkeli sesi:

— Hanım her gün bu lakırdıyı dinlemekten usandım artık! Eşek kadar oğlan ne diye zırzır ağlıyacakmış? Böyle üzerine düşe düşe zaten yumurcağı büsbütün sersemleştiriyorsun. Şu haline bak bir kerre... bu da adam olacak da... biz de göreceğiz ha! Kabahet sade oğlanda değil efendim, anası vır vır.. «Ağladın mı, yavrum? Ağladın mı, çocuğum? diye sorarsa bu kerata da elbet kendini bir şey zannedip mırın kırına başlar.. Ne yapmalı, efendim? Küçük beyfendi eğlensin diye hokkabaz mı tutacağız?... Öyle ya, çünkü babası olacak heriften hanlar, hamamlar, akarlar, iyratlar kaldıydı...

Tekrar annenin, hıçkırık kadar dertli, hazin sesi:

— A bey, şimdi sana bir şey dedim mi ki, işe bir de ölüleri karıştırıyorsun?... Oğlanın rengini biraz solukça gördüm de merak ediverdim...

Minimini kırmızı püsküllü terlikler korku ve telaşla küçücük ayaklara ters giyildi.

Yavru kaçıyor... Annenin gözyaşlarını andıran şikâyetli sesini işitmemek, her seferinde muhakkak bir şey devirmeden yatışmak bilmiyen babanın zalim öfkesini görmemek için kaçıyor...

***

Loşça bir oda:

Pencerenin önünde bütün duvarı kaplıyan, fistolu, kar gibi patiska örtülü yüksekçe bir minder.

Duvarlarda levhalar. Kozadan yapılan renkli çiçek ve yaprakların kuşattığı çerçeveli resimler.

Aynalı ceviz konsol. İki tarafında annenin düğününden kalma üzerleri sarı mine kuşlu, mavi tombul karınlı lambalar.

Yine kozadan yapılma çiçeklerle süslü bardak kapakları. Aynanın tepesinde fiyonga bağı şeklinde ortasında büzülüp süs diye oraya oturtulmuş hesap işli antika bir kuşak.

Tahtalar kehribar gibi sarı. Yükün kapısı samani, yağlı boya. Her taraf tertemiz, pırıl pırıl...

Küçük oğlan annesinin kucağında. Babanın korkusundan sevişmeleri, öpüşmeleri bile gizli...

Muhsinin kalbini sızlatan, gözlerini yaşartan o tatlı ses yavaşça yine soruyor:

— Söyle bana evlatcığım, hadi söyle, şimdi baban yok burda... söyle bakayım yine neye ağladın?

Annenin yüzünü okşayan küçücük avuçlar ateş içinde. İsimsiz, gizli bir hasretle yanan gözler, içlerine dolan yaşları saklamak için yerdeki halının renkli kuşlarından ayrılmak istemiyor.

— Anneciğim bana asıl babamın resmini bir kere daha göstersene... ne olur anneciğim, göstersene... diye yalvaran incecik, dertli sese Annenin:

— Sus, aşağıdaki duymasın! İkimizi de öldürür... iniltisi cevap veriyor.

***

Tek bacak Mehmet, iri sarımtırak gözlü, kumral saçlı, masum yüzlü, titrek mahzun dudaklı Muhsinciğin dertli günlerine içi yana, yana, göğsü parçalana, parçalana bakıyor...

Zavallı yetimin acıklı hayatını gözlerinin önünden, yer yer kopuk bir sinema şeridi gibi geçirtiyor...

Muhsin resmini görmek için yalvardığı asıl babayı hayal meyal bile hatırlamıyor. Yalnız annesine bir gün yabancı bir adamın büyük bir bohça getirdiğini ve annenin de günlerce, aylarca bu bohçadan çıkan yakası sırma şeritli cekete, ipek gibi yumuşak kıvırcık tüylü kalpağa, yanından sarı top gibi şeritli bir şeyleri sarkan kılıca, kırmızı kadifeli kutu içinde, yazılı kâğıda sarılı nişana bakarak ağladığını pek iyi hatırlıyor.

Çok daha sonraları da eve «İşte bundan sonra bu senin baban olacak!» dedikleri yeni bir yabancının geldiğini biliyor. Fakat bütün o tatlı şekerlere, cicili bicili oyuncaklara rağmen Muhsin koynundan annesini alan bu adama bir türlü ısınamıyor...

Günler ayni dertler, acılar içinde hep birbirlerine benziyerek geçiyorlar...

Tek bacak Mehmet, şimdi, Muhsini Rüştiyenin son senisindeki haliyle, vaktinden evel boy atmış incecik bir çocuk olarak görüyor.

Seneleri birden aşan hayalinde bütün felâketlerini doğuran o meş'um gün canlanıyor.

Mektebinde silah meraklısı bir çocuk var. Muhsin caka satmak için bu arkadaşa babanın çekmesindeki tabancadan bahsediyor, ertesi gün için getirip onu göstereceğini vâdediyor.

Sabahleyin erkenden, baba aşağıda, kahvaltı ederken gizlice yukarı koşuyor, yükte asılı elbiselerinin cebinden anahtarı çalıp, aylardır elini sürmediğinden emin olduğu çekmeyi açıyor. Tabancaya uzanan parmakları, biraz sonra arkadaşının karşısında duyacağı gururu düşünmekten, hiç titremiyor bile!

Tam elinde tabanca, çekmeyi tekrar kilitlemek üzere iken kapının önünde, babanın:

— Her şey bitti bir de çekmelerimi karıştırıp paramı çalmak mı çıktı? diye gürliyen sesini işidiyor.

Acele ile tabancayı tekrar çekmeye koymak isterken heycan ve korku içinde ne yaptığını bilmeden tetiği çekmiş bulunuyor ve sağ bacağına giren o mel'un kurşunla beraber, sanki zavallı Muhsini tek bacak Mehmet yapacak olan bütün felâketler kaderin meçhul eli altında çizilip, hazırlanıyor.

(Bitmedi)

Can Yakan Cemil

İngilizceden nakleden: ŞEFİKA MUHSİN

Elbet dikkat etmişsinizdir, çocuklarda ne hassas bir müşahede kabiliyeti vardır. Meselâ mektepte yeni gelen arkadaşlarını belli etmeden tetkik, hareketlerini takip ederler, sonra hemen de hiç yanılmadan en bariz hususiyetini görür, ona göre çocuğa bir lakap takarlar. Biz Galatasarayda iken annemizin babamızın taktığı isimden fazla mektep lakabımızla anılırdık. O kadar ki ihtiyar edebiyat hocamız «kimlerle düşüp kalktığını söyle, kim olduğunu söyliyeyim» diyen meşhur Fransız darbı meseline bir nazire yapmıştı. Derdi ki: «Mektep lakabını söyle, kim olduğunu söyliyeyim.» Hakkı da vardı, «Ayı Hasan, Sivri sinek, Yumruk Ali, Kız Osman» gibi isimler satırlarca tasvirlerin zihinde yarattıramıyacağı şahsiyet hayallerini bir tek kelime ile canlandırıyordu.

Fakat bakın, meselâ, Cemilin ilk geldiği senenin sonuna doğru taktığımız lakap, *Can Yakan* lakabı, sade Cemilin cinsi-latif nezdindeki muvaffakıyetini ifade etmezdi. Aynı zamanda da (söylerken sesimize taktığımız istihzaya rağmen) içimizde kaynayan gıpta ve haset hislerine de terceman olurdu. «Can Yakan Cemil» derken zahiren alay ederdik, fakat zannetmem ki aramızda bir tek çocuk bulunsun ki o isme ve o alaya istihkak peyda etmek için ömrünün birkaç senesini feda etmeğe kalben razı olmasın.

O zaman kadınları bu kadar çok ve bu kadar açık görmezdik. O zaman daha, üstümüzde icra ettikleri o târif edilmez cazibeyi kaybetmemişlerdi. Kadınlığı hepimiz biraz esrarengiz, epiy şairane, ve çok ülvî bir şey olarak telakki ederdik. Serde de toyluk vardı. Kız kardeşimizden bir basamak daha öte kadın akrabalarımızın bile huzurunda ne söyliyeceğimizi şaşırır, bir küçük hanım gibi kızarır bozarırdık.

Bir çoğumuz böyle idik. Fakat Cemil hiç de öyle değildi. Ne zaman bir müsamere olsa, ne zaman mektepte bir sergi yapılsa veya konferans verilse, Cemilin etrafını muhakkak bir kaç küçük ve büyük hanım sarar, yol sormak, tafsilat istemek bahanesiyle ona iltifat ederdi. Biz bunu uzaktan seyreder, aciz ve hasetten büyüyen gözlerle baka kalırdık. Fakat akşam, yatakhanede, Cemilin burnundan getirmek için elimizden geleni yapardık. Can Yakan, Can Yakan diye alay ettiğimiz zaman güya iğreniyormuşuz gibi işmi'zazlar yapardık. Fakat ben, kendi hesabıma, fizikteki kuvetimden dolayı kazandığım Arşimet lakabını onunkiyle değiştirmiye hergün hazırdım.

Güzel miydi? Evet, tabii güzeldi. Fakat şimdi o günden beri yirmi sene geçtiği için ihtirassız ve sakin bir gözle geri bakabiliyorum ve bugün anlıyorum ki Cemilin cazibesi sade güzelliğinde değildi. Huyunda gayet hoş bir yumuşaklık vardı. Bu, az çok hamakattan doğan mânasız bir mülayemet değildi. İnsanların zaaf ve kusurlarını fıtreten anlıyabilmek ve hoş görebilmek kabiliyetinden doğan yüksek bir karakterdi. Biz onu kızdırmak için elimizden geleni yapardık, o bize gülerek cevap verirdi, bâzan da bizimle bir olur kendisiyle alay ederdi.

***

Seneler geldi geçti. Biz Galatasarayı bitirdik. Büyük harp bir kasırga gibi geldi aramıza çöktü. Kimimizi devirdi kimimizi parçaladı, kimimizi bıraktı geçti. Bugün biliyorum ki insanın ömründe top tüfek yarasından daha zalim çok yaralar var. Bunu acı tecrü-

belerle öğrendim. Fakat yine de o harpte gördüklerimi bugün bile düşündükçe tüylerim ürperiyor. Harp, arkadaşlarımızla beraber bizim haveslerimizin şiddetini, gayelerimizin revnakını aldı götürdü. Bizi daha bedbin fakat daha olgun birer fert halinde tekrar cemiyetin içine attı. O mahşer esnasında bütün arkadaşlar birbirimizi kaybetmiştik; harpten sonra Cemil ile ben tekrar buluştuk.

Cemil üniformasının, ben de makinelerinin cazibesine dayanamıyarak ikimiz de tayyare mektebine girdik.

Kadınların dantel peçelerle çarşaf pelerinleri mevkilerini tül başörtüleriyle yeldirme ve mantolara terketti. Sonra başörtüleri başların etrafında şekil şekil kıvrandı, kâh uçları sarkıtıldı, kâh sarık gibi sarıldı. Sonra onlar da kalktı, şapka geldi. Fakat bütün bu muhtelif kisvelerin altında kadınların ruhu değişmemiş olacak ki hâla ne zaman Cemil bir yerde görünse etrafında muhakkak birkaç genç kadın birikirdi. Bir çoğumuz mektep lakaplarımızı çoktan kaybettiğimiz halde, Cemile hâla bâzan istihza, bâzan hayret, ekseriya da gıpta ile «*Can Yakan*» diye takılırdık.

O sıralarda ben de cinsi latifle az çok âşına olmağa muvaffak olduğumdan Cemilin bu kadar çok macerayı birden nasıl idare ettiğine şaşar dururdum. Hemen de her hafta bana gelir yeni bir aşkından bahseder, bunun diğerlerine benzemediğine yemin eder alaylarıma olduğu gibi nasihatlarıma da kulak asmaz, güler giderdi. Gayet iyi arkadaştık.

* *

Tayyare mektebini bitirdiğimiz sene ben geceleri oturup geç vakitlere kadar hesaplar yapmağa başlamıştım. Fakat lisedeki gibi muğlak muadelelerle uğraşmıyordum. Şimdi hain bir soğuklukla kâğıtlarımdan bana bakan rakkamlar benim varidatımı ifade eden küçücük rakkamlardı. Zihnimi müz'iç bir ısrarla işgal eden mes'ele şu idi: Bir insan pilot maaşiyle, bir de babasından miras iki köhne evin getirdiği kira ile dünyanın en iyi nesi varsa ona lâyık bir genç kıza izdivaç teklif edebilir miydi? Ne kadar uğraşsam, masrafları ne kadar kısmağa çalışsam, rakkamların zalim bir hissizlikle gösterdikleri hakîkatı kendimden gizliyemiyordum: Beklemek lâzımdı.

Anlıyorsunuz ya, ben, ağır başlı ve soğuk kanlı ben, aşık olmuştum. Güzin ile bir ahbap evinde tanışmıştık. Sonra, bütün ömrünü münzevi geçirmiş, muhabbete teşne bir adam nasıl severse öyle sevmiştim. Güzin beni reddetmiyecek zannediyordum. Fakat her erkeğin bir gururu var. İster ki bir genç kızı iştirak etmeğe dâvet ettiği hayat bir dilencininki gibi sefil bir hayat olmasın. Ben de işte bunun için gözlerimi yüzbaşılığa dikmiş, içimi Güzine açıp emelime kavuşmak için bekliyordum.

İşte o sırada mektepte verilen bir müsamerede Güzin ile Cemil tanıştılar.

Ben tanıştırdım ve zannediyorum ki bu gün bu satırları yazarken hâla içimde açık bir yara gibi sızlayan nokta o gün Güzinin Cemile bakışını gördüğüm an içime düşen acının izidir. Derler ki anlaşan iki insanın arasında elektrik cereyanı gibi gizli fakat kudretli cereyanlar varmış. Bu ikisini bir arada gördüğüm zaman ben de buna inandım.

O günden sonra Güzin uykuda yürüyen bir insan gibi yaşadı. Cemilden başka her kim onunla konuşursa dalgın dalgın cevap verir, bâzan söylediğini şaşırırdı. Yalnız Cemilin yanında uyanır, canlanırdı.

Ben uzaktan seyreder, beşerî tahammülün ne derecelere çıkabileceğini tecrübe ile görürdüm. İnsanın elinden ne gelir? Fakat bir gün Cemili istasyonda sarışın, kısa boylu bir kızı tirene bindirirken gördüm. Oradan buradan da daha bir çok başka şeyler işitiyordum. Dayanamadım, Cemille konuşmağa, yaptıklarının hesabını istemeğe karar verdim.

Cemille ben artık nadiren görüşüyorduk. Birbirimize rasgelirsek de göz göze birbirimize bakamıyorduk. Birgün geçerken çağırdım. Bir bahane bulup kaçmak istedi, bırakmadım. Açıkça yaptığının ayıp ve günah olduğunu söyledim. Bugün olmuş gibi gözümün önündedir. O muhaverenin her kelimesi zihnimde hakkedilip

kaldı. Beni dinlerken Cemilin gözlerine mahzunluk çöktü. Yavaş, sâkin bir sesle dedi ki:

— Ben Güzini seviyorum.

Ben güldüm. Hatırlıyorum, haşin haşin, fena fena güldüm.

— Evet biliyorum, dedim, daha başka yüzlerce kadını sevdiğin gibi...

İncinmiş gibi bana baktı.

— Hayır, dedi, hiç kimseyi Güzini sevdiğim gibi sevmedim. Fakat senin için ne kadar müşkil olduğunu da takdir ediyorum.

Ben hiddetten köpürdüm. O sırada Cemilin merhametine tahammül edemezdim.

— Ben, dedim, sonra yutkundum; boğazımda mütemadiyen düğüm gibi bir şey toplanıyordu, sık sık yutkunmak lâzım oluyordu, ben, beni istemiyen bir insanı istemem. Kendim için değil Güzin için söyliyorum.

— Güzin içinse zahmet etme, çünkü ben onu ciddî bir surette seviyorum.

Gözlerinin içine bakarak, acıtacağımdan emin, yavaş yavaş dedim ki:

— Ya bu sabah tirene bindirdiğin kısa boylu sarışın kız kimdi? Ya niçin İclâl ile aranız açıldı? Söyle bakayım? susuyorsun. Ben sana söyliyeyim mi? İclâl bana anlatırken ağladı. Sen Hasuna isminde bir kızı sevmişsin de ondan İclâl senden soğumuş. Söyle, öyle değil mi?

Gözlerine çöken iztıraptan öyle olduğunu anladım. Fakat mağlup ettiği şikârını parçalamaktan zevk duyan vahşi bir hayvan gibi devam ettim:

— Güzin senin tanıdığın İclâller, Hasunalar gibi bir kız değildir! O, sathî bir insan değil, derin derin hisseder. Senin böyle bir kızın kalbiyle oynamağa ne hakkın var? Sen de biliyorsun ki yarın bir başkasını bulup Güzinden baş çevireceksin. Sonra onun hayatını mahvedeceksin. Vicdanın buna nasıl razi oluyor?

Cemil bir müddet cevap vermedi. Benzi sararmıştı. Bir şeyi söyleyip söylememeğe karar veremiyormuş gibi müteredditbir tavurla bana bakıyordu. Sonra dedi ki:

— Evet, endişe etmeğe hakkın var. Güzini benden evel sen... tanıdın. Peki, seni têmin edeyim, en mukaddes neyim varsa onun üstüne yemin edeyim ki Güzini ciddî bir niyetle seviyorum ve kabil olur olmaz onunla evleneceğim.

Sonra beni bir hangarın arkasına çekti, bir taşın üstüne oturduk. Dedim ya o güne ait teferruatın hepsi zihnimde derin derin izler bıraktı. Herşeyi dün olmuş gibi vazih görüyorum. Sıcak bir yaz günü idi. Arkamızda hangarın ötesinde talebeler bir yunkersle uğraşıyorlardı. Gök yüzünde pamuk yığınları gibi küçük beyaz bulutlar dolaşıyordu. Sıcak toprak kokusu; benzin kokusu; yabani nane kokusu. Ne zaman bir tayyare meydanında bu kokuları duysam gözümün önünde Cemil o gün bana içini açtığı zamanki haliyle canlanır. Elleri ceplerinde, gözleri yerde yavaş yavaş anlattı:

— Sen de bilirsin ya, liseden beri bu böyle devam ediyor. Daima bir kaç kadın üstüne düşer, bazan hoşlanırım bazan de müşkil mevkilere düşerim. Anladım ki bilmediğim bir sebepten dolayı ben ömrüm oldukça bu hale mahkûm kalacağım. Buna bir çare bulmak lâzımdı. Düşündüm ve buldum. Senelerin tecrübesiyle bulduğumu bugün kusursuz tatpik edebiliyorum. Bunu senden başka bir tek adama söylemedim. Fakat dedim ya, Güzinin üstünde biraz da senin hakkın var, bilmek istersin. Bak anlatayım. Bu hanımlardan birisi ne zaman müziç bir hale gelirse ondan kurtulmak için bir başkasını sevdiğimi söylemek lâzımdı. Fakat tanıdıkları birisini söylersem, bilirsin ya, kıskançlık, sahneler filân başlar. Onun için mevhum bir kız uydurdum, ismini Hasuna koydum.

Ben budala budala mırıldandım:

— Hasuna... ne tuhaf isim!

— Ben de onun için o ismi intihap ettim. Daha ömrümde Hasuna isminde bir kadına tesadüf etmedim. Kimsede bu isme rasgelmiyeceğimi bildiğimden bu ismi seçtim. Yerine ve zamanına göre Hasunanın çehresini değiştiririm. Eğer hitap ettiğim kız esmer ve kısa boylu ise mevhum Hasuna sarışın ve uzun boylu olur. Eğer bil'akis sarışın bir kıza hitap ediyorsam Hasunanın saçları karga kanadı gibi siyah olur. Kendilerinden bu kadar farklı

bir kıza bakabildiğine kızarlar, izzetinefislerine dokunur, bir daha yüzüme bakmazlar. Ben de rahat ederim. İşte İclâle anlattığım Hasıma da böyle masal. Bu sabah tirene bindirdiğim sarışın kızı da, Hasımanın siyah saçlarını methede ede, bir daha bana selâm vermiyecek hale soktum.

Bir müddet durdu, sonra tekrar etti:

— Güzinle ilk fırsatta evleneceğim... eğer beni kabul ederse.

Sustum. Ne denilir? İki insan birbirlerini ilk gördükleri anda aralarında bir tek söz geçmeden anlaşırlarsa bizlere, karşıdan bakan fânilere diyecek ne kalır? Sustum. Yalınızlığa alışmış bir adamdım. Güzinle Cemil de birbirlerine dönünce iztırabımla ben baş başa kaldık.

* * *

O zamanlar Bahrimuhit birkaç saatte aşılabilir bir göl derecesine inmemişti. Biraz uzak uçuşlar bile merak ve alâka uyandırıyordu. Çünkü tayyareye binmek büyük bir şecaat eseri addedilirdi; ne kadar küçük bir mesafede olsa her uçuş muhtemel bir ölüm tehlikesi saklıyor gibi idi. Bunun için Cemilin, deminki vak'alardan üç ay sonra, buradan İyrana siyasî bir maksatla uçuşu gazeteleri epiy alâkadar etti.

Her gazete birinci sahifesine Cemilin ve kullanacağı tayyarenin resmini koydu. «Tayyareciliğimizde tarakkiye doğru büyük bir adım» serlavhasiyle bir sürü makaleler yazıldı.

Velhasıl, matbuat da, ahali de bu uçuşa bir hayli ehemmiyet verdiler.

Tayyarenin kanatları kırmızıya boyandı; üstüne de kocaman bir ay yıldız çizildi.

Bu uçuş Cemil için de çok mühimdi. Aramızda o günden beri Güzin hakkında bir tek söz geçmediği halde o da ben de biliyorduk ki bu seyahat Cemilin hayatında bir dönüm noktası olacaktı. Çünki sonunda Cemil için muhakkak bir terfi' olacaktı. Cemil kazandığı şan ve şerefi getirip Güzinin önüne dökecek ve ev-

leneceklerdi. O zaman her hangi bir kadının iftiharla kabul edeceği tanınmış ve şerefli bir siyma olacaktı.

Güzin işin bu cihetini hiç düşünmüyordu. Şan, şeref, para istemiyordu. Cemilin olduğu gibi mevcudiyeti onun için kâfi idi. Bu seyahattan çok korktuğunu haberi yokken bazan gözlerinde sezilen müthiş endişeden anlıyordum. Fakat Güzin kendi hislerinden dolayı erkeğinin teşebbüslerine mani' olacak korkak ruhlu kadınlardan değildi.

Hazırlıklar bittikten sonra bir müddet muvafık bir hava beklendi. Sonra bir akşam geç vakît Cemil hareket edeceğini telefon etti. Güzin kendisini tayyare meydanına götüreceğini bana vaat ettirmişti. Taamüle muvafık bir şey değildi ama, kadın değil mi? Bilhassa güzel bir kadın onu sessizce seven bir erkeğe neler yaptıramaz?

Giderken otomobilde Güzinle konuşmak kabil değildi. Vücudu yanımda idi fakat gayet iyi hissediyordum ki zihni şimdi Cemille beraber, son hazırlıklara iştirak ediyordu.

Cemille nasıl vedâlaştıklarını görmedim. Tayyarenin arkasına çekilmişlerdi. Cemil sonra geldi bana elini uzattı; bilmem neden ve ne münasebetle derin ciddî bir sesle «Teşekkür ederim» dedi. Bu teşekkürü ben en kıymetli hatıralarımın arasında bugüne kadar saklıyorum.

Cemil gitti. Motörün sesini işitemiyinciye kadar Güzinle ben hareketsiz bekledik. Daha doğrusu ben Güzini bekledim. Güzinin sükûneti öyle huşua benzeyen, iymanlı, derin bir sükûnetti ki onunla konuşmak, sükûtu ihlâl etmek ibadette bulunan bir adamın duasını yarıda bıraktırmak kadar sakil bir hareket gibi geliyordu.

Bana döndüğü zaman gözlerinde demin dikkatle baktığı gecenin koyu lem'aları ve yıldız parıltıları vardı. Kat'î ve emin bir sesle:

— Sağ salim geri dönecek, dedi.

Ben evelâ İnşallah dedim, Sonra bu kelime şüphe ifade eder diye korktum, acele ile tashih ettim «Tabiî, tabiî, muhakkak gelecek» dedim. İnsan böyle dakîkalarda niçin acaba her zamankinden daha budala oluyor?

Geri dönerken Güzin dalgındı. Zihnen Cemille beraber gecenin yalnızlığında hudutsuz maviliğin içinde yüzüyordu. Sade bir defa bana döndü, koluma dokundu. Yüzü müthiş bir korku ile takallüs etmişti.

— Ya, dedi, ya dönmezse? Ben... ben, yaşayamam.

Ben âciz kelimelerle temin etmeğe çalıştım, fakat yine daldığını, beni dinlemediğini gördüm ve sustum. Esasen söyliyecek bir şey bulamıyordum.

Bundan sonra geçen iki günü ne müthiş merak ve endişe içinde geçirdik, kolayca tasavvur edebilirsiniz. Gazeteler sabah akşam Cemilin nereye vasıl olduğunu haber veriyorlardı. Güzin iki defa telgraf aldı. Kellerden geçtiğini haber verdiler. Sonra ses seda kesildi. Gazeteler kat'î bir şey söylemeğe korkuyorlarmış gibi sadece «evelsi gün İyrana gitmek üzere hareket eden kıymetli pilotumuz Cemil Beyden bugün haber gelmemiştir» diyip kesiyorlardı. Fakat alâkadar olan zihinlerin kabul etmeğe cesaret edemediği korkunç bir fikir vardı: Acaba bir kaza mı olmuştu? Kimse bunu açıkça söyliyemiyordu. Fakat sözlerin, hareketlerin arkasında çirkin bir heyulâ gibi bu korku daima dolaşıyordu.

Bu müthiş endişe saatlerinde yanında kendisini anlayan bir dost görmek belki onu teselli eder diye Güzini görmeğe giderdim. İki gün içinde zaiflamıştı. Gözleri büyümüş, soluk çehresinin ortasında iki alev parçası parlıyordu, insana baktığı zaman karşısındakini görmeyen fakat ta ruhunu yakan öyle ateşli bir nazarı vardı. Sarsılmaz bir iymanla emindi ki Cemil sağ salim geri dönecek. Ben bu iymanın karşısında ne yapacağımı şaşırırdım. Şayet inkisara ugrarsa sukutun ne yüksekten olacağını düşünür muztarip olurdum.

İkinci günün akşamı taharriyata başladılar. Ankaradan iki tayyare, Kellerden de üç arabalık bir kafile yola çıktı. Gazete muharrirleri artık kalemlerine germi vermişlerdi. Öteden beri gazetelerin gayri şahsî, hissiz havadislerine kızardım. Gazetelerde, filan vefat etmiştir, filan yerde yangın olmuştur, filanlar evlenmiştir diye bir makine ruhsuzluğuyla tekrar edilen havadislerin arkasında kaç insanın ıztırap ve felâketi, kaç insanın saadet ve sevinci gizli olduğunu takdir edemiyen hissiz bir soğukluk bulurdum. Bu günlerde hiddet ve nefretim bir kat daha arttı. Her kelimesinin bir ok gibi bir insan kalbini yaralayabileceğini düşünmeyen muharrirler bir takım ihtimallar yürütüyorlardı. Kimisine nazaren Cemil bir kasırgaya tutulup düşmüştü; kimisi motörün bozulduğunu zannediyorlardı; en insaflıları Cemili telgraf merkezlerinden uzak bir sahrada yaralı bırakıyorlardı.

Dördüncü günün akşamı, beşerin felâketlerini sermaye edinen gazete sütunlarında arzularına göre heyecanlı bir havadis çıktı. Araba ile yola çıkan kafile uçurumlu bir dağ tepesinde tayyareyi buldular. Cemil hemen ölmemiş olacak ki vücudu biraz ötede, yerde uzanmış bulundu. Düştükten sonra, tayyareden çıkabilmiş, yaralarına rağmen yürümeğe çalışmış olacaktı. Sonra, orada herkesten uzak, ıssız dağ başında tek başına ölmüştü..

Bu kadarını okuduktan sonra Güzine koşmak için hemen bir otomobile atladım. Arkadaşımın ölüm haberi benim için her ne kadar elim olsa da biliyordum ki onu bekleyen nişanlısının matemi benim tahayyül edemiyeceğim kadar engin olacaktı.

Otomobilde makalenin sonunu okumak üzere gazeteyi tekrar açtım. Meğer meş'um havadis bu kadarla bitmiyormuş.. Cemilin vücudunu bulanlar, kanat parçasının üstünde yıldızın beyazlığı isabet eden yerinde, Cemilin yazısiyle son sözlerini bulmuşlardı. Bu sözler şunlardı:

«Hasuna, Allaha ısmarladık!»

Güzini görür görmez gazeteyi okuduğunu anlamış olacak ki, bezgin soluk bir sesle, konuşmak güç geliyormuş gibi:

— Sade onun.. gittiğine değil, bütün insanlara olan iytimadımı da götürdüğüne üzülüyorum. Mademki o bile beni aldattı, başka kimsenin doğruluğuna bir daha inanamıyacağım, dedi.

İşte Can Yakan Cemilin hikâyesi bu kadar.

***

Güzin mi? O, hiddeti geçer geçmez evlendi. Bugün iki çocuk annesi mes'ut bir ev hanımı.

Ben? Ben esasen yalnızlığa alışmış bir insandım. Doğru, ben böylelikle bir çok şey kaybettim. Fakat hatıramda bile olsa, cessur ve büyük ruhlu kıymetli bir arkadaş kazandım. Çünki, anlıyorsunuz ya, Cemil ölürken Güzini serbest bırakmak, Güzinin evlenmeden dul kalmasına mani' olmak istemişti. Bunun için de yegâne çareyi bulmuştu: Muhayyel Hasunayı ortaya atmıştı. Sevdikleri kadınlar için bir çok tehlikeleri göze aldıran, hattâ can veren kahramanlar çok işitmiştim. Fakat daima son dakîkalarını kolaylaştıran bir fikir vardı: Kahramanlıklarını sevgililerivle beraber her işiten yadedecek, minettar kalacak, takdir edecekti. Cemil en büyük kahramanlığı yapmıştı:

Ölürken sevgilisinin hatırasında da kendisini öldürmeğe razı olmuş, son gayretini son nefesini bunu têmin etmeğe sarfetmişti. Ben feragatı-nefsi bu mertebeye çıkaran bir kahramana daha hiç rasgelmedim.

Dedim ya, ben esasen yalnızlığa alışmış bir admdım. Şimdi işte hatıralarımla baş başa yaşıyorum.

GEYİK AVI

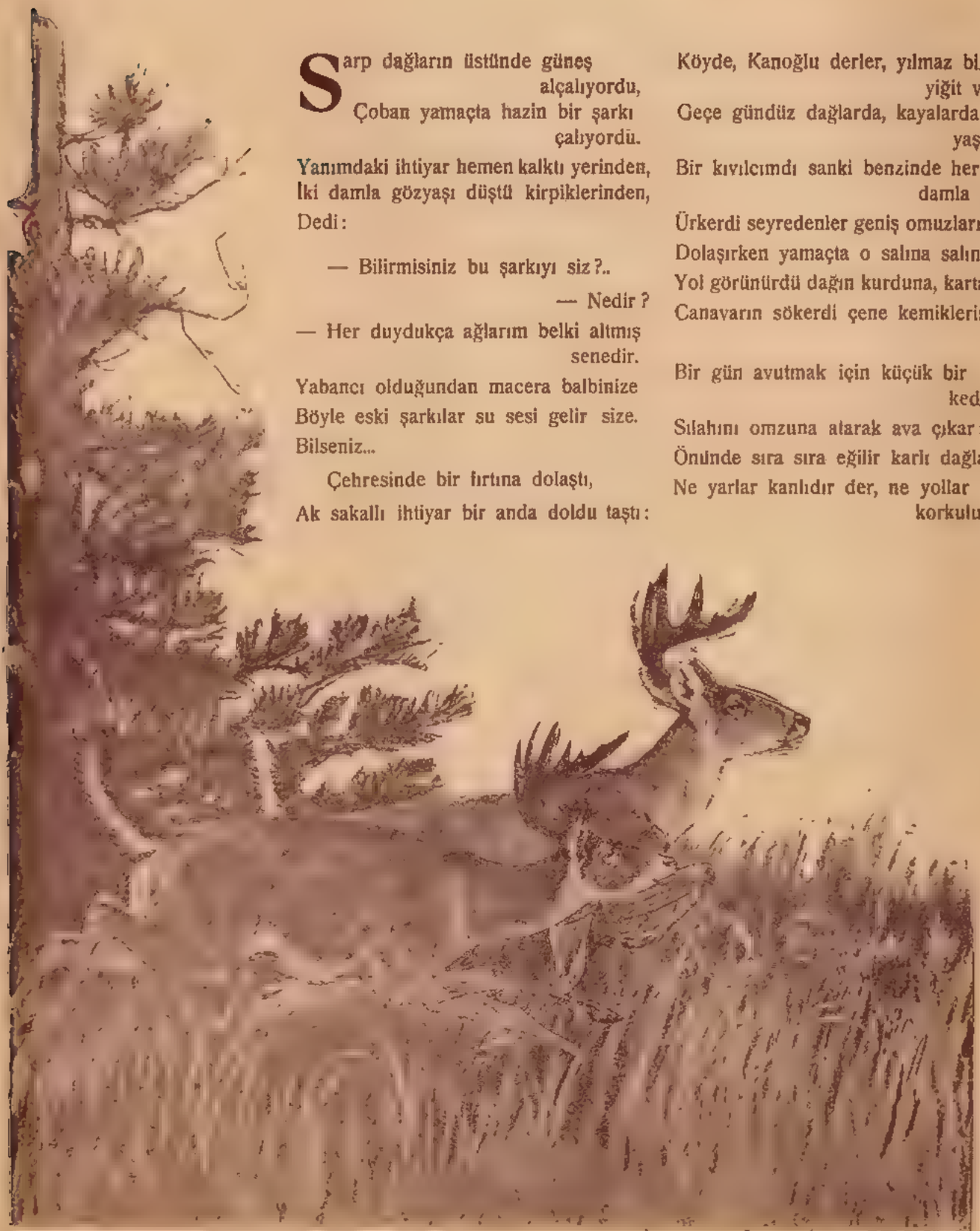

Sarp dağların üstünde güneş alçalıyordu,
Çoban yamaçta hazin bir şarkı çalıyordu.
Yanımdaki ihtiyar hemen kalktı yerinden,
İki damla gözyaşı düştü kirpiklerinden,
Dedi:

— Bilirmisiniz bu şarkıyı siz?..

— Nedir?

— Her duydukça ağlarım belki altmış senedir.
Yabancı olduğundan macera balbinize
Böyle eski şarkılar su sesi gelir size.
Bilseniz...

Çehresinde bir fırtına dolaştı,
Ak sakallı ihtiyar bir anda doldu taştı:
Köyde, Kanoğlu derler, yılmaz bir yiğit vardı,
Geçe gündüz dağlarda, kayalarda yaşardı.
Bir kıvılcımdı sanki benzinde her damla kan,
Ürkerdi seyredenler geniş omuzlarından.
Dolaşırken yamaçta o salına salına,
Yol görünürdü dağın kurduna, kartalına
Canavarın sökerdi çene kemiklerini...

Bir gün avutmak için küçük bir kederini
Silahını omzuna atarak ava çıkar;
Önünde sıra sıra eğilir karlı dağlar.
Ne yarlar kanlıdır der, ne yollar korkuludur,

Gide gide kız gibi bir geyiğe tutulur.
Hemen nişan alıp da dayanırken tetiğe,
Gözü dalar dönerek ona bakan geyiğe;

Kopmuş gibi eline kan götüren bir damar
Silah düşer bir yana, aklı başından çıkar.
Bilmezsiniz, ne desem, imanı yok hayvanı:
Anadan, sevgiliden, yardan eder insanı
Bir geyiğin gözünde ağlıyan yalvarışlar...

Güneş batar, dağları alır soğuk bir rüzgâr.
Hayalinde kız gibi bir geyik, alnında gam,
Koca yiğit ilk defa yorgun döner o akşam.

Günler günleri çeker, bahar geçer yaz olur;
Babasının köyüne bir gün uğramaz olur.
Yakmış gibi gönlünü sevdanın ateşinde
Gece gündüz dolaşır bir geyiğin peşinde.
Gel, oğul, etme, derler; nişanlın evde, derler;
Ana babaya karşı, oğul mermer mi mermer:
"Bittiği güne kadar burda alnımın teri,
O kahpeyi bulmadan bir adım atmam geri..."

Bir seher vakti, sessiz, dinlenirken serinde
Kızıl bir şey fark eder mavi sisler içinde.
Çifte kurşun üstüne iner bir anda tetik:
Kalçasından vurulur, fırlar yerinden geyik.
Avcı, kanlı izlerle düşerek arkasına,
Geçer bir dağ başından bir dağın yakasına;
Elleri parça parça, alnında sel gibi ter,
Yol vermez kayalara tırmanarak ilerler.
Ansızın bir geçitten çıkınca bir tepeye,
Acı acı inilder "eyvah yol bitti" diye.

Ne ileri ne geri atamaz hiçbir adım,
Şaşar kalır: böyle dik yere nasıl çıkmışım!
Sesi bile zor iner kayalardan aşağı...

İhtiyar bir elile gösterdi karşı dağı:

Sarp kayalar üstünde güneş alçalıyordu,
Çoban yamaçta hazin bir şarkı çalıyordu:

"Tüfeğim kayada asılı kaldı
"Esvabım bohçada basılı kaldı
"Nişanlım evde yazılı kaldı
"Siz gidin kardaşlar kaldım kayalarde ben".

VASFİ MAHİR

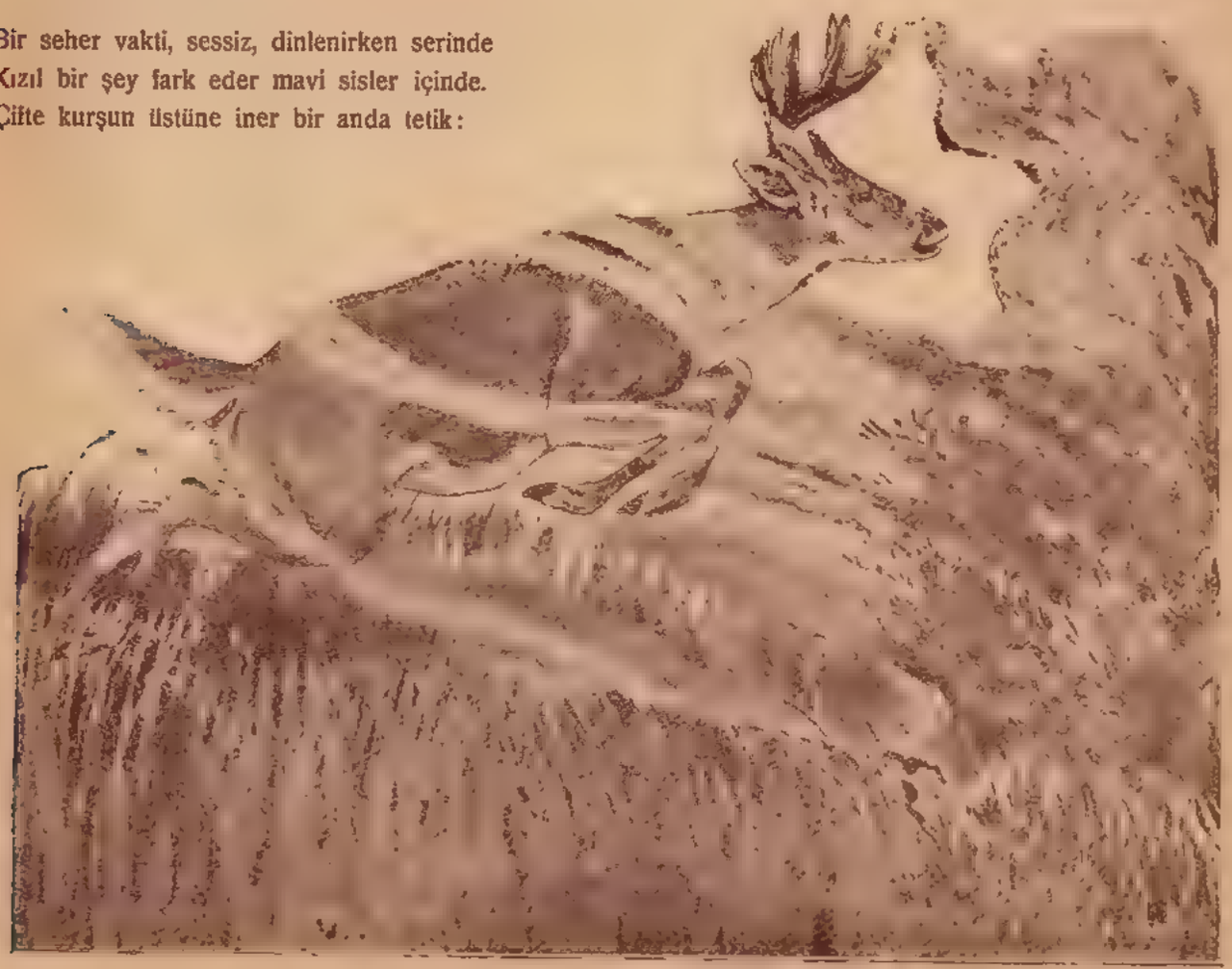

Ruhumu Tatmin Etmiyor

KÜÇÜK HİKÂYE

Muharriri: SENİHA SAMİ

Hava pek güzeldi. Pervin, lisede o gün dört saat riyaziye dersi verdikten sonra sinemaya giderek zihnini dinlendirmek ihtiyacını hissetti. Çocukluk arkadaşı Suzanın evine uğradı. Onun zevci Fehmi de evde olursa hep birlikte giderek hoş vakît geçirileceğini ümit ediyordu. Kapıyı açan besleme, hanımın evde olduğunu tuhaf bir tavurla söyledi, ortalıkta garip bir sükût vardı. Pervin, gayritabiî bir hal olduğu intibaı altında salona girdi. Salon tozu alınmamış, karışık bir halde idi. Yatak odasının kapısını vurdu, hırçın ve mêyus bir ses:

«Gel» cevabını verdi.

Suzan saçları karışık, yüzü kızarmış, göz kapakları şişmiş olduğu halde şezlonga uzanmış, okumadığı bir kitabı elinde tutuyordu.

— Bonjur, Suzan, nasılsın?

— Pervin, ben kendimi öldüreceğim.

— Hayrola?

— Ah, Pervinciğim, sen ne eyi ettin de evlenmedin! Asıl saadet senin gibi meslek sahibi olmak, müstakil bir hayat yaşamak! Halbuki bizler, büyük annelerimiz gibi esarette...

Pervin güldü:

— Dur bakalım, o kadar acele hüküm verme, kimse evlenmese yer yüzünde insan kalmazdı...

— İztırap da kalmazdı. Pervin, ben kat'î surette karar verdim. Ya ölürüm, ya boşanırım.

— Ay, Suzan, içime fenalık geliyor. Sana ne oldu birden bire böyle?

— Ben halimi kimseye belli etmem. Her şeyi kalbimde gizlerim fakat artık taştı. Bu halimde üzerime gelmiyeyidin sana bile belli etmezdim. Fakat ne çektiğimi Allah bilir (ıslanmış küçük mendiliyle gözlerini sildi).

— Peki. kocanın kabahatı ne?

— Ruhumu tatmin etmiyor.

— Galiba pek budalayım, fakat şu zamanlarda pek çok kullanılan şu tâbirden bir şey anlayamadığımı itiraf a mecburum.

— Sen şükret ki evlenmedin de bu tâbirin mânasını anlayamıyorsun. Biz o kadar sevişerek evlenmiştik... Daha doğrusu ben onu sevdiğim kadar onun da beni sevdiğine inanmıştım.

— O seni halâ seviyor, Suzan'..

— İnanma, hep sahte. Öyle hodbin, mağrur, hissiz, hain, zalim, kaba bir adam.... Eğer benim felâketim sana ibret olursa benim için bir teselli olurdu. Pervin! sakın erkeklere aldanma!

— Aldanmam, Suzan, fakat çok merak ediyorum. Şu canavar ne yapmış, bilsem?

— Herkesten gizlediğim derdimi bazan şiirle ifade ederek kendi kendime hazin bir teselli bulmuştum. Geçen gün karaladığım bir şiiri masanın üstünde unutmuşum, okudu, kahkahayla güldü, «Bu ne?» diye sordu. Ben gayet serin kanla «Bir mecmuaya göndereceğim» dedim. Daha çok güldü. Sakın gönderme dedi, İstanbulda bu kadar derin şeyi takdir edecek insan yok.

— Eğer bütün cinayeti bundan ibaretse, Pervin...

— Sen beni deli mi sanıyorsun, kuzum? Böyle şey için evimi, barkımı yıkar mıyım? Onda ruhumu anlayacak idrâk, iz'an olmadığını çoktan biliyorum. Sana misal olsun diye söyledim. Fakat bu sabah bana durduğu yerde söylediği kaba lakırdıları işitseydin sen de isyan ederdin.

— Durduğu yerde mi?

— Dün akşam idarehaneden geç geldi. «Sıcaktan bunaldım, yemekten sonra hemen Taksim Bahçesine gidelim, biraz nefes alırız» dedi. Dikkat ediyor musun, benim arzumu kale bile almıyordu. Halbuki ben o akşam Remzi Beylerde poker oyununda bulunacağıma söz vermiştim. «Oraya yalnız gidemem, birlikte gidelim dedim.» Arkasına bakmadan çıktı gitti. Ben de tabiî yalnız gidecek değildim ya, komşunun oğlu ile gittim. Bu sabah bunu öğrenince... başıma kıyameti kopardı. (Hıçkırarak) oyle ağır lakırdılar söyledi ki...

— Kardeşim, gücenme ama sinirlerin biraz yatıştığı zaman her kavgada iki tarafın da kabahatli olduğunu anlarsın...

— Ruhumu tatmin etmiyen bir adamla yaşarsam annelerimizden ne farkım kalır?

— Bilmem onlardan her hususta büsbütün farklı olmak mümkin mi? Benim annem çok halden anlar. Gel onunla konuş da... Fakat önce, Melekte çok eyi bir film varmış, oraya gidelim, biraz derdimizi unutalım.

Sinema dönüşü Pervin annesinden istimdat ediyordu:

— Zavallı babamdan şikâyet olacak ama ruhunuzu tatmin etmiyen bir adamla nasıl yaşadığınızı şu çocuğa anlatın.

Suzan mırıldandı:

— Biz yirminci asırda yaşayoruz...

Pervinin annesi:

— Ben de yirminci asırda evlendim, yavrum, dedi. Hem benim gayrımemnun olmakta bir mâzeretim vardı ki sizlerde yoktur. Siz zevclerinizi kendiniz intihap etmek hakkına maliksiniz. Halbuki benim gençliğimde körebe oynar gibi bizi yabancı bir adamın kucağına atarlardı. Bu hal kadınlar kadar erkekler için de elimdi. Ben de gençtim, güzeldim. Hayata, saadete hakkım olduğunu nihayet hissettiğim zaman evlenmiş ve iki çocuk annesi idim. Ayrılmaya karar vereydim zavallı babanın mümanaat etmiyeceğinden emindim, Pervin, Fakat o gece senin küçük kardeşinle her şeyden bihaber olarak yattığınız odaya girdim. Masum yüzlerinize baktım, hayatımda koparılamıyacak bir bağ olduğunu anladım ve tahammül ettim.

Suzan müteessir oldu:

— Teyzeciğim, sizin için pek doğru, pek asil bir his. Fakat benim çok şükür, çocuğum yok ki...

— Yavrum, sizin ailede bu güne kadar talâk vukubulmamıştır. Bu lekeyi namınıza ilk sen mi süreceksin?

Pervin dedi ki:

— Suzan, dünyada kusursuz insan yoktur. İzdivaç, teşriki hayat demektir. Her hangi iştirâkta iki taraf birbirinin menfaatını gözetmelidir...

Ertesi sabah Pervin, lisedeki arkadaslarından Bürhan Bey ile dertleşiyordu:

— Siz Fehmi Beyi eyi tanırsınız.

— En aziz dostumdur.

— Zevcesi de benim çocukluk arkadaşım dır. Biçare öyle bedbaht ki...

Bürhan sert bir tavurla cevap verdi:

— Affınızı istirham ederim fakat Fehmiyi takdirden âciz bir kadın merhamete şayan olamaz. Dostum olduğu için değil, hakîkat olduğu için söyliyorum. Fehmi hayatını ailesine hasretmek isteyen bir adamdır. Maddî rahatı bulamadı, evi ne halde olduğunu gördüm. Buna mukabil mânen de müsterih değil. Hiç bir gün şikâyette bulunmaz, ancak bir defa ağzından kaçırdığı bir söz hayatının gizli faciasını tenvir etti. Ben evlenmek niyetinden bahsederken dedi ki: «Sakın bir kızla yalnız güzelliği için evlenme.»

— Fakat kalbini kıracak sözler söylemiş. Suzan pek mêyus idi. Zevcini çok sevdiği için mülâyemetle yola gelebileceğinden eminim.

— Evet, biraz hadit tir. Yegâne kusuru budur. Kendisine sırası gelirse nasihat ederim.

— Ben de Suzana.

— Çok eyi edersiniz Efendim. Aile bozgunluklarında bütün kabahati erkeklere yüklet mek doğru değil. Ancak bundan en ziyade kadınlar muzarip oldukları için en ziyade onlar şikâyet ederler. Bence kendini ve yuvasını zevcine sevdirmeye muvaffak olan bir kadın bedbaht olamaz.

Son dersini verdikten sonra Pervin hemen Suzanın evine gitti. Bu defa Suzanda ölüm, talâk lakırdısı yoktu. Tozlu ve karışık salonda misafirine çay ikram etti, küçük hidmetçisi Dilberi acele en yakın bakkala koşturdu, reçel ve bisküvit getirtti. Bisküvitler bayat idi, teneke kutudan çıkarmıya birlikte uğraştıkları halita ise reçelden başka her şeye benziyordu.

Pervin ciddî nasihatta bulunmağa lüzum gördü. Suzanın pek eyiliği üstünde idi. Hepsini dinledi ve içinden karar verdi: Reçeller kaynatacak, evi temiz, sevimli bir yuva olacak... madem ki maddî ruhlar böyle şeylerle bendedilirmiş. Hem zavallı Fehmi bütün gün çalışıp bunaldıktan sonra onu gezmeye yalnız gönderip komşunun oğlu ile pokere gitmek pek de münasip bir hareket olmadığını kabul etti.

Ertesi akşam Fehmi her zamankinden yorgun, fakat her zamankinden daha ümitli, evinin kapısını çalıyordu. Çok çaldı. Nihayet Dilber, kolları sıvanmış, üstü başı toz içinde, açtı. Sofada kenarı yüksek lake masanın ortasında biraz çukurda duran mermer taş, havuza dönmüştü, halâ tavandan sızarak üstüne damlayan sular yukarıki salonda tahta silindiğini ispat ediyordu; Dilberin usulü nadiren silmek fakat çok silmek idi. Evin her tarafı alt üst idi. Hanım, hidmetçisinden daha perişan bir kıyafetle sofra kuruyordu. Dilber merdiven başına koştu, sarkıt ve seslendi:

— Ayişe Hanım, hu! Bey Efendi geldi! Yemeği ne vakît verebileceksin?

Aşağıdan ihtiyar ve hırçın bir ses cevap verdi:

— İki ayağımı bir papuca koydular... Hem ortalığa yardım et, hem aşçılık... Daha soğan kavuracağım... Bulaşıklar dersen olduğu gibi duruyor... Canım burnumdan geldi...

Suzan büyük bir asabiyet içinde kocasının yüzüne bağırdı:

— Her gün gece yarılarına kadar eve gelmezsin de bu gün ortalığı temizleyoruz ya, inat gibi akşam olmadan geldin...

Fehmi soluğu Bürhanın evinde aldı, orada rahat bir yemek yedi ve kavgasız müsahebe gibi evinde nadiren mazhar olduğu bir niymete kondu. Muhavere esnasında Pervinin hayrhahane tavassutlarından haberdar olunca inledi:

—Allah aşkına Pervin Hanıma söyle, Suzana bir daha ev kadınlığına dair nasihat etmiye kalkışmasın. Ben eski hale bin defa razıyım...

. . . . . .

Bir sene sonra:

Pervin yine Suzanın evinde idi. İki genç kadın, süslü bir beşik üzerinde eğilmişdi. Orada uyuyan güzel bebeğin karşısında kalplerinde muhtelif arzuları müphem surette hissediyorlardı. Suzan artık hayatında hiç bir zaman koparılamayacak bir bağ olduğuna kani' idi. Fakat mini mini kızını kendinden eyi bir ev kadını olarak yetiştirebileceğini ve Pervin kadar ciddî bir tahsil verebileceğini ümit ediyordu. Pervin ise hayatta istiklâl ve serbestlik kadar tatlı şeyler de olduğunu düşünmiye başlamıştı.

O esnada vazifesinden avdet eden Fehmi içeri gelince Pervin, artık hüsnüimtizaca alıştıklarını ümit ettiği çifti yalnız bırakarak yine biraz karışık ve tozlu olan salona gitti. Fakat Pervinin bu hale dikkat etmesine vakît kalmadı çünkü arkadaşına refakat etmiş olan Bürhan orada imiş.

Pervin, elini sıkarken, mes'uliyetli bir vazifeyi muvaffakıyetle başarmış olmaktan mütehassıl bir memnuniyetle dedi ki:

— Yaramaz çocuklarımız artık nasihatlarımızı dinlediler, mes'ut oldular...

Bürhan elini bırakmadı:

— Biz de mes'ut olabiliriz, değil mi, Pervin Hanım, dedi.

GEÇEN AYIN HATIRALARI

İstanbulda açılan hayvan sergisinde birinciliği kazanan İnek

Ankaraya, Cumhuriyet Bayramına iştirak etmiye giden İstanbul İzcileri

Yeni açılan silah müzesinden bir köşe

Postahanede memur hanımların imtihanı yapılırken

Gülhane Parkında açılan çocuk bağçesi eğlencelerinden biri

Çocuk bağçesi eğlencelerinden bir diğeri

LATİN EDEBİYATI

KEMALETTİN ŞÜKRÜ

Taklitci bir edebiyat Kılıç zaferi karşısında kalemin zaferi Taklitten doğmuş bir edebiyat milli edebiyat olabilirmi?— Latin lisanı— Halk ve asilzade lisanları— Latin edebiyatının devrelere taksimi— Lisan mücadeleleri— Yunan edebiyatının Latin edebiyatı üzerinde tesirleri

Taklitci bir Edebiyat

Latin edebiyatının esası *taklit* dir ve bu edebiyat *Yunan* edebiyatından doğmuştur. Yunan edebiyatının hemen hemen bütün tarzları ve bütün kısımları Latin edebiyat tarihinin her sahifesine hâkim olmuştur denebilir..

Bunda *Roma* lıların *deha* sızlığından ziyade siyasi hadise ve vaziyetler başlıca amil dir. Roma, beş asıra yakın bir zaman kalem ve fikir hayatına hiç ehemiyet vermedi. Sadece silaha sarılmış bir vaziyette gözünü İtalyayı istiylaya dikmiş, vaktini bir taraftan dâimi harpler diğer taraftan da sadece toprağı ekip alacağı mahsulü düşünmekle geçirdi. Buna, dışardan hücüm eden harici düşmanları ve dahilde *Forum* mücadelelerini de ilave ederseniz Romalıların edebiyatına, açık bulduğu kapıdan giren Yunan edebiyatının nasıl ve niçin tesir ettiğini daha çabuk ve daha kolay anlarsınız. Roma, ancak pek çok zaman sonra dır ki kazandığı silah zaferine kalem zaferini de ilave etmeği düşündü ve istedi. Fakat geç kalmıştı. Yunan edebiyatı yapacağı tesiri çoktan yapmış bulunuyordu. İrfan merkezi olan eski Yunanistanın fikir ve kalem mahsulleri bütün Roma ve İtalyayı sarmıştı. Sonra, Atinanın Romalılar tarafından istiylası üzerine Romaya gelen ve yahut Roma nüfuzu altında Atinada kalan şairler, alimler, filosoflar, Roma hisabına, fakat kendi edebiyatları namına çalışmalarında devam ettiler.

Bununla beraber Romalıların kendi karakterlerine has edebiyat janrları da doğmadı değil; mesela mahkeme hitabeti ve hukuk ilminde onlar tekemmülün bile fevkine çıktılar. Romalıların ahlakları tetkik edilirse kolaylıkla görülür ve anlaşılır ki onlar fikir, his ve muhayele ile olan işlere hiç ehemiyet vermezler, pratik ve müspet sahelerde yürürlerdi. Esasen bu yoldan başka bir yol takip etmelerine yalnız arzuları değil, karakter ve istiydatları da mâni' idi.

Taklitten doğmuş bir edebiyat hiç bir vakit bir milletin *milli edebiyatı* olamaz. İşte bu nokta da Latin edebiyatının bariz hususiyetlerinden birini teşkil eder. Atina da edebiyat, şiir ve fikir halka ve hükûmete rehberdi. Romada ise hem halk hem hükûmet bu ince ve yüksek hislere uzun müddet bigâne kaldılar.

Mamafi müstakil bir edebiyat için iycabeden vasıfları, orijinaliteleri haiz olmayan Latin edebiyatı bu noksanlarını zenginliği ile, yâni *Keyfiyete* mukabil *Kemiyeti* ile, çok eserler meydana getirmesi ile telafi etmiştir. Yalnız bu noktadan ve yarattığı şaheserlerle kendisinden soran gelen edebiyatların üzerinde amil olmasından dır ki Latin edebiyatı dikkatle tetkike değer.

Latin Lisanı

Yunan lisanı gibi Latince de *İndo-Europeenne* ismi verilen büyük lisan ailesine dahildir ve İtalya muhtelif halkının muhtelif lisanları bu lisanın teşekkülünde amil olmuştur.. Hattâ Yunanistanın istiylasından sonra Yunancada Latince üzerince ehemiyetli derece de tesir etmiştir.

Mamafi Romada o zamanın iki çeşit lisan vardı. Biri *halk lisanı* diğeri alimlerin, ediplerin ve zenginlerin kullandıkları *asilzade lisanı*. Bu iki lisan arasında uzun zaman mücadeleler oldu. Halk, gerek sınıf farkı, gerekse cehalet yüzünden asilzadelerin lisanını kendine

yabancı görüyor ve onu hiç benimsemek istemiyordu. Yunancanın Lâtince üzerinde olan tesirleri dir ki bu ikiliği yavaş yavaş ortadan kaldırmıştır.

Yunan lisanında zarafet, incelik vardır. Bu lisan güzel bir kadına benzer. Roma lisanı ise iradeli, metin ve muhteşem üslubu ile muzaffer bir cengâveri andırır.

Latin Edebiyatının Taksimi

Her edebiyat, hâkim olduğu zamana göre devirlere ayrılır. Bunun gibi Latin edebiyatı da dört devreye taksim edilmek lâzımdır. Ancak bu devreler doğrudan doğruya edebiyat tarihinin taksimatı değil, Roma tarihinin ana hatları ile alakadar bir taksimdir. Çünki Roma tarihi siyasisi, tahavvülatı arasında edebiyat üzerinde de amil ve nafiz olmuştur.

Buna nazaran Latin edebiyatını dört devreye ayırırken Roma tarihinin devrelerini de saymış oluruz.

Birinci devre : Romanın teessüsünden, yâni miylattan 754 sene evelinden miylattan 242 sene eveline kadar olan beş asırlık bir devredir.

İkinci devre : Latin edebiyatının gençlik devresi de denilir, miylattan 242 sene evelinden başlayıp *Sylla* nın ölümüne kadar devam eder (miylattan 78 sene eveli).

Üçüncü devre : Latin edebiyatının en parlak devri de denilen bu fasıl miyladın 14 üncü senesine kadar devam eder ki tarihin kaydettiği bu bir asırlık devreye *Auguste asrı* ismi verilmiştir.

Dördüncü devre : Latin edebiyatının sukut devresidir. Bu da *Tibere* in saltanatından *Garbi Roma* nın inkırazına kadar devam eder (14-476) dört buçuk asırlık bir devirdir.

Bundan sonra kısır kalan Latin edebiyatı gittikçe revnakını, kudretini kaybetmiş, mukadderatını bağladığı Roma imperatorluğu siyasi tarihi ile beraber parlamış ve onunla beraber sukut yolunda ayrılmayarak düşmüştür. Ve bu sönen, sukut eden putperest Roma edebiyatı metrukâtı ile yeni bir edebiyat doğmuştur: Hiristiyan Romanın kilise edebiyatı. Şimdi bu dört devreyi ayrı ayrı tetkik edelim.

Birinci Devre

Miylattan evel (754—242)

Romanın ilk teessüsü hakkında mevcut olan karanlık ve henüz tenevür edememiş noktalar ilk Roma edip ve alimleri hakkında da mevcuttur.

Elde mevcut vesikalar ancak tek tük bir kaç iptidai abidelere münhasır kalmaktadır. Mamafi bunları tetkik eden münekkitler ilk Latin edebiyatının esasını süflî ihtiraslar, behimi ve kaba tasvirler teşkil ettiğinde müttefik dirler.

İkinci devre

Miyattan evel (242—78)

Bu ikinci devre dir ki bize Latin edebiyatının hakiki ve ilk başlangıcını gösterir. Bu devreye Latin edebiyatının hem doğuş, hem çocukluk hem de gençlik devresi demek doğru olur.

Roma nın giriştiği büyük harpler neticesi elde ettigi büyük ve mühim zaferler, bilhassa Yunanistan üzerinde Roma hâkimiyetinin tesiri Yunanlıları bu muzaffer milletin boyunduruğu altına soktu. *Atina* fikir ve kalem şöhretleri bu vaziyet karşısında Romanın esaretine düştüler. Fakat az bir zaman sonra, sanki maddi esaretlerinin acısını çıkarmak istiyorlarmış gibi, Latin lisanına Yunancayı, Yunan edebiyatını hakim kıldılar. Kılıcın kuveti insanlara galip gelmiş, fakat kaleme mağlup olmuştu.

Latin lisanının iki kısma ayrıldığını söylemiştik.

Halk lisanı, Yunan lisan ve edebiyatının *Asilzade lisanı* ile birleşerek yürümesine itiraz ettti. Bu itirazlar mücadele şeklini aldı.

Ecnebi nüfuzuna karşı milli hislerin kavgası ismi verilen bu mücadeleler epiy uzun sürdü. Fakat bütün büyükler, asilzadeler, nüfuz sahipleri ve zenginler hep *asilzade lisanı* taraftarı olduklarından, mücadelenin neticesi *Halk lisanı* muvaffak olamadı. Böylece yavaş yavaş Latin edebiyatı doğmağa başladı.

Yalınız bu doğuş ve teşekkül devri, Yunan edebiyatının ilk anlarında oldugu gibi muntazam bir seyir takip etmez.

Gelişi güzel bir tarzda ve herkes aklına geleni taklit etmekle başlar.

Romalılar, taklit ettikleri Yunan edebiyatının evela tiyatrosunu beğendiler. Yeni yetişen bir çok şairler mevzu ve ilhamlarını Yunan facia ve komedilerinden aldılar.

(bitmedi)

Sipahi Ahmet

Sipahi Ahmet

Tarihî Roman — KEMALETTİN ŞÜKRÜ

II

Fransa elçisi, ikinci Süleymanın yanında ve Arz odasında iki saatten fazla kaldı.

Her hangi bir elçinin Padişah huzurunda uzun müddet mülakatı o devirde sık sık görülen hadiselerden idi. Fakat, Fransa elçisinin ziyaretleri... böyle mühim ve gizli mülakatları diğerlerine hiç benzemezdi.

İsmail ağa, Sarayın çok eski bir mensubu olduğundan pek güzel hatırlayordu: Böyle, bu günkü gibi iki defa daha Fransa elçisi Padişahla gizli konuşmuştu ve her defasında da yeni bir harp seferi emri verilmişti.

Fransada Kıral olan birinci Fransuva ile ikinci Süleyman arasında sıkı bir dostluk bulunduğunu bütün memleket biliyordu. Hattâ Fransızlar ile Alamanlar arasında olan son harpte Fransa kıralının Alaman imparatoru *Şarlken* in eline esir düşmesi ikinci Süleymanı çok üzmüştü.

Bunun neticesi olarak dır ki dostu birinci Fransuvayı kurtarmak için biri *Macarlar* diğeri de *Alamanlar* üzerine iki defa ordu harekete getirilmişti. Yine bu maksatla, birinci Fransuvayı İspanyada, Madrit Sarayında mevkuf tutan *Şarlken* den kurtarmak maksadiyle, ikinci Süleyman, Barbaros Hayrettine denize açılmasını, İspanya ve İtalya sahillerini dövmesini emretmişti.

Hep bunlar... bu sefer hareketleri... bu harp emirleri, Fransa elçisinin yine bugünkü gibi Padişahı ziyaretlerini müteakip olmuştu.

Birinci Fransuva, halâ Madritte, *Şarlken* in elinde esirdi. Ve bu vaziyette Fransa elçisinin tekrar Padişahı ziyareti kim bilir yine nasıl ve hangi yeni bir seferin açılacağına delildi!..

Alamanyada *Şarlken*, Macaristanda *Şarlken* in kardeşi Macar Kıralı Ferdinand, Türk ordu-

larının savleti karşısında mağlup olmuşlar, denizde İtalya sahilleri, İspanya şehirleri, Türk donanmasının topları ile dövülmüş, fakat... bütün bunlar, Madritte, Saray zindanında inleyen esir Fransa Kıralını kurtaramamıştı.

İspanya... İstanbula çok uzaktı. Türk askerleri bütün Avropayı geçip Pirene dağlarında harbedemezlerdi.

O halde ne olacaktı?...

Fransa Kıralını kurtarmak isteyen ikinci Süleyman ne kabilse yapmış... fakat muvaffak olamamıştı. Şimdi elçinin ziyareti hiç şüphesiz yine bu mesele ile alâkadardı. Kıralın annesi *Luiz* mütemadiyen oğlu için istimdat ediyordu. Bütün Fransa, ümitlerini hep Türk dostluğuna, Türk ordusuna bağlamışlardı.

Tulon, Fransızların *Tulon* şehri bir Türk şehri manzarası arzediyordu. Fransa sokaklarında, *Tulon* caddelerinde dolaşan her Türke Fransızlar, Kıralllarını ve memleketlerini kurtarmıya gelmiş bir halaskâr gözü ile, hürmetle bakıyorlardı.

Böyle olduğu halde günler geçiyor, aylar geçiyor... birinci Fransuva Madrit zindanından bir türlü kurtarılamıyordu...

***

Acaba Fransa elçisi ikinci Süleymana neler söyliyordu? Yine hangi istikamete sefer hazırlığı başlayacaktı?...

Hünkâr... dostu ve müttefikini kurtarmak için ne çareye baş vuracaktı?...

***

Fransa elçisi huzurda çok kalmadı. Türk hükümdarına *Fransuva* nın annesi *Luiz* in son istimdadını, oğlunu kurtarması için yazdığı son yalvarış mektubunu taktim etmiş ve çıkıp gitmişti.

İkinci Süleyman yalnız kaldı. Arz odasının köşesinde, işlemeli sedirinin üstünde bağdaş kurmuş, başını göğsü üstüne eğmiş düşünüyordu. Ne yapmalı idi? Nasıl haraket etmeli idi ki Fransa kıralını kurtarsın?...

Şimdiye kadar yaptığı seferlerin, kıralı kurtarmak için giriştiği teşebbüslerin, teferruatı gözü önünde resmi geçit yaptı.

Bunların hiç biri matlup olan semereyi vermemiş..., Şarlkenin, Ferdinandın ordularını mağlup ettiği, Viyana kapılarına kadar dayandığı, Macaristana istediği, dilediği gibi bir Kıral tâyin ettiği halde Madritteki zindanında inleyen taçlı esiri kurtaramamıştı.

Hünkâr, aynı zamanda bunu bir izzeti nefis meselesi de yapmıştı.

Oturduğu yerde kendi kendine söylendi:

— Karada ordularımın, denizde gemilerimin yapamadığı bu işi... kurtaramadığı Fransa kıralını, bana, himaye ve kuvetime iltica eden bir Frenk hükümdarını kim kurtaracak?

Arz odasının ihtişamlı sükûtu içinde bir ses, vakur, heybetli, fakat hürmet etmeği bilen bir ses aksetti:

— *Ben!...*

İkinci Süleyman oturduğu yerden sıçradı.

Karşısında, odanın ortasında dim dik duran bir adam görmüştü.

Evela hayal gördüğünü sandı. Evet... bu olsa olsa bir hayal... bir rüy'a olabilirdi.

Hiç kimsenin, hatta o kadar çok sevdiği sadrâzamının bile kendi iradesi, fermanı olmadan giremiyeceği bir odaya başka kim, hangi fanî girmeğe cür'et edebilirdi?

Fakat hayır... gördüğü hayal değil hakîkattı.

Hiç kimsenin giremiyeceği, girmemesi için irade ettiği odaya birisi girmiş ve bu birisi de işte karşısında dim dik dikilmişti.

Bir Sipahi!...

Değil yanına kadar, hatta gölgesinin saray gölgesinden bile geçmesine tahammül edemiyeceği bir Sipahi...

Bu... Sipahi Ahmetti. Arz odasının pencerelerini süsliyen kalın işlemeli perdelerden birinin arkasında gizlenmiş ve istemiye istemiye Fransa elçisinin sözlerine, ve elçi gittikten sonra da Hünkârın düşünce ve üzüntüsüne şahit olmuştur.

İlk önce ürkmüş olan ikinci Süleyman kendini çabuk topladı. Hemen kaşlarını çattı.

Hiddetten gerilmiş parmakları, belindeki elmas kabzalı hançere şarıldı.

— Sen kimsin?... Burada ne arıyorsun.

Bu asabi, titrek ve heyecanlı suale, metin, pürüzsüz ve tok bir ses cevap verdi:

— Korkma Padişahım!... Türk ülkesinin hükûmdarı, üzerinde hüküm sürdüğü toprağın öz evlatlarından korkmaz!... Vatanı için serhatlerde hayatını feda eden Türk evladı, Hükümdarına sarayında el kaldırmayacak kadar asil ruhludur.

Padişahın hiddetten gerilmiş parmakları belindeki elmas kabzalı hançere sarıldı.

İkinci Süleymana dikkatli baktı.

— Kimsin? Buraya nasıl girdin? Benden ne istiyorsun? İrademe karşı gelmekten korkmadın mı?

— Ben... Sipahi Ahmedim! Buraya kendi isteğimle gelmedim. Sırf tesadüfün eseri olarak dır ki huzurunuzda bulunuyorum. Ve yine istemediğim halde Fransa elçisinin sözlerini duydum...

Bir müddet sükût oldu. Padişah o kadar şaşırmıştı ki ağzını açıp söyleyecek bir söz bulamıyordu.

Bu endişeli sükûtu yine Sipahi Ahmet ihlal etti:

— Çekinmeyin! Şimdi derhal irade edebilir, celladı çağırıp boynumu vurdurabilirsiniz. Fakat ben kellemi Sarayınızın kalın halıları üzerinde değil, harp meydanlarında bırakmağı daha çok severim. Maksadım fenalık değil, iyiliktir. Size arzı hizmet ediyorum.

İkinci Süleyman, muhatabının kahramanlık fışkıran, korku bilmeyen gözlerine baktı. O gözlerde kendisi için hiç bir tehlike görmedi. Müsterih olarak sordu:

— Bana ne gibi hizmette bulunabilirsin...

— İçinde bulunduğunuz üzüntüden sizi kurtaracağım.

— Yâni?...

— Fransa Kıralını zindandan çıkaracağım!

Hünkâr gayri ihtiyari gözlerini açtı:

— Sen deli mi oldun? diye bağırdı. İki defa sevkettiğim muntazam ordularımın, Barbarosun bütün Akdenizi Türk topları sesi ile sarsan donanmasının yapamadığını sen, tek başına nasıl yapabilirsin?

— Padişahım! Kuvet... Yalnız topla, tüfekle, ordu, donanma ile olmaz... Eğer Fransa Kıralı Macaristanda, Alamanyada mevkuf olsa idi onu silah kuveti çoktan kurtarırdı. Fakat Madrit... İspanya.. silah kuvetinin yetişemiyeceği kadar uzaktadır. Böyle vaziyetlerde toptan, ordudan, donanmadan daha emin bir kuvet varsa o da *Para* ve *Hiyle* dir. İşte ben, tek başıma, bu iki kuvetle İspanyaya kadar gidip Madrit Sarayında ve *Şarlken* in elinde esir olan Fransa hükümdarını kurtarmağı teklif ediyorum.

(bitmedi)

İş hayatına atılmış Kadınlardan

Reisliği ünvanda kalmayan hakiki bir reis!... "Teksas" vilayetindeki "Corpus Christi = Korpus Kristi" şehrini ziyaret eden bir yabancının en evel nazarı dikkatini celpeden ve takdirini kazanan şey: şehrin bütün sokaklarını, caddelerini iki sıralı donatan, muhteşem hurma ağaçlarıdır... Şehirlilerden her hangi biriyle konuşulduğu zaman ilk işideceği havadis de: beynelmilel meşhur heykeltraş "Gutzon Borglum"un, Corpus Christi körfezini, Amerikanın en güzel sahillerinden biri yapmak azmiyle planlar hazırladığıdır...

Fakat, eğer bu ziyaretçi merak eder de şehrin ımarı, ıslahı, temizlenip güzelleştirilmesiyle kimin meşğul olduğunu soracak olursa, hiç ümit etmediği bir cevapla karşılaşır; çünki burasını gayet güzel, gayet işlek bir liman halıne getirmeği tahayyül eden... sonra bu hayalini hakikat yapmak için bütün gayretiyle çalışan Corpus Christi ticaret odasının reisidir...

Bu reis de bir kadındır.

Şimdiye kadar kaydedilenlere nazaran Misis Larıne Jones Spoonts, böyle şerefli ve mes'uliyetli bir mevki ihrâz eden yegâne kadındır. Bu müstesna şahsiyet Cenubî Teksasa ilk hicret edip yerleşen, ve hakiki müstâmir olan arâzi, hayvan sahibi bir zatın kızıdır...

Bir kadın vatandaşa verilebilecek en büyük ictimai şeref... yapılabilecek en yüksek ihtiram ve kadirşinaslık olmak üzere "Corpus Christi" erkekleri "Misis Spoonts"ı ticaret odası reisi intihap ettikleri zaman, zeki, muktedir genç kadın ilk iş olmak üzere bu limanın güzelleştirilmesini, işlek, muntazam bir hâle getirilmesini temin için uğraşmağa başladı... Gutzan Borglum, hilâl şeklindeki limanın şehri ne güzel, ne zarif bir hale getireceçini, ne kadar servet, refah temin edeceğini, ilk defa, bu müteşebbiis reisin israriyle, iyzahatiyle düşünmiye başlayarak, bu gün tatbiki için bir milyon dolardan fazla para tahsis edilen planı yapmağı der'uhte etmişti...

Şimdi "Misis Spoonts"un ikinci intihap devresinde, evelki siyaseti esnasındaki tasavvurları birer birer müşahhas hakikatlere inkilap ediyor... Eskiden deniz olan 300 kadem genişliğindeki sâha doldurulmuş... mükemmel bir rıhtım yapılmak üzere... Bu rıhtıma 200 tane elektrik feneri konularak geceliyin gelen vaporlara yol gösterilecek... Ticaret odası reisinin faaliyeti, nüfuzu, iktidari şehrin hemen her sâhasında hissedilmektedir...

"Bir milyon hurma ağacı diken hanım" unvanı pek az zaman sonra Misis Spootsun kazanacağı çok şerefli bir unvan olacak... Çünki tabiatın nehayetsiz ve emsalsiz güzelliklerine meftun olan bu muktedir reisin hurma ağaçları diktirme ameliyesi günden güne fazlalaşarak devam ediyor...

"Teksas" hükûmetinin en zengin âilelerinden birinin kızı olan... istediği gibi sarfedeceği göz kamaştırıcı muazzam servetin sahibi bulunan Misis Spoots, ictimaî hayata her hangi bir mecburiyetle girmemiştir. Fakat içinde yaşadığı cemiyete borçlu olduğu hizmetleri yapabilmek, bir vatandaş sıfatiyle vazifesini iyfâ edebilmek maksadiyle ticaret odası reisliğini kabul etmiştir...

Bundan Misis Spoontsun erkekleşmiş, kaba bir kadın olduğu, nisviyete hâs ince, zarif işlerden hoşlanmadığı, yahut böyle nazik işleri beceremediği zannedilmesin... Bil'akis emsalsiz iş ve idâre kabiliyetine mâlik olan bu muazzez şahsiyet... bütün nisvî zerâfetlere, meziyetlere de mâlik, kadınlığın bütün mânasiyle bir kadındır... Corpus Christi şehrinin her hangi bir teşkilatındaki erkeklerin imtiyazlarını gaspetmiye hiç bir zaman teşebbüs etmemiştir... Bil'akis, bâzi işlerin ancak erkekler tarafından lâyıkıyle yapılabileceğini, bu hakikati kadınların teslim etmeleri lâzım geldiğini tekrar tekrar söyliyerek, bu vazifeleri erkeklerin uhtesine tevdi' etmekte zerre kadar tereddüt etmiyor. Yalnız işlerin hakkıyle başarılmasında son derece israr ediyor...

Amerikada Korpus Kristi şehri ticaret odası reisi *MİS SPOONTS*

RAMBRANT: Büyük san'atkârın kendi tarafından yapılmış resmi — 54 yaşında ve sefalet, felâket içinde iken.

Geçen nushamızda Fransanın, sadece Fransanın değil, bütün dünyanın en mühim güzel san'at müzelerinden biri olan *Luvr* müzesinin tarihçesini yapmış ve burada teşhir edilen güzel san'at eserleri hakkında ayrı ayrı izahat vereceğimizi vâdederek İtalyan ressamlarının eserlerini anlatmıştık. Bu sayımızda da Resim san'atında ihmal edilmez bir mazi ve tarihe malik olan Felemenk ve Hollanda ressamlarını yazacağız. Hülasamız, *Luvr* müzesinin bu milletin eserlerine tahsis edilen bir köşesini alâkadar ettiği kadar *Flaman* resim tarihi ve *Flaman* ressamları hakkında da mücmel mâlumatı muhtevidir.

Avropanın Şimal memleketleri arasında zikredilen *Hollanda* ve *Felemenk* de resim san'atı *minyatür* den doğmuştur. Bidayette pek sönük ve ihmal edilmiş bir vaziyette bulunan bu güzel san'at şubesi, ancak onbeşinci asır başlangıçlarında bir ehemiyet almağa başlamış ve yine bu asırda dır ki yağlı boya üzerinde ilk inkişaf adımlarını atmıştır.

Bu asır üç büyük resmi istiydadını meydana koydu: *Hubert* biraderlerler ve *Jean Van Eyek.* Bunlar vakıa büyük bir meharetle diğer milletlerin san'at eserlerini taklitten işe başladılar, fakat az bir zaman içinde inkâr edilmez bir teknik kuveti ile *Flaman* resim mektebinin esasını kurdular. Bilhassa gerek süjelerine ve gerekse fırçalarına verdikleri ifade kuvvetiyle kıymetlerini uzun müddet ve müteakıp asırlarda muhafaza etmişlerdir.

Her memlekette ve resim san'atının başlangıcında olduğu gibi bu Şimal memleketlerinde

FRANS HALS: Meşhur portretistin güzel bir eseri: ÇİNGENE KIZI

de ressamlar ilk defa ve ilk adımı dinî mevzular üzerinde attılar.

Yukarıda isimlerini zikrettiğimiz üç şöhretten sonra *Van der Weyden, Memling Thierry Bouts, Hugo Van der Goes, Juste de Grand, Gerard David* gibi fırçalarına hâkim, hakîkatten alınmış dinî sahneleri tersim eden san'atkârlar yetişti.

On beşinci asır nihayetlerine doğru ise İtalyan resim tarzı ve usulü tesirini Flaman ressamları üzerinde gösterdi.

On altıncı asır iptidaları artık tekemmül etmiş bir san'ata kapılarını açmıştı. Yeni mektebe, san'at mektebine Anvers merkez olmuştu.

VAN DYCK: "Rubens„ın talebesi olan bu san'atkârın İngilterede yazdığı güzel eserlerden: DUC de RİCHMOND un resmi.

VERMEER de DELFT: Hollanda hayatının samîmi köşelerinden: DANTELE ÖREN KIZ,

Mamafi tam kemal devresini tespit edecek olan meşhur *Rubens* in gelmesine, yetişmesine daha bir asır vardı, daha yüz sene beklemek lâzımdı.

Rubens, bütün on yedinci asrı, etrafına topladığı güzide talebeleri ile beraber parlatmış, *Flaman* resim san'atının tarihe mal edici temelini atmıştır.

Van Dyck onun en iyi talebesi idi. *Fyt, Jordaens, Teniers* her ne kadar *Rubens* in atelyesine devam etmemişlerse de, yine onun rehberlik ve irşadının nurları altında yürüyerektir ki namlarındaki parlaklığı têmin etmişlertir. *Müttehit Vilayetleri* Felemenkten ayıran ihtilal, *Hollanda* resim san'atını doğurdu. Kalvinist olan bu memlekette, ressamlar ne kilise tezyinatına ne de İtalya seyahatlerine ehemiyet vermediler. Tabiat tetkîki onlar için daka çazip geldi.

RUBENS: Bu yüksek resim dehasına şöhret veren resim: ANNE d'AUTRİCHE in portresi.

Kitabı mukaddesin sahifelerinden ziyade muhitleri onları alâkadar etti.

Van Goyen, Ruysdaël, Hobbema, gibi peyizajistler, yâni manzara resimleri üzerinde çalışanlar, *Mierevelt*, Van *Ostade*, *Jean Steen*, *Van der Meer*, *de Deft*, *Metsu*, *Terbury* gibi portretistler, yâni insan resmi yapanlar yetiştiler. Bunlar *Hollanda* nın bütün milli ve samîmi hususiyetlerini kudretli ellerinde can bulan fırçalarıyla resim bezinin üstüne nakşettiler. *Rambrand* ise bu ince ve güzel san'atın, denebilir ki ruhunu şaheserlerinde sade kâinata değil, hatta hayalin en irişilmez yükseklıklerine kadar çıkarmıya muvaffak oldu.

Meşhur *Van Dyck* daha çok genç yaşta iken hocası *Rubens* den ayrıldı, İngiltereye gidip yerleşti ve burada portre yapmağa başladı. Bu itibarladır ki eserleri hemen tamâmen İngiliz aristokrat şahşiyetlerinin resimlerini teşkil eder.

Frans Hals, portretistler içinde, bilhassa kadın siymasına büyük bir ifade kuveti vermekle mâruftur.

Rambrand ın hayatının ilk zamanları saadet, son devreleri de felâket ve sefalet içinde geçmiştir. Eserlerinde bu son devrenin elemli izleri ekseriya yaşar; yapmış olduğu kendi kendinin resmi ise bize 54 yaşında elemli bir san'atkâr gösteriyor.

Luvr müzesinde, işte Fransaya komşu bu Şimal memleketleri resim san'atının her şube ve her devresine ait yüksek nümuneler teşhir eden bir kısım ayrılmıştır. Yukarıda yazdığımız kısa mâlumata vakıf herkes burada, tablolar önünden geçerken bu memleket resim san'atı tarihine gözü önünde resmi geçit yaptırıyormuş gibi tatlı ve bedîî bir san'at zevki hisseder.

TERBURG: Hollanda hayatından MUSİKİ DERSİ.

SESLİ ve SÖZLÜ SİNEMA

Sinemacılık iflas ediyordu. Bir Varner kardeşler çıktı ölüye can verdi

Sesli film nasıl doğdu? Nasıl yapılır? Nasıl gösterilir?

İstanbulda ilk defa sesli filmi tatbik eden Büyük Opera Sinemasının Salonu

6 Ağustos 1926

Bu tarih cihan sinema tarihinde çok mühim ve şerefli bir dönüm noktasına işarettir.

İlk önce lantern majik şeklinde başlayıp kısa bir zaman içinde dev hamleleri ile terakki eden sinema, hayatın her safhasını şerit üzerinden beyaz perdeye aksettirmeğe muvaffak oldu. Bu muvaffakiyet o kadar büyüktü ki halkın arzu ve ihtiyacını temin için dünyanın her tarafında her gün binlerce yeni filmler yapılmak lâzım geldi. Tabiî her film bir senaryoya, bir mevzua mühtaçtır. Yapılan filmler o kadar çoktu ki artık senaryo ve mevzu yetiştirmekte senaristler, romancılar, hikâyeciler âciz kaldılar. En meşhur muharrirlerden en sönük kalem sahiplerine kadar her kesin romanı, hikâyesi beyaz perdeye adapte edildi.

Bunlarda kâfi gelmedi, Amerikadan Avropaya, Asyaya, sanki istimdat eder gibi telgraflar, haberler yağdı:

— Aman senaryo!...

Fakat artık halk yavaş yavaş beyaz perde üzerinde hareket eden sessiz gölgelerden usanmıştı. Sinemacılar bu alâkasızlığı senaryosuzluktan zannederek harıl harıl yeni ve canlı mevzular peşinden koşarlarken halkın rağbetsizliği de günden güne artıyordu.

Bunun neticesi olarak bir çok büyük filim müesseseleri top atmak tehlikesi karşısında sermayelerini birleştirdiler. Birleşemeyip yalnız kalanlar ise birer ikişer kapılarını kapatmıya başladılar. *Vitagraf* firması ise işte bu yalnız kalanlardandı ve artistlerine yol verip iflas bayrağını çekiyordu.

İşte bu sıralarda iki kardeş ortaya atıldılar:

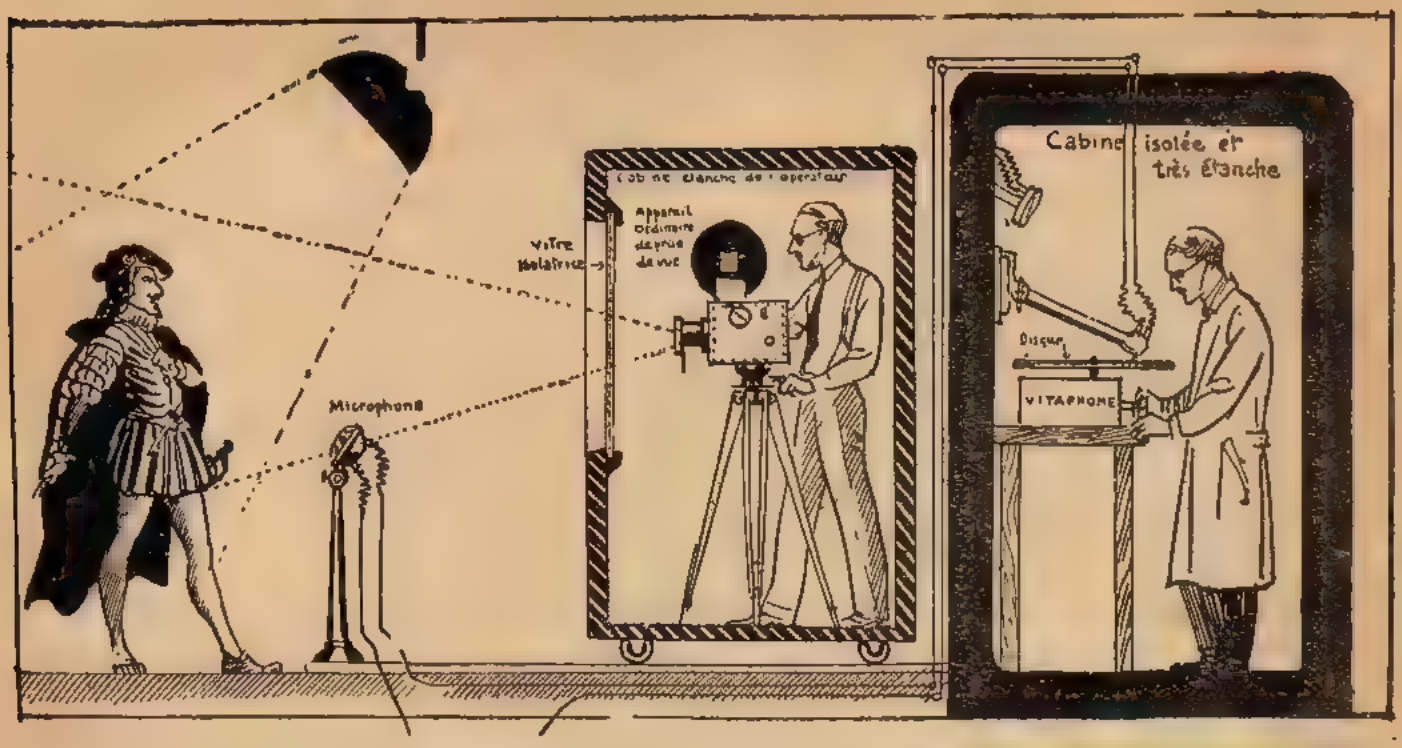

Sesli Filmin Resim ve Seslerini alan Makineler ve Tesisatı

Varner biraderler firması altında *Vitagraf*ı satın aldılar.

Bu teşebbüş, sinemacılıkta baş gösteren tehdit edici bohrana karşı çok büyük bir cesaretti.

Her kes Varner biraderleri çılğın bir teşebbüse atılmakla teçhil ettiler. Fakat bu iki kardeşin kendilerine göre bir düşünceleri vardı. Onlar, ya bütün sermayelerini batıracaklar ve yahut da sinemacılık âleminin ön safına geçeceklerdi.

Varner kardeşlerin düşündükleri şu idi:

—Halk, mademki sinemadan artık bıktı, elimizdeki sermaye ve tesisatı sokağa atmaktan ise sinemaya başka bir şekil verelim.

Verilecek şekil bulunmuştu. Filimleri sesli yapmak.

Varner kardeşler bunu söyledikleri zaman her kes onlarla alay etti.

Filme ses vermek!...

Bu olsa olsa senelerce evel gramofon plakları üzerinde yapılmış bir tecrübeyi tekrar etmek olabilirdi.

Halbuki bu tecrübe ilk defa yapıldığı zaman hiç alâka celbetmemişti. Şimdi de etmezdi. Bu mütalaada bulunanların sözlerini Varner kardeşler dinlemediler bile.

Onlar kafalarına koymuşlardı.

Filme ses verecekler ve bunun için de gramofon plakı kullanacaklardı.

Elektrik, telsiz telefon ve gramofonculuğun son tekemmülü onlara cesaret veriyordu.

Büyük gramofon plaklarına sahne müzikası ile sahnede söylenen söz ve şarkıları kaydettiler. Sonra sesi hoparlörler vasıtası ile büyülttüler ve bunu sinema şeridine tatbik ettiler. İşte ilk sesli filim budur ve ilk gösterilmesi New-York ta 6 Ağustos 1926 da dır.

Yapılan kuvetli ve cazip reklamlar o gün bütün halkı *Vitagraf*ın salonlarına doldurdu.

Sessiz filimlerin yeknesaklığından bıkan, usanan halk Varner kardeşlerin bu teşebbüslerine derhal alâka gösterdiler.

İlk muyaffakiyet, başlanan teşebbüsün tek-

İlk muvaffakiyet, başlanan teşebbüsün teknik noksanlarını ikmal ve tekemmül ettirmek cesaretini verdi. Artık her kes başka salonlardan ziyade Varner kardeşlerin sinema salonlarını dolduruyordu.

Artür Fox, halkın bu yeni iptizası karşısında kendi stüdyosunu da sesli filim yapacak hale koydu ve ilk defa olarak sözlü aktüaliteler yaptı.

Artık sinemacılığın yeni hedefi doğmuştu. Elektrik mütehassısları, mühendisleri paçaları sıvadılar, yeni yeni keşifler, iycatlar yaptılar. Sesi plaktan şeride almak usulünü de buldular.

İki büyük elektrik kumpanyası, *Western-Electric* ve *Radyo Corporation of America* kumpanyaları açık gözlülük ederek sesli sinemaya lâzım ve tatbik edilecek bütün elektrik alet ve vasıtalarının monopolunu aldılar.

Western-Electric kumpanyasının inhisarı altında hem plak üzerinde ses çıkaran film makinesi imtiyazı hem de sesli şeritlerin imtiyazı var.

Plak üzerindekilere *Vitafon*, şerit üzerindekilere *Movyeton* sistemi ismini vermiştir. *Radyo Corporation* kumpanyasının makineleri de *Fotofon* ismini almıştır. Bunlar aynen *Movyeton*sistemindedir.

Halk bugün plaka iştirak ettirilen sesli filimlere rağbet gösteriyor ve sedalı sinema ancak bu yolda yürümek sureti ile terakki edecektir.

Sesi şeride resim gibi almak ve tıpkı resim projeksiyonu gibi sedayı da ziyaya tahvil etmek sistemini bulmak şerefi *Lee de Forest* isminde bir Amerikalı aliminidir.

Bu sistemin tatbikinde çok mühim bir mahzur vardı. Ses, resimlerin bulunduğu *pelikül* üzerinde ve bir az küçültülmüş olan resimlerin yanında ihtizaz şeklinde kaydedilmişti.

Doğrudan doğruya filme tesir eden elektrik ziyası resmi beyaz perdeye aksettirirken yanındaki ses ihtizazlarına da seda veriyordu. Fakat sedanın, saniyede 30 metre süratı vardı, ziyanın ise 300.000 metre. Bunun neticesi olarak mesela beyaz perde üzerinde şarkı söyleyen biri ağzını açıp hattâ kapadıktan ne kadar sonra sesi işidiliyordu. Bu çok mühim bir mahzurdu. Buna da çare buldular. Şerit üzerindeki ses ihtizazlarını, alâkadar olduğu resimden yirmi resim eveline kaydettiler ve sese ayrı, resime ayrı olarak iki türlü elektrik ziya tertibatı yaptılar.

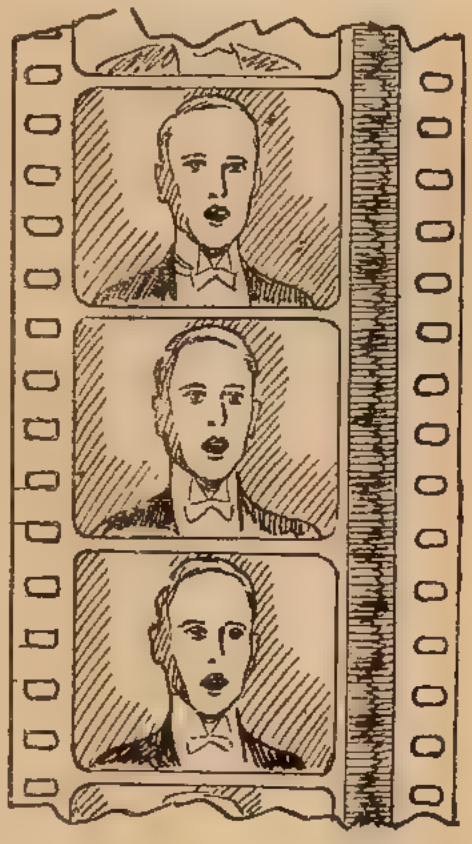

Hem Resim, hem de Ses Tertibatını havi bir Film.

Bu gün her tarafta tatbik edilen sesli ve sözlü filmler işte bu esas üzerine dir. Mesele basit görünüyor değil mi? Fakat asıl müşkil olan şey söz ve seslerin alıcı makineye beraber alınması keyfiyeti dir. Alıcı makineler madem ki kaydediyor, ses ile beraber en ufak bir hışırtıyı, hava fısıltısını bile kaydeder.

Buna mani' olmak için alıcı makineleri her tarafı sım sıkı kapalı ve yalnız ön kısımları kalın camla örtülü küçük odalara koymakta ve buradan sinema çekmektedirler. Ayni tesisat, sesi büyük plaklar üzerine kaydeden kamaralarda da vardır.

***

Görülüyor ki bir Varner kardeşlerin teşebbüsü sinema âleminde beklenmedik bir inkılap yaptı. Bütün Amerika sinema salonları her gün tesisatlarını sesli sinemaya çevirmektedirler.

Şunu söyliyelim ki memleketimiz, sinema yapmak hususunda hattâ Bulgarlarla bile mukayese edilemiyecek kadar geri ise de başka memleketlerde çıkan sinema yeniliklerini, değil komşularından, hattâ bir çok büyük memleketlerden, şehirlerden evel tatbik hususunda ileride dir.

Netekim sesli film dünyada dördüncü olarak bizde tatbik edilmiştir...

Birincilik tabii Amerikada dır. İkinci Londra, üçüncü Paris, dördüncü de İstanbuldur.

Alamanya ve Avusturyada bile henüz tereddüt anları varken bizim *Opera* sineması *Fotofon* sisteminde sesli tesisatını yapmıştır. Bütün mevsimi sesli ve sözlü filimlerle geçirmeğe karar veren Opera sineması bu husus için 18 sesli ve sözlü filim, 34 sözlü aktüalite getirmiştir.

İkinci sesli film tesisatını da *(Elhamra)* yapmıştır.

Şimdiki halde fazla masrafları icap ettiren bu tesisat pek yakın bir âtide, tıpkı Radyo gibi, her sinemaya kabili tatbik bir dereceye geleceğine şüphe yoktur.

ANNELER... ve KIZLAR

Bir Anne, çocuğunu dünyaya getirmekle, onun hayatına istediği gibi karışmak hakkını haizmidir ?

BİR İNGİLİZ MUHARRİRİ

HAYIR

diyor

İngilizceden

Nakil: M. KEMAL

İngilterede içtimaiyat sahasındaki faaliyetiyle mâruf Mrs. Cecil Chesterton son zamanda annelerle kızlar arasındaki münasebata ve kızların da, erkek kardeşleri gibi, kendi hayatlarını kazanmağa başladıklarından beri bu münasebatta vukua gelmesi zaruri olan inkılaba dair dikkate şayan makaleler neşretmiştir. Bilhassa karielerimizi alâkadar edecek olan bu yazıların kısa bir hulâsasını nakliediyoruz:

Muharrire diyorki:

"Çok eski zamanlardan beri, annelerle kızlar, ahlak muşabehetine ve mütekabil muhabbete en güzel nümune olarak gösterilmiş, hattâ ressamlar da bunu tablolarında tasvir etmişlerdir. Hâlbuki bu telakki doğru değildir. Eğer anneler kızlarına karşı olan hislerini bitarafane tahlil edebilseler göreceklerdir ki kendilerinin annelik rolü kızlarını ekseriya hodgâm bir tahakküm çenberi içinde yaşatmak neticesine varıyor.

İyi düşünen bir anne çocuklarının başka bir nesle ait olduğunu, binaenaleyh his ve emelleri de başka olacağını takdir ederek kendi fikirlerine uymasa bile onların arzularının husulüne yardım eder. Fakat böyle anneler ne kadar nadirdir! Bu günkü hayatın iktisadî mecburiyetleri neticesi olarak kızlar da hayatlarını kendileri kazandıkları halde yine bu esaret zincirinden kurtulamıyorlar. Bu hususta bir itiraz serdine kalkışacak olsalar anneler derhal ellerinde en müthiş bir silah olan şu cümleyi kullanmak iytiyadındadırlar:

— Kızım, benimle münakaşa olmaz. Ben senin annenim!

Erkek ve kız çocuklarının ikisi de hariçte çalışan bir ailede erkek iş saatlerinin haricinde tamâmiyle serbest ve istiklâline sahip olabildiği halde kız için böyle düşünülmez ve yorgun argın işinden döndüğü zaman ev

işlerine de yardım etmesi beklenir. Vakıa ekseri genç kızlar annelerine seve seve yardım ederlerse de anneler buna onların pek tabiî bir vazifesi nazariyle bakarak kıymetini bilmezler. Halbuki kızı da erkek kardeşi gibi akşama kadar bürosunda çalışmıştır ve onun da öteki gibi biraz istirahat ve eğlenceye ihtiyacı olabilir.

Şüphesiz, bir annenin nesli ile kızının nesli arasında fikir ve telakki farkları olması zaruridir; ancak bu fark hiç bir zaman annenin tegallübüne sebep teşkil edemez. Eğer anneler bazı kere kendilerinin anne olduklarını unutup kızlarını alelâde insanî haklarına mâlik bir fert gibi görebilseler, hiç şüphe yok, vaziyeti daha doğru muhakeme ederler.

Bir çok genç kızların annelerine karşı bir fikir dermeyanına cesaretleri yoktur; çünkü annelerinin düşüncesine muvafık gelmiyen her hangi bir mutalaanın derhal reddedileceğini bittecrübe öğrenmişlerdir.

Bir genç kız bana vaktiyle şöyle demişti:

"O benim annem olmakla benim ona düşündüğümü söylemek hakkım neden zail olsun? En küçük bir münakaşaya tahammül edemiyor ve ne zaman onun hoşuna gitmiyen bir fikrimi müdafaa etmek istesem hemen:

"Yanlış düşünüyorsun, kızım, işte bu kadar!" diyip kesiyor."

Anneler hâla zannediyorlar ki çocuklarını dünyaya getirmekle onların hayatlarına istedikleri gibi tasarruf hakkını kazanmış olurlar!

Düşünmiyorlar ki o çocuklar kendilerinden büsbütün ayrı bir vücuttur ve o vücudun kendine mahsus ayrı hisleri, temayülleri olur.

Yalnız annelik sıfatı bir çocuğa annesine karşı muhabbet, minnet ve hürmet hisleri telkinine kifayet etmez; bunları anneler ancak kendi feragat ve hakkaniyetle haraketleri sayesinde kazanabilirler.

Kızların kendi saiyleriyle hayatlarını kazanmaları nisbeten yakın senelere ait bir inkilaptır ve annelerin bu yeniliği anlamamaları kızlariyle aralarında bir takım imtizaçsızlıklara yol açmaktadır. Asırlardan beri kızların bütün masraflarını ebeveynleri têmin ede gelmiş oldukları için onlar üzerinde tam bir hakimiyetleri vardı.

Bu gün kızlar hayatlarını kendileri kazanmakta olmalarına rağmen yine aynı esareti bittabi kabul edemiyorlar. Bir taraftan anneler de kızlarının bu iktisadî istiklallerinden doğan yeni vaziyeti bir türlü anlamak istemiyorlar ve neticede ekseriya genç kız, annesinden ayrılıp müstakil yaşamağa mecbur oluyor. Eğer bir anne böyle hayatını kendi kazanan kızına karşı, erkek çocuğuna yaptığı gibi muamele etse şüphesiz bir çok müessif geçimsizliklerin önü alınmış olurdu.

İzdivaç bahsine gelince: Bu meselede bir annenin, kızı üzerindeki nüfuzu gayet kuvvetlidir. Anne isterse kızının bir namzet hakkındaki hissiyatında, müsbet veya menfi, çok büyük tesir yapabilir. Anneler orta yaşlara gelmiş oldukları için kızlarına koca intihabındaki ölçüleri kızlarınınkine uymaz; çünki gençliğin his ve heyecanlarını unutmuşlardır. Onlar bilhassa hayatın maddi cihetlerini nazarı itibara alarak âdeta kızlarının kocasını kendileri için intihap ediyorlarmış gibi düşünürler! Bir çok fena izdivaçlar annelerin ısrarı yüzünden vuku' bulmuştur. Şayet bir genç kız, annesinin arzusu hilâfında bir izdivaç yaparsa annesinin nazarında affedilmez bir kabahat işlemiş olur ve onun nihayetsiz hiddet ve husumetlerini celbeder.

Annelerin mânasız müdahaleleriyle nekadar izdivaçların bozulduğunu bilirim. Meselâ, tanıdığım bir genç kız vardır ki nişanlısı olan gençle evlenmesine, annesi müstakbel damadından hoşlanmadığı için, başka hiç bir sebep de olmadığı halde, muhâlefet etmişti. Halbuki bu esnada kızın, sinnirüşt olan yirmi bir yaşını bitirmesine ancak üç ay kalmıştı. Bundan cesaret alan iki genç gizlice evlenmeğe teşebbüs ederler; fakat nasılsa işi haber alan anne hemen kanunen itiraz hakkını istimal ederek izdivaca mani' olur. Müteakiben, genç Hindistana memur edilmiş ve bu suretle araya giren uzun mesafe ve zaman, bahusus annenin yaptığı haraketin bıraktığı acı hatıra bu izdivacı muahharen de mümkünsüz kılmıştır. Kız halâ bekâr yaşıyor! Bâzı anneler kızları üzerindeki temelluk hislerini okadar ileriye götürürler ki kızlarını katiyen evlendirmek istemezler. Bunlar ekseriya izdivaçta bahtiyar olamamış annelerdir ve erkeklere karşı olan intikam hislerini, kızlarını kocaya vermemek suretiyle, tatmin etmek isterler! Bu nevi' anneler kızlarına izdivacı korkunç bir sergüzeşt ve erkekleri bir takım hodgâm, kâlpsiz canavarlar şeklinde göstermektedirler. Kadınlardan daima işitmişimdir: "Bir annenin, çocukları için çekdiği zahmetlerin ve onlara karşı gösterdiği şefkat ve fedakârlıkların hakkını, çocukları bütün hayatlarında ona esir olsalar yine ödeyemezler!„ derler. Bir çocuğu dünyaya getirmiş olmakla ondan zahmetimizin karşılığını beklemek, kendimizin istiyerek, hattâ seve seve, yaptığımız bir haraketten onu mes'ul tutmaktır ki çok yanlış ve haksız bir iddia olur.

Evlatların annelerine karşı merbutiyet ve muhabbeti ancak kalpden fışkıran tabiî bir hisdir ve onun bir borçun mukabili olması hatıra gelmez.

YÜRÜYEN EVLER

Evet... yanlış okumadınız. Evler yürüyor, daha doğrusu yürütülüyor. Tıpkı bir çocuk arabası çeker gibi koca koca binalara tekerlek takarak, sallar üzerine oturtarak istedikleri yere götürüyorlar. Kimler mi? Amerikalılar... Bu sahifedeki resimler işte böyle insanlar gibi nakli mekân ettirilen binaları gösteriyor.

Bir cadde açmak için yedi katlı bir binayı 30 metre geri çekmek lâzım geliyor ve bu iş binanın bir tek camı bile kırılmadan yapılıyor.

Los Anjelos da yirmi beş metre uzunluğunda her tarafı camlı bir limanluğu, yine bir camı bile kırılmadan ve içindekilere zarar vermeden bir sokaktan başka bir sokağa nakletmişler.

Yine *Los Anjelos* da kos kocaman bir köşk, içindeki insanlarla beraber, altına tekerlek ve kızak konmak sureti ile otomobillerle çekilerek uzak bir yere nakledilmiş.

Bazan yürütülecek binalar pek büyük oluyor. O zaman binayı ikiye bölüyorlar ve içinde oturanlarla beraber hiç bir eşya kımıldamadan, dediğimiz veçhile çocuk arabası çeker gibi yüzlerce metre uzaklara götürüyorlar, hattâ sallara bile koyup nehirlerin bir yakasından öbür yakasına geçiyorlar.

GEL DE ÜZÜLME

Monolok :

Nakili : KÂMRAN ŞERİF

Üzülüyorum... Niçin?.. «Niçin»i yok: Üzülüyorum işte!.. «Kim bilir, başına ne gelmiştir!» dersiniz... Hiç, yahu... Başıma ne gelecek? Zaten benim başıma bir şey geldiği vakî değildir ki...

Herkesin başına bir kaza gelir, dışardan akrabası gelir, yemek vakti misafiri gelir... Ne bileyim... başına iyi kötü bir şey gelir... insanı oyalar! Bana hiç! Hiç mi hiç! Şimdi gel de üzülme... Hep aynı şey... Sabah kalk, akşam yat! gündüzün derseniz, o da hiç... hiç mi hiç! Hattâ bir aralık o kadar üzüldüm ki, bir değişiklik olsun diye, akşamları kalkıp sabahları yatmağa başladım. Gündüzleri sabahtan akşama kadar yatıp geceleri akşamdan sabaha kadar sairfilmenam gibi sokaklarda dolaştım.. Baktım, o da aynı hesaba geliyor! Gündüz üzüleceğime gece sıkılıyorum!

O sırada bir arkadaşım bana nasihat etti: «Bu sevdadan vaz geç de bütün âlem gibi sabah kalk, akşam yat!» dedi... Sözüne uydum: belki de hata ettim... Hem o bana ne diye nasihat etti? Ben kimseden nasihat istemedim ki...

Sahi, bazı kimseler vardır: Önüne gelene nasihat verirler. Zahir başka şey vermek işlerine gelmediği için bolkeseden nasihat veriyorlar. Ama nasihata kim kulak verir, diyeceksiniz.. Olsun... Nasihatı aldıktan sonra, sahiden bir şey almış gibi minnet altında kalıyorsunuz ya... Haydi, gel de üzülme bakayım!

Ben yaşta bir adam... Ha, yaş dedim de aklıma geldi... O da başka dert... Şu yaşım kadar münasebetsiz şey görmedim! Herkese bakıyorum: kimi genç, kimi ihtiyar... Genç gençliğini biliyor, ihtiyar ihtiyarlığını... Ya ben? Bana genç mi denir? Yooo... Peki, ihtiyar mıyım? Ne münasebet! O halde sorarım size: ben neyim? İhtiyarlara sorsam: «Sen mi? Ayol sen daha dünkü çocuksun!» diyorlar... Gençlere sorsam: «Babam yerinde adam!» diyorlar... İhtiyarlara kızıyorum... gençlere tutuluyorum!...

Bana «Evlen!» diyorlar! Evlenmek! Al sana bir... üzüntü daha!.. Ben bir gün-ömrümde ilk ve son defa!- bir ahbaba bir nasihat verdim, «Evlen» dedim. O zavallı da sözümü dinleyecek oldu, evlendi. Üç gün sonra kaynanası ile saç saça, baş başa geldiler. Ana kız bir olup adamcağızı bir temiz dövdükten sonra kapı dışarı attılar. Biçare arkadaşım üç ay hasta yattı... Gel de üzülme...

Hasta dedim de aklıma geldi. Ben de hastayım. Bronşitten, doktordan kurtulamıyorum. Neler çektim, bilseniz? —Doktordan zannetmeyin ha... bronşitten!— Bizim doktor yamandır... Geçen gün gittim.

— Doktor, dedim, göğsüm ağrıyor..,

Mubarek adam güldü:

— Benim de... dedi: İlaç alıyor musunuz?

— Alıyorum.

— Ne ilâç alıyorsunuz?

— Sizin reçetede yazdığınız ilâcı...

— Faydasını gördünüz mü?

— Zararını görmedim...

Bunun üzerine :

—Aman öyle ise ben de bir tecrübe edeyim! demez mi... Üstelik bir de vizite parası diye, üç lira paramı aldı.,. Haydi bakayım, siz olun da üzülmeyin!

Bana « filozof ol » diyorlar... Onu da gördük. Bir arkadaşım vardı. Felsefe okudu. Sonra Belediyede mêmur oldu. Geceleri de sinemada klarnete çalıyordu. Bir gün dalgınlıkla — mâlum a, serde filozofluk var! — Belediyede iken kendini sinemada zannedip klarnete çalmağa başlamış. Derhal kapı dışarı etmişler. Bu rezalet üstüne sinemacı tutar mı ya... O da kovmuş... Bizim koca filozof şimdi sokaklarda mâcun satıyor!

Hem bana niçin «filozof ol!» diyorsunuz? Beni teselli için mi? Peki, beni neden teselli etmek istiyorsunuz? Üzülmiyeyim diye mi? Ben üzüntüden memnunum... Yoksa bana onu da mı çok gördünüz! Haydi, gel de buna üzülme!..

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemez misiniz?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu iksir, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs hastalıklarına karşı koyduğunu bütün **Doktorlar** tastik ederler.

CEVAT RÜŞTÜ BEY

Aile

Bahçelerimizi nasıl tanzim edelim?

Yazan : CEVAT RÜŞTÜ

Bahçivanlık mutlaka para kazanmak için bu sanatı iş edinenler tarafından yapılmaz. Bir aile efradı içinde bunu zevk, sıhat için bir spor gibi de talekkî ederek çalışanlar da vardır; her ne suretle olursa olsun toprak ile uğraşmaktan zevk alanlar için bilerek çalışmanın zevki daha büyük olduğu gibi neticesi de hiç şüphesiz daha faydalıdır; o halde bu san'atın bilğilerine ait amelî olmakla beraber ilmî taraflarını araştirmak lâzımdır. Birde bahçe işlerine bilhassa çiçekciliğe büyük bir heves, ruhî bir zevkle çalışmak isteyen bir kimsenin mutlaka bir bahçe sahibi olması lâzım değildir; hakikî çiçek zevki, ciddî bir surette fidan beslemek merakına malik olan bir adamın bu zevk ve merakını bir oda içinde, yahut bir balkon üzerinde, hatta bir pencere kenarında bile bizzat çalışmak suretiyle amelen tatmin edebileceğine şüphe yoktur; zaten her-

Bahçesi

Çiçeklerimizi nasıl yetiştirelim?

kesin ictimaî yaşama şartları her zaman, her yerde herkesin büyük bir bahçeye malik olmasını müyesser kılmaz. Hem bahçenin, çok geniş, büyük yahut çok dar ve küçük olmasının muvaffakiyet hususunda o kadar ehemmiyeti yoktur. Hatta japonların beş on metre murabbaı genişliğindeki ufacık bahçelerden büyük faydalar têmin ettikleri görülmektedir; demekki mesele, topraktan çalışma tarziyle adam akıllı istifade usulünü bilmektedir.

Bu gün amelî bir surette işe başlamak için bahçemizi, toprağımızı, henüz satın aldık yahut kiraladık farz edelim; ne yapacağız? eğer bu toprak ekseriya vakî olduğu üzere ağaçlarla dikilmiş bir halde ise acele ile ağaçların hepsini birden kesip kaldırmak doğru değildir; eğer mevcut ağaçlar hakîkaten kesif, sık bir halde, yâni ileride yapacağımız işlere, mesela fazla gölgelik yaparak, dikeceğimiz çiçeklerin büyümelerine mâni olacak derecede çok iseler lüzumsuz, biçimsiz olanlarını kesip kaldırmalı, neş-

vünema itibariyle biçimli, güzel, kıymetli olanlarını saklamalı. Gerek nazarî ve gerek amelî hususati iyice öğrenebilmek için toprağımızı büsbütün çıplak farz edelim; şimdi çıplak toprak üzerinde bahçemizi hiç yoktan adeta yaratalım, yâni bahçemizin esası, ana çizgilerini çizip tabiî manzarasiyle digeceğimiz ağaçların imtizacını düşünerek istikametini tâyin edelim.

Şu ciheti eyi bilmelidirki bahçeye eyi bir istikamet ve mevkî bahşedebilmek oldukca güçtür; vaziyet, (Duruş) oturulan evin yerine göre tesbit olunur; küçük bahçeler için muvafık olan budur, eğer evin inşa tarzı bahçe pilanının hep birden yapilmasını iktiza ediyorsa bahçeye ona göre bir mevkî ve istikamet vermek lâzımdır; mâmafi bahçeyi mümkün olduğu kadar Şimal ve Cenup rüzgârlarından masun kılabilecek her şeyi yapmalıdır, çünkü bu rüzgârlar bahçede bulunan nebatları kurutan soğuk ve sıcakları getirirler. Şu halde Şimal cihetine bir divar çekilerek bahçenin cephesi mümkün olduğu kadar Cenuba tevcih edilmeli, hem bu kısma güneş seven, nazik nebatları, Şimal kısmına da serinliğe ve soğuğa dayananları dikmelidir.

Bir evin bahçesi tanzım edilirken ona verilecek şekilde bir üslup vardır... Uslupsız, gelişi güzel, hiç bir esasa istinat etmeden yapılmış bir bahçenin bedîî hiç bir kıymeti yoktur; şu halde bahçenin ihtiva edeceği çizgiler ve şekiller,— gerek ağaç, gerek fidan ve çiçek olsun —dikilecek şeylerin dikilmesinden sonra alacağı görünüşün (Manzara) nın her üsluba göre şekli ve nevi başka başkadır; işte bu başkalık bahçelerde (Üslup) denilen şeyi doğurmuştur.

Bahçecilik tarihi tetkîk edilirse en eski zamanlara ait bahçelerin bile kendilerine mahsus birer üsluba malik oldukları anlaşılır, biz bu sütunlarda bahçe miymarisinin mufassal bir surette üslup bahsini tetkîk edecek değiliz; fakat evinin bahçesini yapdıracak, yahut bizzat yapmağa meraklı olan bir adamın bu zamanda bahçe tanziminde kabul edilen üsluplar, sistemler hakkında bir fikir sahibi olması lâzımdır; az çok her millet bahçe tanziminde hususî bir zevk ve üsluba maliktir. Fakat bu gün meşhur olan, bütün dünyada terakkî etmiş memleketlerde tatbik olunan iki esaslı üslup vardırki bunlar da İngiliz ve Fransız üsluplarıdır. Bu üslupların esasları hakkında her kesin muhtasar bir fikir edinmesi lâzımdır. İngiliz üslubu bahçeler ekseriya geniş, tabiî vaziyeti itibariyle meyilli topraklar üzerinde tatbik olunur. Bu bahçelerin merkezî kısmı meyilli ve geniş çimenzarları havidir, Merkezî çimenlikler üzerinde de müteaddit göbeklerle çiçek süsleri yapılır. Fakat böyle göbek vücuda getirmek hususunda ifrattan sakınmalıdır. Çünkü sık dikilen nebatların az zaman içinde büyüyüp yekdigeriyle birleşerek bahçenin güzelliğini bozacağına şüphe etmemelidir. Bir de göbekler üzerinde bulunan çiçeklerin ilk ve son baharda açan çiçeklerden seçilmesi ve mevsimine göre bunların değişmesi iycap edeceğinden göbek yerlerinin bahçe içinde çalışması az çok kolay olan mahallerde intihap olunması lâzımdır. Merkezî çimenliğin etrafı da dairen madar bir yol ile kuşanmış bulunmalıdır. Planı yaparken bu yolun oldukca geniş tutulması lâzımdır. Çünkü ekseriya bir kaç sene içinde ağaçların büyümesi neticesi olarak darlaşması ihtimali vardır.

Eğer bahçe yapacağımız toprak okadar geniş ve meyilli değilse o vakît bahçeye Fransız üslubu vermek daha doğrudur.

Fransız üslubu bahçeler İngiliz üslubuna nazaran daha ziyade hendesî şekiller üzerine ayrılmış bahçelerdir ki ekseriya bahçenin ortasında hendesî bir şekil ile tarh olunmuş, geniş, bir çimenlik vücuda getirilmek suretile yapılır; bu çimenliklerde meyil yoktur, adeta yere yeşil renkte yayılmış bir halı manzarası verebilecek bir surette yapılmıştır, mesela Istanbulun Sultan Ahmet bahçelerinde olduğu gibi. Bir de (Tabii bahçe—le jardin naturel) denilen bir sistem vardırki bulunan ağaçlara, çiçeklere hususî surette dikilmemiş, gelişi güzel, tabiî bir surette neşvünema bulmuş gibi bir şekil vermek suretiyle yapılır; bünda mazbut kavait ve eşkâl yoktur. Çiçek göbeklerine muntazam şekiller verilmez, çimenliğin bir köşesinde tabiî bir yer ayrılır. (Tabiî bahçe) sistemi bahçecilikte fazla vukuf ve meleke hasıl etmeğe ve büyük bir zevki selime mütevakkıftır. Ayni zamanda gerek çiçekler ve gerek ağaçları dikerken ve dikildikten bir kaç sene sonra alacakları şekillerin tabiî olup olmiyacaklarını keşf ve tahmin edebilecek bir kabiliyet ve istîdat lâzımdır. Biz aile bahçıvanlığının açık havada, ve ev içindeki faydalı işlerini okuyucularımıza arzetmeğe çalışacağız.

Asrî Çocuk
OYUNCAKLARI

Medeniyet ilerledikce büyükler gibi küçüklerin de eğlence vasıtaları tekemmül ediyor. Bu sahifedeki resimler Fransa, Almanya, İngiltere ve Amerikada zenginlerin, çocukları için yaptırdıkları oyuncakları gösteriyor.

Yukardan itibaren birinci resim: Dört yaşında Alfredo Bonigatti isminde bir İtalyan cocuğu Roma sokaklarında bu mini mini motosikletiyle dolaşırken.

İkinci resim: En son sistem çenber çevirmek. Bu bir tekerlekli motosiklet Mario Conterio isminde altı yaşında bir Parisli çocuğundur.

Üçüncü resim: Almanyanın meşhur bir otomobil yarışcısının oğlu üç yaşındaki Werner Kimpel elektrikle işler yarış modelinin sür'atını tecrübe etmek üzere !

Dördüncü resim: Sinema âleminin mâruf suvarisi Tom Mitin kızı Thomasina arkadaşına sahici bir «Cow Boy» eğeri gösterirken. Bu eğer oyuncak ata göre yapılmış.

Beşinci resim: E. E. Hurat İngilterede Boxhilldeki malikânesinde çocuklarına bu her teferrüatı mükemmel eski zaman şatosunu yapabilmek için on iki sene oğraşmış.

ÇOCUK BAKIMI

Evlerimizin Döşemeleri ve Çocuklarımız

Artık sayfiyeler boşaldı; halkın büyük bir ekseriyeti şehre, yâni dar, bahçesiz, apartman veya evlere döndü. Büyüklerin gözüyle bakılırsa şehir hayatının kolaylıkları, iş merkezlerine yakınlığı sayılarak bir çok faideleri görülebilir. Fakat çocuk noktainazarından bakılırsa şehrin serbes oyunlara müsait olmayan dar, bahçesiz evleri mühim bir mahzur olarak göze çarpar.

Orta halli evlere bakın: Ekserisinin tefrişinde çocuklar kat'iyen nazarı itibare alınmamıştır. Evin içinde hiç bir şey, belki bir tek yataklarından mâda, onlara göre yapılmamıştır. Evin içindeki eşyaların hepsi büyüklerin boyuna, büyüklerin rahatına, büyüklerin zevkine göre yapılmıştır. Halbuki çocuk herkesten fazla muhitinin tesiri altında kalmıya mahkûmdur; çünkü büyükler, arzu ederlerse, uzun bir müddet için bile, evlerinden ayrılabilirler, halbuki çocuk, gününün büyük bir kısmını bu dört dıvar arasında geçirmeğe mecburdur. Muhitin en çok tesir icra ettiği bir yaşta olduğu için, bu, çocuğun terbiyesi noktai nazarından gayet mühim bir amil olabilir.

Biz çocukların vaziyetini iyice kavrayabilmek için kendimizi onların yerine koymağa çalışmalıyız. Farzedelim ki devlere mahsus yapılıp tefriş edilmiş bir kışlada barınıyoruz: İskemlelerin oturacak yerleri belimizi geçiyor; merdiven basamakları, yemek masası yüksekliğinde; başımızın hizasına gelen yüksek rafların üstünde yemeğimizi yiyor yazılarımızı yazıyoruz; aynalar başımızdan daha yükseğe asılmış. Bunlara ilâveten, çocugun içindeki oyun hırsı-

Şimdi tam zamanıdır, hayatınızı severseniz

Hasan Balık Yağı İçiniz!

Norveçyanın halis **Morine** balığının baş mahsulü daima taze olarak yalnız **Hasan ecza deposu**nda bulunur. Bir kiloluk şişesi 100 Kuruştur. Büyük şişeleri de vardır. Toptancılara büyük tenzilat yapılır.

nı düşünerek kendi evlerimizdeki eşyanın dayanıklığını onun nazariyle ölçmek için, devlere mahsus bütün bu eşyaları kalın mukavvadan yapılmış farzetmeğe mecbur oluruz! Böyle bir yerde rahat yaşayabilirmiyiz? Bunu gözümüzün önüne getirirsek asrî apartmanlarda bu günkü çocukların çektiği zahmeti takdir edebiliriz. Bunlardan başka, belki çocuğa bunlarla barınmaktan da daha güç gelen şey, büyüklerin mütemadiyen sessislik istemeleridir. Sükût ve sükûneti büyüklerin arzu etmeleri tabiî bir şeydir fakat küçüklerin de arzu etmeleri aynı derecede tabiî bir şeydir.

Doğru, teslim etmeğe mecburuz ki şehir içinde ekseriyetin rahatı için bir derece sükût muhafaza etmeğe mecburiyet vardır; disiplin herkes için iyi bir şeydir; çocuk, ailenin diğer âzalarının hukukunu tamâmiyle çiğnememelidir; bütün bunları teslim ettikten sonra yine karşımızda gayet sarih bir sürette gözümüze çarpan bir hakîkat kalır ki o da şudur: Disiplin öğretmek emeliyle iycabında arzulara mani' olmak elzem bir şeydir, fakat arada sırada o arzulara kendilerini serbesçe izhar ve ifade hakkını vermek şartiyle. İçindeki enerjiyi bir dereceye kadar serbesçe gürültü ederek sarfettikten sonra, ve ancak o zaman, çocuklardan sükût beklemeğe hakkımız olur. Disiplin dersinin hakîkaten müessir olması için serbes oyundun evel ve serbes oyundan sonra gelmesi şarttır.

Eğer şehir hayatı çocuğa has olan taşkın oyun arzularının hiç birini tatmin edemiyorsa çocuğun en mühim ihtiyaçlarından birisi têmin edilemiyor demektir.

Bunu têmin etmek için eğer çocuğu sokağa salıvermek kabil olsaydı mahzur o kadar mühlik olmazdı. Fakat asrî apartmanlar oyuna ne kadar az müsait ise asrî sokaklar da o nispette tehlikeli oldu.

Bu halin çaresi yok mu?

Bu çareyi yine kendi evlerimizde bulmıya mecburuz. Bütün evimizi çocukların boyuna göre döşeyemeyiz fakat bir odayı, hiç olmaz sabir odanın bir köşesini onlara tahsis edebiliriz. Burayı, velev ki adi tahta sandıklardan yapılmış olsun, çocukların kendi boylarına ve zevklerine göre eşyalarla döşer, kendi mallarını hıfzedeceği yerler têmin edersek mes'elenin mühim bir kısmını halletmiş oluruz.

Çocuğa mülkiyet hissini vermek için, eşyaya iytina ile bakmasını öğretmek için kendisine kendisinin bildiği eşya vermekten başka çare yoktur. Kendi boyuna uygun bir iki iskemle veya koltuk, bir masa, bir marangoz masası verilirse çocuk bahtiyar olur, saatlerce meşğul olur.

Temizlik öğretmek için tuvalet edevatı, kendisine göre tırnak, diş, baş fırçaları, sabun kutuları verilirse bunları kullanmak zevkiyle çocuk temizlenme ameliyesini hiç zorlanmadan yapar.

Sonra, evişlerinden yaşına mavafık bir ikisi çocuğa tahsis edilirse sevine sevine yapar. Meselâ, kendi odasını yahut kendi köşesini küçücük süpürge, küçücuk faraş ve küçücük toz bezleri ile temiz tutmak vazifesi çocuğa işten ziyade oyun gibi gelir.

Elbise dolabında kendi boyuna göre çengeller bulunursa intizam öğrenmesi çok daha kolay olur. Evde çocuklara göre teçhizat varsa çocuklar çok kolaylıkla intizam öğrenebilirler.

Sonra, büyüklerin de küçüklerin de en büyük müşkülünü «uslu durmak» mes'elesini hallelmek için çocuğun boş saatlerini doldurmağa yardım edecek oyunlar têmin etmeliyiz. İçinde taşan oyun arzusuna bir mahreç vermek için çocuğa sahici bir marangoz takımı, boyalar, resimler, makas, karatahta têmin etmeli. Odanın bir kapısına jimnastik halkaları asar, altına da katlanmış bir bataniye koyarsak çocukları uzun saatler faideli bir surette işgal etmiş oluruz.

Çocuk için oda döşerken daima çocuğun ihtiyaç ve rahatı annesinin arzu ve zevkîne aktem tutulmalıdır. Meselâ, annenin arzusu çocuğunun odasında tertemiz beyaz boyalar görmek olabilir, fakat çocuk noktainazarından daha az kir gösteren bir boya tercih edilmelidir. Meselâ, yatağın üstünde kar gibi beyaz bir örtü annesinin gözüne hoş görünür fakat çocuk için koyu renk keten bir örtü çok daha makbuldür.

Sıhhat ve hayatın yegâne ilacı

Dantos Diş Macunudur!

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her türlü hastalıklara mani' olur. **Dantos** diş mâcunu yalnız memleketimizde değil, Avropada da şöhret almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birinciliğini ispat eder. **Hasan ecza deposu**nda yirmi Kuruşa satılır.

GÜZEL EV

Ev döşemek tarzlarında büyük bir inkılap oluyor. San'atın her şubesine hâkim olan modernist tarzı ev eşyasının üslubunu da değiştirdi. Farbalı, boncuklu, mukavves abajurlarla lambalar yerlerini zaviyeli, düz sanatkârca yapılmış, hatlarında ve süslerinde ahengi gözeten lambalar ve abajurlara terkettiler. Döşeme ve ev eşyası inkılabın da renk de hat kadar mühim oldu. En fakir tarzedilen ev eşyasında bile renk isteniyor, sonra bu renklerin ahengi, imtizacı gözetiliyor. Binaenaleyh şimdi bir dükkâna girip mutfak eşyasını bile rast gele alacak olursanız, zamanın iycap ettirdiği zevk seviyesinden aşağıda kalmış olursunuz. Yeni san'at tarzında en mühim amil çizgi ve renk olduğu için evlerimizin zevksizce döşenmiş olmasının kabahatını parasızlığa da yükleyemeyiz.

1) Evin methali evsahibinin misafirle ilk karşılaştığı yer olduğu için ihmâl edilemez. İhtiyar, tecrübeli hanımlar iddia ederler ki evin methalinden, köşesinin bucağının ne âyar olduğunu keşfedebilirlermiş. Zarif bir saksılık ve şemsiye koyacağı methal için hem süslü hem de lâzım olan bir eşyadır.

2) Bir çok müteşebbis hanımlar güzel testi ve vazolarından elektrik teli geçirerek odaya bir munislik ve vakar veren lambalar yapıyorlar. Resimdeki gibi bodur şişman bir çanak kale testisi veya sadece Kütahya vazolariyle az para ile çok güzellik elde edilebilir.

3) Gayet güzel bir perde.

4) Eski zamanda olduğu gibi bir duvara bir ayna konsol dayatıp odanın öbür duvarına kanape koltuk dizmek

EŞYALARI

devri çoktan geçti; fakat onu takip eden orta yere bir masa koymanın da modası geçti. Şimdi oturma ve misafir odalarına rahatlık ve kullanış için bir çok küçük masalar konuyor.

Yerleşip oturulacak yerlere, meselâ koltuğun yanı başına duvara dayanmış olmgdığı için kanapenin arkasına masa koymalı.

Okumak, dikiş dikmek veya oturanların yüzüne tatlı renkte bir ışık vurdurmak için üzerinde cama yakın lambalardan bulundurmalı. Kanapenin veya koltuğun yarı yüksekliğinde kanatlı masalar şimdi çok kullanılıyor. Koltuğun ne kadar basit olduğuna dikkat edin.

5) Masa üstlerini kalabalık etmeden odaya güzellik ve hayat vermek için tavandan veya pencere tepelerinden, renkli fanuslar, veya güzel saksılıklar içinden aşağıya sarkan yeşillikler asınız.

6) Kenarı farbalı, açık renk ince perdeler odaya teravet ve temiz hali verir. Açık sarı kavun içi, penbe ve açık yeşil, odadaki diğer eşyanın renkleriyle imtizaç etmek şartiyle muvafık renklerdir.

7) Kenarlarda büzülü duran uzun perdeler, aydınlığa mani' oldukları halde arzu edilen zineti temin ederler. Bunların altına brizbiz olarak yerli bezi, markizet, veya ipekli vual konulabilir.

8) Sofa ve koridor pençereleri için, içi brizbizli üstü gergin düz kornişli kısa perdeler iyi durur.

Ev Hanımı Sahifesi

Bulaşık Yıkamak

Ev işleri içinde insanı en çok yıldıran, bezdiren ve iğrendiren bulaşık yıkamaktır; halbuki mutfağını bir az düşünerek yaptıran veya tâdil ettiren bir hanım için bu işin o kadar ağır gelmesine mahal kalmaz.

Rahat ve temiz bulaşık yıkamak için lâzım olan birinci şart mutfaktaki musluk yeridir. Bunların adi çinkodan tutunuz da çimento, mermer porsölen ve en nihayet şimdiki emayyelere kadar cins cinsleri vardır. Fakat en güzelleri olan emayyeler bile yükseklik itibariyle iyi konmazsa bulaşık yıkarken arkamızı veya kollarımızı lüzumsuz yere yorar ve ağrıtır. Orta boylu, yâni bir metre elli yedi santim boyunda bir kadın için musluk taşının iç tarafındaki çukur sathı yerden seksen sekiz santim yüksek olmalıdır. Çok uzun ve çok kısa boylu kadınlar için bu yükseklik değiştirilmelidir.

Musluk yerinin çukur kısmı bir karış kadar, yâni bulaşık tası içine rahatça girecek kadar derin olmalıdır. Yanında bir de bulaşık suyu süzgeçi duracak kadar yer olabilirse daha rahat olur. Bulaşık çukurunun bir tarafında kirli tabakların durabileceği bir yer, diğer tarafında da yıkanmış tabakların durup sularının süzüleceği, musluk yerine doğru meylli bir yer olmalıdır. Bu yer düm düz olmayıp oluklu olursa ıslak tabakların sathı mailden aşağıya kaymasına mani' olur.

Musluğun pek yakınında, içinde bulaşık edevatına ait eşyayı muhafaza etmek üzere bir dolap konmalıdır.

Bu dolabın içinde atideki eşyayı daima bulundurunuz :

Bunlardan birincisi sabundur. Sabunu kalıp, rende, toz veya su halinde kullanabilirsiniz. Her ne kadar rende, toz ve su halindeki sabunları kullanmak daha rahatsa da

İtalyanın meşhur Sanderson itriyat fabrikası

Hasan Kolonyası

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmiyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabiî limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhî ve asabî hastalıklarda kullanılılır. Tesiri derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöhreti vardır. Fiyatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilat yapılmıştır. İstifade ediniz.

Hem yemek... Hem ilaç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. *Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklariyle zayıflığa karşı en kuvetli* **ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır.** Salatada, mayonezde, yemeklerde, hatta pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalnız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musadaktır. Kiloluk şişesi 100, yarım kiloluk 60 Kuruştur. Büyük tenekelerde okkası 125 Kuruşa satılır.

en idarelisi sabunu kalıp halinde kullanmaktir. Elleri en az bozan kireçsiz, beyaz sabundur. Dolabınızda sabundan başka tencere ve tava temizlemek için ince telden örülmüş bezler, tabakları yıkamak için ucu kalın şerit püsküllü bir bulaşık fırçası, bir sabunluk bir şişe el losyonu ve bir el fırçası olmalıdır. Sabunluk kulplu ve her tarafı delikli kapali bir kutu şeklinde olursa hem kullanması rahat hem de idareli olur. Bu şekil bir sabunluğu kulpundan tutarak suyun en sıcak zamanında elimizi ıslatmadan suyun içinde kuvetli, kuvetli beş on defa sallarsınız, su hemen köpürür sabun da ziyan olmaz. Hazır alınabilecek bir çok el losyonları vardır; fakat gliserin kolonya ve limon suyunu beraber çalkayarak kendiniz de iyi bir el losyonu yapabilirsiniz.

Her ne kadar losyon ve el fırçası, el ve yüz yıkanan musluğun tetimmatından ise de bunlardan birer tane mutfakta bulundurursanız ellerinizi daha iyi muhafaza edebileceğinizi göreceksiniz.

Bulaşık yıkamak için lâzım olan diğer eşya bulaşık tası, tabakların süzülmesi için bir tel tepsi, bulaşık suyu için bir kevgir, bulaşık bezi, tabak, bardak bezleri ve el havlısıdır.

Bulaşık yıkamasını herkes bilir fakat evhanımlığına yeni girenler için bazı şeyleri tekrar edelim.

Bulaşık yıkarken suyun hararetinin çok ehemmiyeti vardır. Su soğuk olursa iyi köpürmez, kirli tabaklardaki yağlar donup bulaşık vıcık vıcık olur. Çok sıcak su yumurta gibi albümünli maddeleri sertlendirir ve tabakları da temizlemek güç olur. Hamurlu, unlu yemeklerin üzerine sıcak su dökülürse unun gluteni tutkal gibi olup tabakların temizlenmesi yine güçleşir. Binaenaleyh bu gibi maddelerin üzerine evelâ soğuk su koyup bırakmalı, kaba kirini soğuk su ile çıkardıktan sonra yıkamalı. Zaten bu usul bütün bulaşık için kullanılırsa, sıcak bulaşık suyu temiz kalır. Bulaşık yıkanan su çok sıcak olmamalıdır. Fakat çalkalama suyu ne kadar sıcak olursa o kadar iyidir; çünki tabaklar o nisbette çabuk kurur.

Bulaşık yıkamağı iğrenç bir iş halinden çıkarmak için bol bol sabun köpüklü sularla iş görmek ve bu suyu sık sık değiştirmek kâfidir. Çalkalamak için ötedenberi yalnız sıcak su kullanılır, halbuki hafif sabun köpüklü suda çalkalanan tabakların üzeri daha mücellâ oluyor.

HANIMLARA

Vücudunuzu düzgünleştiren yeni bir korsamı icat edildi? Hayır!.. Sıhhatınızı yerine getiren yeni bir ilâçmı bulundu? Hayır!.. Daima genç, daima zinde kalmak için yeni bir keşif mi var? Hayır, hayır, ne korsa, ne ilâç, ne yeni bir keşif. Berlin bedii jimnastik mektebinde tahsillerini bitirip İstanbula dönen Selma ve Azade hanımlar hususî salonlarında ders vermeğe başladılar. Adres: Nişantaşı, Conis apartemanı, telefon: Beyoğlu 1430

Mevsimin Yeni Hat

Modayı merakla takip eden mahafilde şimdi muthiş bir telaş var, çünki kış mevsiminin yeni hatlarını tayin eden büyük terzilerin koleksiyonları teşhir edildi. Bu kadar telaşı mucip olan mes'ele de şu:

Bir kaç senedir ehemmiyetsiz bir iki teferruatın değişmesinden mâda hemen de hiç bir yenilik göstermiyen moda, bu sene silhuetini (umumî hatlarını) tamâmiyle değiştirdi: Beller yukarıya, tabiî bel yerine çıktı, etekler uzadı, gerek mantolarda gerekse elbiselerde "prenses" denilen, yâni belde bedene oturtulmuş belden aşağıya genişliyerek uzun bir etek teşkil eden kat kabul edildi. Garnitürlerde, elbiselerin teferruatında son mevsimlerde hüküm süren adeta erkekçe sadelik artık yerini muhteşem kumaşlara, girift biçki hünerlerine, volanlara, eşarplara terketti.

Bu sene, geçen mevsimden de fazla, "ensemble" denilen takımlara koleksiyonlarda pek büyük bir mevki veriliyor. Bu takımlar manto ile elbisede, veya bluz ile etekte bazan ayni rengi bazan aynı kumaşı bazan birbirine uygun iki rengi, çok defa da uygun nesiçli iki muhtelif kumaşı arzediyorlar. Mesela terzinin biri jerseden bir elbisenin üstüne aynı renkte veya aynı renkli zemini bulunan bir İngiliz kumaşından manto yapıyor. Bir diğeri jerseden bir bluz veya kazak, (bu senenin modellerinde kazaktan fazla belde eteğin içine giren bluzlar görülüyor) altına ayni renkte ipekj ile yün karışık bir kumaştan bir etek üstüne de ayni renkte İngiliz kumaşından bir manto yapıyor.

Bunlar gündüz için. Daha resmî akşam ve gece tuvaletlerinde bu "takımlar" en muhteşem kumaşlarla, ipekli kadifeler, lambalar, emprime vualler, krep satenlerle yapılıyor.

Takımların mantoları muhtelif ihtiyaçlar için muhtelif boylarda oluyor. Bunların arasında, en makbul olan üç boy var: Biri, parmak ucu denilen, gündüz spor elbiseleri üstüne giyilmek üzere,

ları Taayyün etti

parmakların ucuna kadar uzanan uzun jaket boyu. İkincisi, spor veya çay elbiselerini itmam eden "truakar" üç çeyrek denilen uzunca boy. Üçüncüsü de çay veya gece elbiselerinin lâzımı gayrimüfariği olan uzun manto veya kap boyu.

Modanın daha "süslü" olmağa doğru bir adım daha attığını bir de şimdiye kadar yalnız geceye mahsus addetmeğe alıştığımız kumaşların akşam çay elbiselerinde de kullanılmasından anlıyoruz. Meselâ, emprime şifon lameler, tüller, şifon kadifeler çay elbiselerinin bir çoğunda görülüyor. Mevsimin kış olmasına rağmen modellerde o kadar çok emprime veya kabartma kumaşlar var ki koleksyonlar adeta yaz mevsimini andırıyor. Bilhassa akşam ve gece elbiselerinde hemen de her kumaşın imprimesi renk renk şekil şekil çiçekleriyle göze çarpıyor.

Etek boylarında da bu sene katî bir tebeddül var: Gündüz için etekler diz kapağından on onbeş santimetre aşağıda, çay elbiselerinde epeyce daha uzun, diz kapaklariyle ayakların arasındaki mesafenin yarısına kadar, gece elbiselerinde ise ta ayaklara kadar uzanıyor.

Gece elbiselerinin etekleri ekseriyetle muntazam: yâni bir taraftan daha uzun sarkan kısım varsa, bu, daha fazla, arizi bir taraftan ileri geliyor, yoksa elbisenin asıl hatlarından değil.

Mâmafi, İspanyol biçimi, yâni arkaya doğru uzanan eteklere ehemmiyet veren terziler yok değil. O zaman, eteğin içine elbisenin rengine uyğun bir renkten ince ipekli astar geçiriliyor. Meselâ, en güzel modellerden birinde beyaz krep satenden bir elbisenin içine yeşil astar geçirilmiştir.

Renklerde, daima birinci mevkii muhafaza eden siyah ile beyazdan sonra bütün anatile kahve rengi, mavi ve yeşil görülüyor.

Şapkaların hemen de istisnasız hepsi de kenarsız, alında yukarı doğru çıkıp çehreyi açık bırakan, sonra kulaklar üstüne inerek arkada toplanan hatlar arzediyor.

Elbise Kalıbının Tarifi

Muhit bu ay karielerine taktim etmek üzere işe gidip gelirken, alış veriş ederken, evde gündüzleri giymeğe elverişli çok sade ve çok kibar bir elbise kalıbı intihap etmiştir.

Bu elbisenin aslı «*tind*» denilen ve bu sene en büyük Fransız terzilerinin koleksiyonlarında pek büyük bir mevkî işğal eden İngiliz kumaşlarından yapılmıştır. Fakat herkes, tabiî, arzu ve ihtiyacına uydurarak aynı kalıbı kullanıp jerseden, jerselinden veya kaşadan bu elbiseyi yapabilir.

Bu kalıp 91 sm. göğüs olçüsü, 102 sm. kalça ölçüsü olan bir vücuda göre yapılmıştır. Omuzdan başlıyarak önün ölçüsü 107 sm. dir.

Küçük şekiller 86 dan 91 sm. ye kadar göğüs ölçüsü olan kalıpların kumaş üstüne nasıl tanzim edileceğini gösterir. Daha büyük ölçüler için bu tarzıtanzim muvafık gelmiyeceğinden, o takdirde kalıp parçalarını kumaşın üstüne açıp oraya buraya iliştirerek en kârlı ve en muvafık tanzim usulünü bulmak ister.

Kalıp parçalarında etek uçlarına $4^1/_2$ sm, diğer dikiş yerlerinde 1 sm. dikiş payı bırakılmıştır.

Bu elbiseyi yapmak için 137 sm. eninde kumaştan 1 m. 85 sm. lâzım olacaktır. Garnitür için 96 sm. lik kumaştan 60 sm. lâzım olacaktır. Korsajın altına astar için 91 sm. lik kumaştan 70 sm. kâfi gelecektir.

Kalıbı kumaşın üstüne biçmezden evel fena salaşpur üstüne biçip prova ediniz ve lâzım gelen tâdilatı yapınız.

Kalıbın muhtelif parçalarını birbirine uydurmak için oyukları üstüste getirin.

Kalıp parçalarını kumaşınızın üstüne 1, 2, nümerolu şekillerde gösterildiği gibi koyun, etraflarını dikiş sabunu ile çizin, sonra kesin.

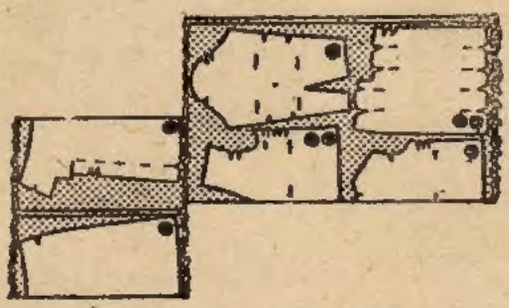

Kapağımızdaki Levha

İngilterenin 63 meşhur ressamları arasında bulunan *George Romrey* in bir tablosundan çekilmiştir. Resimli *London News* ismindeki İngiliz mecmuasından alınmıştır. Levhanın ismi «*Lady Hamilton Çıkrık başında*» dır. Kont Iveagth tarafından İngiliz milletine hediye edilen kıymettar koleksiyonun en kıymetli levhalarından biri olan bu *Portre* 1787 de tersim edilmisti. Bu sene *Royal Akademy* sergisinde teşhir edilecektir.

Metin harici 3 renkli tablomuz

Bu tablo hususî olarak "*MUHİT*" için *Toros* köylerinden birinde çekilmiştir. Çıkrık başında bir Anadolu kadınını tasvir ediyor.

Kahramanlar

Kahramanlar kim?— Ben, Sen, Onlar, ve saire!

Genç ve pek vaitkâr şairimiz Yaşar Nabinin yeni çıkan şiir kitabına verdiği isim böyledir.

Bu nefis şiirlerin okunmasından hasıl olacak zevki bozmamak için biz onlar hakkında bir şey yazmıyoruz, yalnız kari'lerimize tavsiye ediyoruz.

Kutu Kitabı

Amerika mektepleri için 1929 dahilinde basılmış ve büyük bir rağbete mazhar olmuş bir elişi kitabıdır. Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Heyeti tarafından fevkalâde takdir edilmiştir

Siparişler için «Muhit»e müracaat olunur

Bez çiltlisi 80 K.
Âdi kaplısı 60 K.

Asri Kanape

ve

Mobilya İymalatanesi

Ismarlama olarak her nevi' kanape oda takımları en asrî şekillerde yapılır.

İstanbul

Fincancılar yokoşu 46 numarada.

ARDAŞ ÜTÜCÜYAN

Kölelikten Kurtuluş

Birinci basılışı maarif muhitlerinde ve her tarafta çok beyenilen bu güzel kitap yeni harflerle de basılmıştır.

Her okuyan onun mutalaasının içinden ruhu zırhlanmış, azmi muhkemleşmiş olarak çıktığını duyar.

Siparişler için «Muhit» idarehanesine müracaat olunur.

Bez ciltlisi 80 K.
Âdi kaplısı 60 K.

Yıl Başı Geliyor

Çocuklarınızı sevindirmek için vereceğiniz en iyi hediye hiç şüphesiz

Oyuncaktır!

İstanbulda Fincancılar yokuşunda 62 N.

H. KÖRPEYAN

Oyuncak magazasında toptan ve perakende binlerce çeşit oyuncak vardır.

"Muhit" mecmuası ile müracaat edenlere bir oyuncak hediye verilir.

Alaman Kütüpanesi

İzidor Karon

Beyoğlu-Tünel meydanında 523, T.B. 2768

Alamanyada çıkan bütün eserler ve meçmualar bulunur.

ABONE ŞERAİTİ
(Posta ücreti dahil)
Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Ecnebi Memleketler
Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Adres : *Dilsizzade Hanı, No. 1—2*

Telefon : İstanbul, 4118

Her nüshada : bir elbise kalıbı veya metin hariçi renkli bir tablo bulunacaktır.

Fihrist

	Muharriri	Sahifesi
Memlekete Dair :		
Büyük Türk İnkilabından Büyük bir Sahife : Cumhuriyet Nasıl İlan Olundu?	*Ruşen Eşref*	1043
Oduncu ! Eski günlerin acı hatıraları	*Mehmet Emin*	1041
Mektup Zarfları ve Postamızın Şayanı Takdir bir Haraketi.	*K. Ş.*	1051
Kışa Doğru Ankara	*Sureya*	1066
Folklor :		
Folklor Nedir?	*Akçura Yusuf*	1050
Edebiyat Bahisleri :		
Umumî Harp ve Edebiyat	*Yaşar Nabi*	1068
Latin Edebiyatı	*Kemallettin Şükrü*	1090
Şiir :		
Bir Köprüden Geçtim ki...	*Emin Recep*	1042
Gazinin Karşısında Gençlik	*Kâzim Sevinç*	1049
Kendi Kendime	*Cevdet Kudret*	1071
Giyik Avı	*Vasfi Mahir*	1085
Roman :		
Madalyanın Ters Tarafı	*Reşat Nuri*	1047
Güneşe Aşık Yarasa	*Mebrure Hurşit*	1073
Sipahi Ahmet	*Kemalettin Şükrü*	1092
Hikâyeler :		
Hürmet Borcu	*Mahmut Yesari*	1054
Can Yakan Cemil	*Şefika Muhsin*	1078
Ruhumu Tatmin Etmiyor	*Seniha Sami*	1087
Monolok :		
Gel de Üzülme...	*Kâmran Şerif*	1105
Spor :		
Sporcu Nasıl Yetişir?	*Selim Sırrı*	1057
Büyük adamlardan :		
Meçnikof	*Nevzat Mahmut*	1063
Şekspir — Hayat ve Eserleri		1052
İçtimai Yazılar :		
İş Hayatına Atılmış Kadınlar		1095
Anneler ve Kızlar		1103
İktisad Yazılar :		
Avropayı Şiddetle Alakadar Eden Meseleler : Sterlin Karşısında Dollar (1)	*İsmail Husrev*	1059
Güzel San'atlar :		
Luvr Müzesinde Flaman Ressamları ve Eserleri		1096
Müteferrik :		
Sesli ve Sözlü Sinema Nedir?		1099
Yürütülen Evler		1104
Asrî Çocuk Oyuncakları (2)		1109
Aile Bahçeciliği :		
Bahçelerimizi Nasıl Tanzim Edelim?	*Cevat Rüştü*	1106
Ev hanımının Sahifesi :		
Bulaşık Yıkamak (3)		1114
Kış Modası (3)		1116
Modern ev Eşyaları (4)		1112
Elbise Kalıbının Târifi		1118
Çocuk Bakımı (4)		1110

(1) Alamanca Uhu *mecmuasından. (2) Child life.*

(3) Good Housekeeping (4) Woman's Home Companion

İmtiyaz Sahibi ve Mes'ul Müdür: AHMET CEVAT

Selâmet Matbaası